

FOLK MAGAZIN

Novák Ferenc 85 éves
Táncház-táborok 2016-ban
Egy vasárnap Mezőkövesden
A „hatkönyves” Szabadi Mihály

*Novák Ferenc honvédos lányokkal és Habsburg Ottóval
(„Familiámnak legszebb találkozója volt a magyar hadsereggel” – H.O., 1988, ZDF)*

„Gyűjtés a felszezi Kali néni táncházában. Velem Zólyomi Gyula iskolaigazgató.”

A TARTALOMBÓL:

8. Emlékezés Járdányi Pálra
Fehér Anikó
9. Gyergyói családi kalandozások
Hont Angéla – Káplár Gréta
10. A radzsasztáni táncokról
Ábrahám Judit
12. „Magyar világi népzene”
Fehér Anikó
13. Kallós Zoltán 90. születésnapjára
Sebő Ferenc
14. SZÉKI TÖRTÉNETEK
Kocsis Rózi: *Egy könnycsepp...*
JUHOS KISS SÁNDOR ROVATA
16. NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK
19. Egy vasárnap Mezőkövesden
Thomas Wolfe
21. FOTÓGALÉRIA
Archív képek Mezőkövesdről
fortepan.hu
26. DOKUMENTUMOK A BUKOVINAI
SZÉKELYEKRŐL
Hazatérés, 1941
Kóka Rozália sorozata – I. rész
30. TALLÓZÓ
Betyárok – I.
Ivan Olbracht (P. VAS JÁNOS ROVATA)
33. A „hatkönyves” Szabadi Mihály
Antal László
34. MAGTÁR
Geréb tiszteletes
Csender Levente
35. Hommage à Bartók
Takács András
36. ÉTELEK – HAGYOMÁNYOK
Jakutia, a természetes ízek hazája II.
Juhász Katalin
39. Társadalmi ideológia vagy nemzeti
művészet? – IV. rész
Barta L. Tamás
42. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Novák Ferenc 85 éves

Nyolc és fél évtizednyi élettapasztalat önmagában is figyelmet érdemel, s még inkább így van ez, ha egy olyan szabálytalan gondolkodóról beszélünk, akinek koreográfiákban is megfogalmazott nézetei nem múló nyomot hagytak a magyar kultúrán. Mindenre kiterjedő születésnap interjút készíteni Novák Ferencsel, Tatával a feltehető kérdések sokasága miatt is lehetetlen. Talán több értelme van a szempontok szigora helyett engedni a rendezetlenül felmerülő témák nyomásának.

– *A nyolcvanöt év megrendítően soknak hangzik...*

– És az is! Én is csak ámulok, hogyan telhetett el ennyi idő!

– *Talán ennyi idő elég ahhoz, hogy az, aki megélte, olyan összefüggéseket és tendenciákat lásson, amiket a fiatalabbak nem, vagy nem úgy tapasztalhattak meg.*

– A közeljövőben megjelenik egy összesítő könyv, amiben együtt vannak a tanulmányaim, a dolgozataim, a beszédeim és az interjúim. Az előszóban azt írtam, hogy fiatal kollégák tekintsék ezt úgy, mint egy üzenetet a huszadik századból. Hátha valamiféle tanulságul szolgálhat, hogy mit gondoltunk és milyen harcokat vívtunk.

– *Egy ilyen összegző kötet szerkesztése kapcsán elkerülhetetlen a visszatekintés. Az így kialakuló kép optimizmusra ad okot?*

– Nem tudom. Bármilyen furcsa, de nem tudom azt mondani, hogy rosszul telt el ez a rengeteg évtized. Mindent megcsináltunk, bár sokat piszkáltak minket. Nem volt mindig kellemes egyről a kettőre jutni. Az előző rendszerben néha nehéz volt átnyomkodni a saját gondolatainkkal az ideológiai falak között. Fantasztikus gárda nőtt fel, és csodálatos együttesek születtek. Lehet szidni a szakszervezeti mozgalmat, de a magyar iskola akkor is főként a szakszervezeti együtteseknél jött létre: a Biharinál, a Bartóknál, a Vasasnál, az Építőknél, és ide tartozott a nem szakszervezeti Kricskovics nemzetiségi együttese is. Ezt nem lehet semmissé tenni. Mindig volt valami olyan belső egyensúly, ami segített az értékeknek a felszínre keveredni.

Úgy látom, a mai fiatal kollégáknak legalább ennyire meg kell küzdeni a dolgokért. Az a munka, amit a táncért és táncsal elvégeztünk, soha nem ütött át eléggé. Ráadásul a politikusok akkor vettek minket a szájukra, amikor nem kellett volna. Ma is nagyon sokszor a szájukra veszik ezt a szakmát, és nem biztos, hogy kellene. Legalábbis ilyen hangsúllyal nem.

– *Nem hiányzott a szabadság?*

– Azzal, hogy sokszor nem éreztük magunkat szabadnak, csak azt érték el, hogy annál többet jöttünk össze. Azt, hogy ezt akadá-

lyozták volna, csak mese – azok mondják, akik partizánok akarnak lenni. Utólag.

Nem látom, hogy a mai fiatalok ilyen sokat lennének együtt, hogy beszélgessenek egy pohár bor mellett. Nem mondanám, hogy „ellenállási mozgalom” volt, egyszerűen csak kíváncsiak voltunk egymásra. Szerintem ez borzasztó fontos. Így öregem is nagyon sok előadásra járok, de nem találkozom kollégákkal sem a táncelőadásokon, sem a színházak nézőterén. Az együtteseinkben szinte kötelező volt régen a színházba járás. Filmek sokaságát néztünk együtt, s aztán együtt megbeszéltük. Turné közben az autóbuzson mindig volt valaki, aki felolvastott egy verset. A régi táncosok, akik mára már hatvan felett járnak, azok még tudják, hogy mennyit jártunk múzeumba, és megnéztük a többi társulat fellépéseit... Nem látom ma ugyanezt.

Persze, lehet, hogy a kötelező dolgok és a kötöttségek szabadították fel bennünk a szándékot arra, hogy minél többet beszéljünk egymással, minél többet jöjjünk össze. Olyan jó lenne, ha jelenlegi alkotó kollégák – akik között rengeteg tehetséges figura van – a baráti körüket az irodalommal és a képzőművészettel szélesítenék. Nekünk még borzasztó széles, máig ható kapcsolataink voltak az írókkal, a filmesekkel. Barátok voltunk, s azok vagyunk máig is.

– *Azért az ilyesfajta együttműködés nem ritka manapság!*

– Ha van ilyen, akkor az funkcionális, mert valakinek eszébe jut, hogy legyen tánc a filmjében, de ebből nem lesz barátság. Pedig az egész magyar iskola az ilyen kapcsolatoknak köszönheti a megszületését, és a fennmaradását is. Az én generációm alkotói sokat beszélgettek, sokat voltunk együtt: Szigeti, Györgyfalvy, Timár, Kricskovics, jómagam...

Nem mindenki gondolta így, de az volt a többség véleménye, hogy a tánc egy csodálatos anyanyelv, ami alapja egy fantasztikus szótárnak, s nekünk olyan műveket kell és lehet létrehoznunk ezekkel a „szavakkal”, amikkel nem maradunk le a kortárs művészeti ágazatoktól. Nekünk is van mondani-valónk társadalmi és emberi kérdésekről,

Címlap: Ifj. Csoóri Sándor kontrás és Tatár Károly kisbögös (Szék, Forrószeg, 1970-es évek – ismeretlen fotós felvétele)

vagy akár ideológiáról is. Óriási vitákat folytattunk ezt a témát körüljárva, s azt hiszem, ebben győztünk. A mai fiatalok zöme igyekszik olyan műveket létrehozni, amik párhuzamban vannak a kortárs művészetekkel.

– *Milyen volt akkoriban a kapcsolat a rigorózus hagyományörzőkkel?*

– Ez az egész nem jelenti azt, hogy mi lebecsültük volna azokat, akik csak a tiszta forrást akarták megmutatni. Mi pontosan olyan precízen tanultuk meg az eredeti anyagot, mint ők. Ha nem lennének olyan együttesek, melyek ezt az anyanyelvet fenntartják, akkor meggyengülne az a szótár, amit mi használunk. Pár bigott pasi agyréme volt, hogy mi nem tiszteljük és eláruljuk a hagyományt.

Kitűnő írók és költők álltak a tiszta forrás mellé, hogy tőlünk megvédjék. Volt olyan időszak, hogy rólunk nem szabadott írni. Egyszer két költő barátommal vitakoztunk, ők csak mondták, hogy „minek kell Kőműves Kelement csinálni, minek kell Aska és a farkas, minek csinál Kricskovics Iphigéniát, Szigeti Karcsi minek csinálja a Tánc a szerelemtől-t, amiről a zsűri azt mondta, hogy »szexuálpatológiai eset...«”. Akkor én azt javasoltam, hogy ők se írjanak új verset, hanem másolgassák verseiket a népköltési gyűjteményekből, aztán írják alá a nevüket. Ha ők nem ezt teszik, akkor milyen jogon követelik tőlem, hogy elégedjek meg azzal, hogy utánozzak egy adatközlőt? Még egyszer hangsúlyozom, hogy előadói bravúrnak tartom, ha valaki adatközlői hitelesen tud táncolni, de könyörgöm, ne kényszerítsenek arra, hogy csak ezt csináljam.

– *Az ilyen jellegű vitákkal a folkMAGAZIN is foglalkozott...*

– Élvezettel, néha röhögve olvastam ennyi év távlatából azt, amilyen komolyan vitakoztak emberek arról, hogy lehet-e feldolgozott népzene csinálni, vagy nem. Akkoriban még dühös voltam ettől, de ma már nevelődés, ahogy nagyon komoly emberek beleálltak a véleményükbe.

– *Jó, hogy ez mára lecsengett...*

– Erdélyben azért vannak még ilyen viták. Nemrég volt a hivatásos együttesek fesztiválja. Én azért voltam ott, hogy előadást tartsak, de azt kellett mondanom, hogy „az Istenre kérem, ne kezdjék előlről az egészet, mert ez csak gyengíteni fogja a néptáncművészetet!”.

– *Azok után, hogy színpadi művészet is a néptánc, el lehet vitatni a néptáncművészetetől a jogot, hogy reagáljon az öt körülvevő világra?*

– Az is fantasztikus, ha valaki teljesen autentikusan táncol, az is nagy teljesítmény, ha egy színpadi rendezést hoznak létre, s közben nem akarnak társadalmi kérdése-

ket feszegetni. Ez is nagy művészet. Csodálatos látni, ahogy évről-évre fantasztikusakat fejlődnek az együttesek. Egy-egy antológián a fellépő tucatnyi együttesből két hivatásos együttest is össze lehetne hozni. A koreográfusok viszont a törekvések ellenére mostanában nem olyan átütő erejűek. Az erő, amit a hatvanas években a szolnoki és a zalaegerszegi fesztiválok kezdetén megtapasztaltunk, ma nem jellemző. Az akkori fellépők a fesztiválokon messze túlhaladták a hivatásosok szándékait és szellemi színvonalát...

– *Van összefüggés a tánc mögött a lélek és a technikai színvonal között?*

– A koreográfusokban megvan a szándék ma is, de azt hiszem, másmilyen a műveltségük. A mi generációnk nem táncosnak indult, nem táncosként nőttünk fel. Talán Timár, aki nagyon fiatalon lett hivatásos táncos. De mi, a többiek másfelől kezdtük. A Szigetit az irodalom izgatta, és abban volt nagymenő, Györgyfalvy a zeneiség felől közelített, én a színház irányából... Az öreg generáció néhány tagja olyan széles műveltséget hordozott, amire ma nem látok példát. Talán ez összefügg azzal, hogy nem találkoztam velük a színházban, moziban... A Táncművészeti Főiskolán, az elméleti képzés keretei között nagyon sokat lehetne tenni a művészeti kitekintés igényének a megvalósulásáért.

– *Éhséget kellene ébreszteni?*

– Engem meglep, amikor egy fiatal koreográfussal beszélve rá kell jönnöm, hogy a képzőművészeti ismeretei a nullához közelítenek. Hogyan lehet így koreográfusnak lenni? A koreográfiának fontos partnere a képzőművészet. Gyagylev, amikor Szentpéterváron kiszúrt egy új tehetséget, és azt magával vitte Párizsba, akkor átadta a Goncsarovának, Bakstnak és mást se csináltak, mint múzeumokat látogattak és kiállításra vitték a kiszemeltet.

– *Erre mondják mentegetőzés gyanánt, hogy a felhalmozódott tudásmennyiség szakbarbárságra kényszerít...*

– Akkor is azt gondolom, hogy irodalmi műveltség nélkül nem lehet azt az iskolát követni, hogy „nekem is vannak gondolataim”. Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy mi izgatja a kortársaimat. Hogyan csinálnak olyan csoportképet, amitől a fotográfusok izgalomba jönnek, ha nem ismerem a vizuális kultúrát?

A mostani előadói színvonal egészen elképesztően magas, persze ezzel meg az jár együtt, hogy néha túlzásokba is esik. Vannak, akik azért edzenek, hogy egy perc alatt kétszáz csapást tudjanak csinálni. Ez a fajta felgyorsulás nem jó, mert egy füzesi ritka nem tud olyan szép lenni ezen a felpörgetett tempón. Ráadásul, ha itt tartunk, fel kell

tennünk a kérdést: az eredeti anyagról az illetőnek mi a véleménye? Mert ha csak arra jó, hogy villámgyorsan csapkodjak, akkor nagy a baj. Most volt Foltin Jolánnak egy műsora Herczku Ágival Ihajla címen, és ott minden táncban a megfelelő tempó mellett maradtak. Így lehet látni, hogy a koreográfusnak mi a véleménye az eredeti anyagról. Nem értelmes dolog kalotaszegit táncolni száznyolcvanas tempóval, mert nem lesz – nem is lehet! – szép a mozgás... akkor sem, ha a közönség ma ezt jutalmazza. – *Furcsa dolog az, amikor a közönség igénye diktál, az alkotó pedig a közönség színvonalához próbál igazodni.*

– Elég megnézni a filmes statisztikákat, hogy egy-egy csodálatos, díjnyertes magyar film milyen nézettséggel rendelkezik. Lengyelországban egy-egy új filmnél zsúfoltak a mozik, nálunk meg valahogy mintha eltompult igényű lenne a közönség, mintha nem akarná, hogy felborzolják az idegvégződéseit, inkább bámulni akar, mint gondolkodni. Így lehet sikeres az Experidance Román Sanyi vezetésével!

– *Ő is tanítvány?*

– Igen, és éppen ezért tudom, hogy képes művészetre is. Megérezte és meglovagolta azt, hogy mire kíváncsi a közönség. Ráadásul meg kell mondanom, hogy nem is rossz, Michael Flatley táncosai és előadásai gyengébbek annál, mint amit az Experidance nyújt. De ez akkor is inkább egy termék, amivel a közönség tetszését akarja elnyerni.

– *Mi kellene a közönségneveléshez?*

– Bátorság, amire az egykori kaposvári színház szoktam példának hozni. A Zsámbékiek, amikor elkezdtek, majdnem öt évig küszködtek. A közönség eleinte nagyon nem járt, aztán valami megváltozott, és a nézők még Budapestről is hajlandók voltak lemenni Kaposvárra egy-egy előadást megnézni. Persze, ehhez türelem kell az alkotótól ugyanúgy, mint a fenntartóktól... akikben szintén nincs türelem.

– *Másként volt ez régebben?*

– Nem véletlen, hogy a „magyar iskola” az amatőr együtteseknél született meg. Egy Állami Népi Együttes vagy a Honvéd akkoriban is kötelezve volt arra, hogy hozza a nagy és gyors sikert. Ugyanez a Biharinál, Építőknel vagy a Vasasnál egészen másként működött: megcsináltuk a művet, nyertünk vele egy nagydíjat, aztán még bemutattuk ötször-hatszor, és vége volt. Szigeti Karcsi '58 telén megcsinálta Karácsony Ferivel – becenevén Kuvasz – a Siralomház című monodramát. Mindnyájan tudtuk, hogy ez Nagy Imréről szól, de a hatalmasságok közül senki nem figyelt oda.

– *Nem vették észre?*

– Mert egy amatőr együttes csinálta, előad-

Székely Orsolya „Hajnalban indultunk” című filmjének forgatásán (fotó: Koltay Gergely, 1973)

tuk négyszer-öttször és ezzel vége volt. Persze, a színjátszók nagyobb bajban voltak, mert ott a szóban benne volt a könnyebben megfejthető oppozíció. Ha minket is úgy állítottak volna le, mint egyes színházakat vagy filmeket, akkor lehet, hogy meg sem születik a magyar iskola.

– *Mostanában megint úgy tűnik, mintha a pénz felett rendelkezőkben meglenne a szándék, hogy belebeszéljenek az alkotói munkába.*

– Ez biztos. A jelenlegi magyar politika kitűzött egy ideológiát, ami egy kicsit túlpörgetett nemzeti identitásról szól. Elképzelhetetlennek tartom, hogy egy előadás végén a közönség magától feláll egy hatalmas műsor után, és elkezd énekelni a Székely himnuszt, s ordítják, hogy „ne hagyd elveszni Erdélyt Istenem”. A közelmúltban voltam egy nagy vacsorán, ahol az énekes csak irrendenta nótákat énekelt. „Honvéd áll a Hargitán”, meg a többi...

– *Ez számomra ijesztő.*

– Aki ismeri a környező országok ideológiáját, és tudja, hogy Erdély soha többé nem lesz magyar, és Felvidék sem lesz Magyarország, az tisztában van vele: nem volna szabad ökölrel verni a falat. Nem lenne szabad Erdélyben páváskodva konferenciákat tartani. A megmaradás érdekében az oktatást kell támogatni, főleg ott, ahol a magyarság már csak szórványban él. Ez sok pénzt megérne, ha csendesesen csinálnánk, mellődöngető politikások nélkül. A székely autonómia ügye európai szempontok alapján abszolút reális

kérdés, de ha innen átkiabáljuk a határon, hogy „Honvéd áll a Hargitán”, akkor azonnal leesik náluk a roló. Én Erdélyben születtem, román iskolába jártam, a mai napig sok román barátom van. A román művészeti világban is sokakat ismertem a generációhoz tartozó nagy rendezők közül. Sőt, az egyik unokatestvérem románhoz ment férjhez, s a lányai, akik mind külföldön élnek, románokhoz mentek férjhez. Az unokaöcsém némrég volt itt látogatóban, és egy szót sem tud magyarul... Fantasztikus európai gondolkodású emberek vannak a román értelmiségiek között. A román értelmiség tömegesen nézve műveltebb, mint a magyar értelmiségi réteg. Nem csak azért, mert nyelveket beszélnek, hanem mert nyitottak a világra. Nem véletlen, hogy a román színház még Ceaușescu alatt is világszínvonalú volt. Boldog vagyok, hogy ismerhettem ezeket a nagyformátumú figurákat, s ezt Ortutay Gyulának köszönhetem.

– *Hogyhogy?*

– '62-ben engem küldött el, hogy beindítsam a filmmel való gyűjtést a bukaresti Folklorintézetben. Ott a táncosztály vezetője – mint Martin Gyurka itt – Anca Giurcescu volt. Ő a megérkezésemtől kezdve vitt magával mindenféle kulturális eseményre. Nekem táva maradt a szám attól, ami az ottani színházakban ment. Évekkel előtünk jártak... és mégis, bármelyikkel kezdek beszélni az autonómia kérdéséről, azonnal bezárkóznak. Ezért nem volna szabad rájuk rontani.

A hivatalos ideológia erre most nagyon ráfeküdt, és ezzel több kárt okoz, mint hasznot. Ráadásul sokan felülnek erre a szekérre, mert azt hiszik, hogy így több pénzt lehet „faszolni”. A kommunizmus alatt, aki a tanácsköztársaságot élte, az megkaphatta akár egy hivatásos együttes vezetését is. Mitől lenne ez másként ma?

Én, amikor először hívtak, azt hittem, hogy a nagydíjaim miatt kellek a Honvédhoz, aztán, amikor ott voltam, akkor kiderült, hogy erről szó sincsen. Azért hívtak, hogy csináljak rendet. Ezt várták és ennél nem többet, aztán amikor beadtam az Ivo Andrić-novellából készített Aska és a farkas terveit, akkor azt úgy dobták vissza, mint a nyavalyát. Persze, a Biharinál azért megcsináltam.

A másik, ami nem változott, hogy mindig vannak olyan kollegák, akik tülekednek, és azt mondják, hogy nekik kell a bizottságokban és kuratóriumokban ülni.

– *...és a tülekedők általában nem a legtehetségesebbek közül kerülnek ki.*

– Ebben sem vagyok biztos. Tudok mondani közöttük olyat, aki nagyon tehetséges, de mégis inkább meglovagolja a politikát. Van olyan kuratórium, ahol a gyakorló együttesvezetők maguknak osztogatják a pénzt.

– *Nyilván náluk van a lobbierő!*

– Akkor, amikor megtörténhet, hogy egy éjszaka az operaházak berohannak a parlamentbe, és elfogadtatnak egy törvényt, hogy nem mindenkinek jár táncos-nyugdíj, csak a négy balettegyüttes táncosainak?

Ilyenkor talán joggal teszem fel a kérdést: egy nemzeti programot hirdető kormány a nemzeti kultúrát képviselő három együttesnek miért nem adja meg ugyanezt? Ismerek néhány kormánypárti politikust, s amikor kérdeztem őket, akkor csak a vállukat vonogatták, hogy nem figyeltek oda...

– *Úgy tudom, ezen azóta sem sikerült változtatni.*

– Pedig nem kell új törvényt alkotni, csak kiterjeszteni a meglévőt egy kormányrendelettel. Erre három éve nem képesek. A Magyar Művészeti Akadémia is állandóan ígéri, hogy segít, de nem történik semmi. Nem a Szabadság téren felállított borzalmas szobrot kellene támogatni, hanem azokat a kiöregedett táncosokat, akikkel méltatlanság történik. Olyan emberek vannak a nyomor határán, akik a fél világot végigtáncolták, húsz-huszonöt éven át borzasztó keményen dolgoztak. Azt gondolom, hogy ennél többet érdemelnének. Ráadásul a néptáncosok között eleve kevés, szinte biológiai csoda, ha valaki eltölt aktívan huszonöt évet. A többség pályát módosít, mielőtt nyugdíjért folyamodhatna, így aztán annyira kevesen lennének, akik igényt tartanának erre a kedvezményre, hogy az nem lehetne tétel.

– *Ha már a beszélgetésünk apropója a születésnap, akkor térjünk el kicsit a nyomasztó hét-köznapoktól, s forduljunk a gyermekkor felé.*

– A családom Novák ága Dicsőszentmártonban honos, valamikor az 1600-as évek

vége felé Morvaországból menekültek oda. Apafi adott nekik kisbirtokot, ami még a dédnagyapámnak megvolt. Az elsőszülött fiú hagyományosan mindig tiszteletes lett, s ez így volt, míg a nagyapám fellázadt, és elment tanítónak. Tanítóként került Borsgőprundra. Ott élt egy örmény telepes, akinek fafeldolgozó üzeme volt, s amikor majálist rendezett a dolgozóinak, akkor azon ott volt a szamosújvári unokahúga is. Ő lett a nagyanyám. Fantasztikus egy asszony volt, pillanatok alatt rendet tett a családban! Öt gyerekük született, közöttük az apám volt a legidősebb fiú. Azt már a nagyanyám intézte, hogy a nagypapa pályázzon meg egy szamosújvári tanítói állást. Ennek a pályázatnak megvannak a papírjai. Mi a szüleimmel négyéves koromtól Besztercén éltünk, de az összes nyári szünetet a szamosújvári nagymamánál töltöttem. Visszaemlékezve gyönyörű volt ez a gyermekkor, s most már azt is látom, hogy a többnyelvűségével mennyit adott nekem.

– *Milyen nyelveken kellett tudni Besztercén?*

– Beszterce szász város volt, én francia tagozatos román iskolába jártam, s a nyelvtudás gyakorlatilag magától jött. Mire eljöttünk Besztercéről, addigra én már háromnyelvű voltam: román, francia, magyar. És hozzátehetem a németet is, amit nem iskolai keretek között tanultam. Ebből a furcsa helyzetből adódik, hogy a négy közül talán a román helyesírásom a legjobb. A háború

végén költöztünk Budapestre, s akkor jött néhány nagyon nyomorult év, ami a bátyám betegsége miatt is nehéz volt: két és fél évet töltött kórházban, sőt végül gipszágyban érettségizett. Az érettségi bizottság kivonult az ágyához. Aztán az akaraterejének köszönhetően felépült, elvégezte az egyetem és kitűnő mezőgazdász lett belőle.

Az anyám családja a Makkai család volt. Az író-püspök Makkai Sándor az anyám nagybátyja volt, még emlékszem, amikor nálunk járt Besztercén. Makkai nagyapámé volt Kolozsvárt az első közép-európai alumíniumedény-gyár, ami fantasztikusan működött, amíg az öreg '21-ben meg nem halt. Azt gondolom, hogy a román átalakulást nem bírta. Halála után aztán elherdálták a gyárat, de a gyárépület máig áll a Magyar Színház mögött a folyóparton.

– *Mi volt ebben a gyermekkorban, ami megalapozta a későbbi táncos-koreográfust?*

– Hát igazában azt mondanám, hogy semmi. Az apám börtönigazgató volt és igényelhetett pénzért mindig két embert. Fantasztikus emberek jöttek. Amikor egészen kicsi voltam, akkor volt nálunk Mosulika, akiről fénykép is van. Ő csodálatos meséket mondott nekünk, máig is emlékszem a Harap Albról szóló mesére, ő volt az, aki a Hold mögé tudott nyúlni, s ez kisgyerekként nagyon megfogott. Besztercén volt az apámnak egy legénye, egy pásztorfiú, aki csodásan furulyázott és énekelt. Anyám mellett

NOVÁK FERENC TATA

TÁNC, ÉLET, VARÁZSLAT – GONDOLATOK, KÜZDELMEK

Novák Tata olyan, mintha egyszerre száz életet élne, hiszen teljes munkásságát leírni majdnem lehetetlen: táncművész, koreográfus, rendező, etnográfus, a táncműzmozgalom és a magyar néptánciskola egyik meghatározó elindítója, alapítója.

Jelenléte több mint hat évtizede meghatározó a hivatásos és az amatőr táncgyüttesek körében, nevéhez köthető a Bihari János Táncgyüttes megalapítása és a hozzátartozó művészeti iskola, amely évtizedek óta több száz gyermek néptáncoktatását látja el, illetve 36 éven át művészeti vezetője volt a nemzetközileg is elismert Honvéd Együttesnek (ma Magyar Nemzeti Táncgyüttes).

Ez a születésnap kiadvány a Hagyományok Háza jóvoltából született. A Hegedűs Sándor által szerkesztett kötet tartalmazza az éppen 85 éves Novák Ferenc eddigi publikációit, életének jelentősebb eseményeihez köthető beszédeit, illetve fontosabb interjúit. Az „Elmondtam én...” című kötetben már egyes írások megjelentek, de sok olyan van, ami most először kerül kiadásra. A fejezetekhez összeválogatott amatőr és művészi értékkel bíró fotók pedig egyaránt izgalmasak lehetnek a kollégák, barátok és a műfaj iránt érdeklődő olvasók számára. A tanulmányokos és az interjúkon kívül megtalálhatjuk benne több kortárs alkotó- és előadóművész – írók, filmrendezők, színészek és mások – írását. A Tánc, élet, varázslat című kötet nemcsak Novák Tata szakmai életútját mutatja be, hanem az e mögött meghúzódó embert is. Őszintén vall interjúiban félelmeiről, vágyairól és a rá oly jellemző markáns kritika sem marad el hatalomról, erőszakról, manipulációról. A könyv élet-

nek és gondolatainak képeskönyve, egyúttal pontos korrajz is, amely minden nehézséget és szépséget bemutat a tánc tükrén át. (Kultúrpart)

*

Halló, Tatus! Itt ugrálsz már több száz éve... hogy a fenébe bírod... hogy csinálod? Ott, a lombi tetőn – talán ezer éve volt –, ott is ott ugráltál Juló mellett. [Jánosi Sándor „Juló bá” regőcskerész vezető – a szerk.] Kicsi voltál... a bors is kicsi, s ha el nem harapják, a világ végéig pörög, görög. A bors örökké él (ha el nem harapják). Tatus, borsocska, próbáljanak téged elharapni! Beleóásik a foguk! Egykori kiscserkészére emlékezik, és öleli őt öreg barátja – Nyiku (Jancsó Miklós).

*

Tisztelt Olvasó!

Köszönettel tartozom a Hagyományok Házának ezért a kötetért, amelyben igyekeztünk a tánc varázslatával eltöltött életem gondolatait, harcait egy könyvbe szerkeszteni. Felhívom a kedves olvasók figyelmét, hogy egyes írásoknál és interjúknál feltétlenül nézzék meg a keletkezés dátumát. Ennek elmulasztása komoly értelmezési zavarokhoz vezetne. Igyekeztünk minden ilyen tételnél még külön megjegyzésben közölni a keletkezés indokait. Az írások egy nagy része már itt-ott megjelent. Sokat vettünk át a Planétás Kiadónál megjelent „Elmondtam én...” című kötetből. A fiatalabb olvasók tekintsek a kötetet a táncjal együtt sokáig élt öreg kolléga üzenetének a XX. századból. Gondolom, sok írás szolgálhat tanulsággul, hogyan éltünk, hogyan harcoltunk ebben a sok átalakulással terhes időszakban.

Tisztelettel:

Novák Ferenc Tata

volt egy mezősegi asszony, ő Beszterce mellől, Tancsról származott, s gyönyörűen énekelte. De biztos, hogy nem ettől lettem táncos. Emlékszem arra is, ahogy a piacon a száz asszonyok öltözetét csodáltam: még a hétköznapi viseletük is csodálatos volt.

– *Semmi tánc?*

– Inkább csak mellézköngéként. Mire gimnáziumba kerültem, addigra bejöttek a magyarok, s így magyar gimnáziumba járhattam. Nagyon sok nincstelen gyereket hoztak fel akkor az állam pénzén Csíkból, hogy tanulhassanak. Akkor ez hozzátartozott az esélyegyenlőséghez. Nekem is minden vasárnap egy csíki fiút haza kellett vinnem, s akkor nálunk volt reggeltől estig, hogy szokja a polgári környezetet.

Délután, a szilencium idején, ha hideg volt, akkor ezek a csíki fiúk táncoltak, s mi polgárgyerekek csak úgy mondtuk, hogy „hülyülnek a csíkiek”, s aztán mi is beálltunk „hülyülni”. Sokkal később, amikor már az Építőknél táncoltam, akkor székegy verbunkot tanultunk, s én mondtam, hogy „nem így kell hülyülni”. Molnár István először fel is háborodott, hogy mit beszélek én. Megmutattam, s becsületére legyen mondván, hogy amikor látta, hogy mit tudok, akkor szólt Benkőnének, hogy „Zsóka, ezt a fiút fel kell gyűjteni”. Én egészen addig nem tudtam, hogy érték a „hülyülés”.

– *Az átköltözés után be kellett fejezni a középiskolát. Aztán jött az egyetem?*

– '49-ben, érettségi után nem vettem fel az egyetemre, mert rossz káder voltam, s így csak a forradalom után, 1958-ban kezdtem az egyetemet. Fantasztikus tanárim voltak, Tálasi István, Ortutay Gyula, Dömötör Tekla, K. Kovács László... Én addigra már el voltam kötelezve a táncsal, s amikor Dömötör Tekla és Ortutay látták ezt, akkor elküldtek Bukarestbe, ahol aztán olyan dolgokat láthattam, ami csak megerősített a magam választotta úton.

– *Aztán csak elindult a személyes karrier...*

– Nem volt könnyű. Sok nélkülözést kellett még átvészelni, s nekem közben el kellett tartanom a családot. A Biharinál nem volt számottevő fizetés, amikor '57-től Sziget és Györgyfalvayt is odahívtam. Ezer forint volt tiszteletdíjra, s ebből kellett fizetnünk a zongoristát és saját magunkat is. Emiatt aztán kellett vállalni egy csomó tanítást is, volt olyan, hogy még Balassagyarmatra is jártam tanítani... Mondjuk, amikor elhívtak a Honvédba 1965-ben, akkor ott kaptam először olyan fizetést, amiből már meg lehetett élni. Ez működött egy ideig, de el kellett jönnöm, mert nem bírtam már a skizofrén helyzetet.

– *Ezt hogyan kell érteni?*

– Azt, amit fontosnak gondoltam, s meg

akartam volna csinálni, nem hagyták. Arra jó voltam, hogy rendet csináljak, de az alkotáshoz nem adtak teret, arra továbbra is a Biharinál volt lehetőségem. Akkor megint olyan helyzetbe kerültem, hogy szinte lehetetlen volt elhelyezkedni. De akkor már dolgoztam a Szegeden működő szakszervezeti nemzetközi néptáncfesztiválnak, s nem csak a fesztivál idején, így kaptam havi fizetést, ami a Biharival együtt már elég volt arra, hogy úgy-ahogy eltartsam a családom.

Ebben az időben egy holland táncszínház igazgatója látta egy produkciót Szegeden, s meghívott, hogy csináljak egy nagy szívet, aminek sikere lett. Aztán meghívott rendező-dramaturgnak, s ettől kezdve hat éven keresztül dolgoztam Hollandiában. Nem választottam azt, hogy csak ott dolgozzam, hanem oda-vissza járkáltam. Pedig akkor az volt a törvény, hogy ha egy évig és egy napig folyamatosan külföldön tartózkodom, akkor vámmentesen hozhatok be akár autót is. Erre azért nem került sor, mert nem hagytam magára a Biharit, s nem akartam kiszakadni ebből a közegből.

– *Hogyan lehetett akkoriban „csak úgy” ki-járkálni?*

– Nagyon egyszerűen. Akinek volt meghívása, azt kiengedték. Sőt, olyan fantasztikus útlevelem volt, amibe be volt írva, hogy amszterdami lakos vagyok, ami azt jelentette, hogy bármikor, külön engedély nélkül közlekedhettem. Ha egy barátomnak orvosság kellett, csak kitelefonáltam Lajtahídvégre (Bruck an der Leitha) a patikába, s ha mondták, hogy van gyógyszer, akkor másnap reggel beültem a kocsiba, s délutánra már itt volt a patikaszer.

– *Lassan a második honvéds korszaknál járunk?*

– '82 végére a Honvéd Művészegyüttes anynyira a művészeti élet periferiájára került, hogy az akkori politikai főcsoportfőnök, Kárpáti Ferenc – aki később miniszter lett, és kivételesen tisztességes ember volt – elhívott tárgyalni... Érdekes figura volt, előtte lehetett szidni az oroszokat ugyanúgy, mint az ostoba politikai kinevezetteket. Én kezdésnek letettem az asztalára egy öt éves tervet, aminek a felét kihúzták az emberei. Mire én felálltam volna az asztal mellől, de mert Kárpátinak nagyon tetszett, amit én összeírtam, marasztalt. Olyanok voltak a tervben, hogy a kórus kapjon szmokingot is, s akár templomokban is adjon koncerteket. Ettől a kommunisták majdnem megőrültek... aztán, amikor az első koncert volt a bazilikában, Bohuslav Martinů Soldatenmesse című kórusművét adták elő, akkor odacsődültek még a vonalas kommunisták is. No, szóval így jöttem vissza művészeti igazgatónak, s mellette egy darabig

még ment Hollandia is. Aztán, amikor a repertoár kialakult, akkor azt már nem lehetett összegezgetni a kétlakisággal.

– *Miben állt a koncepció újdonsága?*

– Én nem szerettem másfél-kéthónapos turnéra járni, inkább azt mondtam, hogy csináljak egy olyan repertoárt, amit a befogadó színházak megvehetnek. Azok a színházak, amelyek megveszik Pina Bausch-t vagy a Bejart Ballet-et. Öt év alatt összeállt egy olyan repertoár, aminek köszönhetően a világ legfontosabb befogadó színházaiban is keresettek lettünk. Ez a megoldás sokkal kifizetődőbb volt, mint a turnézás, ahol állandóan, naponta pakolni és költözni kell, és nincsen pénz semmire.

– *Ez már az elismertség időszaka?*

– Olyan helyekre jutottunk el, ahová magyar társulatok nem nagyon. Avignonban rajtunk kívül egyetlen magyar társulat lépett fel, Mexico City történelmi fesztiválján rajtunk kívül csak az Operaház járt. A Cervantino Fesztiválon, amit a közép-mexikói Guanajuato-ban rendeznek, senki nem járt rajtunk kívül. Pina Bausch a 25. évfordulójára minket hívott meg, minket adott ajándékba a közönségének.

– *Gondolom, ekkoriban is lett volna, aki jobban tud mindent.*

– Persze, volt, aki bele szeretett volna szólni, de Kárpáti nem engedte. Összességében ilyen szempontból teljes győzelemnek tekinthető a Honvéds korszak, hiszen rájöttek, hogy a színpadon nem a csizmapucolásra, hanem a művészetre van szükség. Az amszterdami Carré Színházban csak a Markó Iván-féle régi társulatot fogadták egyszer, mi meg háromszor voltunk.

– *Hogy jutunk el innen, a sikerektől napjainkig?*

– Élek, sok barátom van, a negyven éve kékfestővel leterített asztalomat kihúzzuk, s elférünk nyolcan-tízen. Most is elő van készítve a birkahús, meg az öntöttvas fazék.

– *Tervek a jövőre?*

– Sokat járok Erdélybe, a Maros táncegyüttessel tartok előadást a Magyar tánc évszázadai címmel főleg középiskolákban. Felvidékre is vannak meghívásaim. Közben a fiatalabb kollegák közül is vannak páran, akik dramaturgiai tanácsokat kérnek. Az elmúlt három hónap a könyv szerkesztésével és a fotók rendezésével telt. A Műpában lesz március 22-én egy előadás, az est egyik részében a fiammal fogok beszélgetni a pódiumon. Eddig minden kerek születésnapomon engem blamáltak a tanítványok, most ez megfordul, s én mutatok pár olyan dolgot, amire talán nem emlékeznek... [Az előadásra Novák Ferenc tisztelői és barátai megtöltötték a Fesztivál Színházat – a szerk.]

Grozdits Károly

„... hallgasd népzeneink remekeit a falun!”

Járdányi Pál zeneszerző és népzenekutató halálának 50. évfordulójára

Őszintén sajnálom, hogy későn születtem és nem volt lehetőségem beszélgetni vele. Sajnálom, ahogyan azt is, hogy Kodálllyal sem interjúzhattam. Lett volna kérdésem pedig! Ebben az évben minden népzene-t szerető, a magyar hagyománnyal foglalkozó kutató, előadó emlékezik a XX. század egyik jelentős, nagy tudású, sokoldalú zeneszerzőjére, népzenekutatójára, Járdányi Pálra.

Forrás: járdanyi.hu

M intha előre tudta volna, hogy kevés idő adatik számára itt, a Földön, igen fiatalon kezdett alkotni. Hegedült, majd zeneszerzést tanult Bárdos Lajosnál. Bárdoshoz Rajeczky Benjamin, gimnáziumi énektanára ajánlotta be. Ugyancsak Rajeczky révén ismerkedett meg Bartókkal is. A Szent Imre Gimnázium zenekarának koncertmestere volt, így Bartók vele beszélte meg egy művek előadási instrukcióit.

Bárdostól egyenes út vezetett a Zeneakadémiára, ahol Kodály Zoltántól zeneszerzést, Zathureczky Edétől hegedút, Kósa Györgytől zongorát tanult. Mindezzel párhuzamosan végezte – akárcsak néhány évtizeddel korábban maga Kodály is – a Pázmány Péter Tudományegyetemet, néprajzból doktorálva.

Járdányi zenével is foglalkozó családban született Paulovics Pálként. A család egy régi ősről emlékezve változtatta nevét Járdányira. Tizenéves korában olvasónaplót vezetett, amelyben nemcsak könyvélményeit, de filozófiai gondolatait is papírra vetette. Ahogyan írja: „a boldogság utáni vágy” hajtotta.

Húszas évei elején, egyetemistaként már komoly szaklapok zenekritikusa volt. Még az is előfordult, hogy kritikája után az idősebb, tekintélyesebb pályatárs – méltatva Járdányi tehetségét – közölte a sajátja mellett az övét is, megjegyezve, a „fenti kritikát a fiatal muzsikuskárda egyik kiváló tagja írta...”, ám tapasztalata, tudása nem elég a koncert teljes körű méltatásához”. Igaz, mindeközben Járdányi már a zenekritikai folyóirat szerkesztőbizottságának tagja volt. Ebbéli munkássága később kiteljesedett.

Húszévesen misét írt szeretett Károly nagypapja halálára. Kevesen ismerik, még kevesebben éneklék a latin nyelvű ordináriumot, pedig érdemes lenne. Kétszólamú, kíséret nélküli anyag, polifón szerkesztéssel, gregoriánt idéző dallamisággal, népdalszerű egyszerűséggel.

Éppencsak húszévesen indult el erdélyi gyűjtőújtjára, az alig hét-százötven lakosú, Borsavölgyi Kidére. Addig mindenki úgy tudta, nincs ott semmi, nemigen énekelnek a kideiek. Ebből a „nemigenből” ezer dal lett alig három hónap alatt. A falubéliek a szinte gyermek fiatalembert „nótás tanár úrnak” nevezték, és hamar megszerették. Megállították az utcán és a fülébe énekeltek, amit tudtak. Járdányi aztán hallás után azonnal lejegyezte, mivel fonográf nem volt nála sosem. Ez a gyűjtés lett aztán doktori dolgozatának tárgya, ami meg is jelent Kolozsvárott *A kidei magyarság világi zenéje* címmel. A kis kötetben mintegy száz dallam foglal helyet zenei rendben. Kevés népzenei monográfiánk egyike, „szociológiai” vizsgálódások alapján készült, megelőzve Lajtha nem sokkal későbbi alapvető munkáit (*Széki gyűjtés, Szépkényerűszentmártoni gyűjtés, Körispataki gyűjtés*).

Járdányi 1961-ben adta ki *Magyar népdaltípusok* című művét, amely korának, de bátran mondhatjuk, a jelenkornak is meghatározó, alapvető zenei szakkönyve. Olyan, tudományos igényű összeállítás, amelyet a zeneileg képzetlen ember is haszonnal forgathat, hiszen nyelvezete és szerkesztése bárki számára emészthető. A benne közölt kétszáznyolc régi rétegű és százhatvan új stílusú dallam a magyar népzene minden jelenségére, minden stílusára ad példát. Remek összefoglaló, amelyet igényes zeneiségű ajánlott népdalcsoportok erősítenek. Járdányi mindent tudott a magyar népzene-ről, amit korában tudni lehetett. Csak a későbbi, nagyobb anyagon végzett kutatások egészítették ki megállapításait, ám a Magyar Népzene Tára a mai napig az ő rendszere alapján jelenik meg.

Rendkívül jelentős a népzene-tudományi és zenepedagógiai munkássága. Magam is az ő hegedűiskolájából tanultam, és ezt a mai napig használják a tanításban. Írásai nemcsak hitelesek és pontosak, de olvashatók is. A hatvanas évek végén nyolc részből álló előadássorozata volt a rádióban a magyar népzene-ről. Csak néhány cím: *Népdalelemzés és rendszerezés mint az anyag megismerésének első és legfontosabb feltétele; Népzene és zeneművészet; Hogyan válik a népdalból a XX. századi magyar mesterek műhelyében műalkotás?* Ezek a témák ma is a levegőben vannak, lehet, lehetne beszélni róluk.

Nem feledkezhetünk meg Járdányiról mint zeneszerzőről sem. Mintegy harminc kórusművet, számos zenekari darabot és verseny-művet írt. Ezek között igen jelentős hárfaversenye, amelyet feleségének, Devescovi Erzsébet hárfaművésznek ajánlott. Minden leírt hangjából a hazájáért felelős, szívvel-lélekkel itt élő, igaz ember gondolata sejlik elő. Egyik legjelesebb műve, a *Vörösmarty-szimfonia* 1953-ban íródott. Rádiófelvétele éppen 1956. október 23-án délben kezdődött a Bródy Sándor utcai épületben. Járdányi így emlékezik erről egy rokonának írott levélben.

„Okt. 23-án délben 2 órakor kezdődtek meg a Vörösmarty-szimfonia gramafon-felvételei. Abban a percben, mikor a teremben felcsendült a 'Hazádnak rendületlenül' motívuma, a Bem József téren a hatalmas, órák óta összeverődött tömeg ugyancsak a Szózat éneklésével kezdte meg fegyelmzett, gyönyörű tüntetését. A sors különös játéka

folytán tehát a szabadságharc kezdete egybeesett a magyar szabadságot hirdető művem felvételével.

Erre nem is én, hanem a zenekar tagjai gondoltak. Mikor ugyanis 1/24 tájban, a felvétel szünetében jöttek az első hírek a tüntetésről, a zenekari tagok azt javasolták, hagyjuk abba a próbát, vonuljunk mi is a Bem szoborhoz és játsszuk el a Rákóczi-indulót és az én szimfóniámból a Harci dalt.

Ez ugyan nem történt meg, de a felvételt nem lebetett folytatni, mindenki annyira izgatott volt!”

1959-ben koholt vádakkal elbocsátották szeretett munkahelyéről, felmentették a zeneakadémiai tanításból. Pedig tanítványai nagyon szerették. Nem csak szolfézst, zeneelméletet, de – Kodálytól mintegy megörökölve – népzénet is tanított, így aki abban a korban oda járt, szinte mind a tanítványa volt. Kodály maga állt ki mellette, Kádárnak írt szokott stílusában, minden mellébeszélést kerülve: „Eltávolítása a fiatalokra ellenkező hatást vált ki, mint amit vártak. Elsősorban azért, mert a főiskolai szakma süllyedését jelenti...”.

Mindezek az események, ha nem is közvetlenül, de bizonyára hozzájárultak betegségéhez és korai halálához. Mindössze negyvenhat évet élt...

A tekintélyes, idősebb pályatárs, Kodály így búcsúztatta: „Erejének teljében hagyott itt bennünket. Talán gondban amiatt, hogy annyi mindent nem fejezhetett be. De nyugodtan, abban a tudatban, hogy ameddig dolgozhatott, egész odaadással és teljes sikerrel tette. Nem vesztette el életét, mert sohasem törődött azzal, hogy megtartsa.”.

Emlékezni Járdányi Pálra úgy tudunk, hogy folytatjuk munkáját az őt megközelítő felkészültséggel és szeretettel. A népzenei rendszerezés ma is ad feladatot a tudomány művelőinek. Járdányi írása-it érdemes megismerni, aztán továbbgondolni.

Nélküle, az ő széles látókörű munkássága nélkül nem tartanánk ott, ahol ma tartunk. Szomorúan korai halálával hatalmas űrt hagyott maga után. Belegondolni sem lehet, mi mindent vitt magával...

Fehér Anikó

ÉDESANYÁM SOK SZÉP SZAVA

GYERGYÓI CSALÁDI KALANDOZÁSOK

Fotó: Dusa Gábor

Enyedi Ágnes különleges gyergyói műsort mutatott be március 16-án a Bethlen Téri Színházban zenésztársaival. A bemutató főszereplője, a Junior Prima-díjas és a Népművészet Ifjú Mestere népdalénekes a bevezető köszöntőjében saját szavaival mesélte el, hogyan született az ötlet és ebből a műsor. A koncert ugyanazt a címet viseli, mint az ihletet és a műsor gerincét adó gyergyói népdalgyűjtemény, Albert Ernő népköltészeti gyűjtő Ádám Joakimné Kurkó Juliannáról írt egyéni-ségmonográfiája.

A szóban forgó kiadvány Ágnes és testvére, Tamás számára – aki nővére zenésztársaként szerepelt a színpadon – azért is különleges, mert anyai ágról való űk- és dédanyjuk dalait őrzi. A gyerekkorukból ismert kötet népdalai a tavalyi évben váltak Ági számára igazán elevenné, amikor a Hagyományok Háza jóvoltából hozzáju-

tott az anyag hangzó felvételeihez. Ezt a repertoárt bővítették azután Bartók Béla, Molnár Antal, Lajtha László korai felvételei mellett Kelemen László evidéki gyűjtéseivel is, aki nem pusztán az értékes népzenei hagyomány által kötődik Gyergyóhoz, hanem maga is gyergyóditrói születésű. Kelemen László vállalta el az est zenei szerkesztését is, több mint egy éven át dolgoztak Ágival a legjobban a műsorba illő dalok, szövegek, zenei anyagok kiválasztásán.

A sokszínű válogatásban egymásba fűződő balladák, keservesek, lakodalmas, hangszeres és énekes táncdallamok, népénekek kerültek színpadra, a ma megszokott, „a közönség megértését segítő” feldolgozások helyett természetesen autentikus formában. Az előadás példát mutat arra, hogy a népzene a maga tökéletes egyszerűségében, letisztult formáiban megállja a helyét

a magasművészetben. A szerkesztés gondossága nemcsak a zenei harmóniában, összecsengésekben, vissza- és előremutató zenei utalásokban volt felfedezhető, hanem az egész műsor gerincét adó főszereplő életének felrajzolásában is. Ahogy az elején a vetítésben megjelenő űkanya képeinek éneklő kései leszármazott a közönség előtt a koncert folyamán szemünk látára éli át mindazt, amit egykor gyergyói felmenői megéltek, szinte érezzük a színházban az űsök jelenlétét.

Az asszonyorsók, az ünnepi és mindennapi mozzanatok felidézésével lassan már mi is eggyé válunk az egykori gyergyóiakkal, és egyre közelebb érezzük ezt a hajdani világot XXI. századi mindennapjainkhoz. Akarva-akaratlanul is párhuzamot találunk az örök érvényű népdalokban saját életünkkel, örömeinket és bánatainkat fedezzük fel bennük, és átadva magunkat a sodró érzelmeknek, együtt örülünk és sírunk a megidézett élet főszereplőjével.

A gyergyói zenei világ magával ragadó megidézésében András Orsolya ütőgarddal, a Junior Prima-díjas Mihó Attila hegedűn és brácsán, a szintén Junior Prima-díjas, a Népművészet Ifjú Mestere Salamon Soma furulyán és harmonikán, Enyedi Tamás cimbalomkíséretével volt Ágnes segítségére.

Az est táncos előadói – olykor derűs, olykor pedig a zenét aláfestő lírai jelenetek finom felrajzolásával – Szabó Judit, valamint a Junior Prima-díjas, Örökös Aranysarkús táncos ifj. Zsuráfszki Zoltán voltak, utóbbi egyben a darab koreográfusaként is dolgozott.

Hont Angéla – Káplár Gréta

Röviden a radzsasztáni táncokról

Radzsasztán India észak-nyugati részén terül el. A Thar-sivatag Pakisztánhoz közel eső felén, Jodhpur város vidékén, Barmer körületben található az a falvak, települések, zenész-táncos közösségek, amelyeknek a zene- és táncművészetét 2009 óta rendszeresen tanulmányozom indiai útjaim során, és amikor Magyarországra látogatnak ottani művészek.

Kálbéliya táncos Dzsodhpurból

A radzsasztáni népművészetben a zenére és a táncra külön kasztok (foglalkozási csoportok) szakosodtak. Legjelentősebbek ezek közül a *langa* és *mánghániár* zenész kaszt, akiknek előadásain a *kálbéliya* kaszthoz tartozó táncosok működnek közre. E kasztok tagjai nem csak Radzsasztán- és India-szerte tettek szert hírnévre, de előadásaikkal bejárták a világ szinte minden országát.

A legismertebb közülük a *Musafir* együttes volt, amelyben hindusztáni klasszikus zenészekkel (Hamid Khan) együttműködve olyan neves művészek léptek fel, mint Szayar Khan, Barkat Khan, Bachu Khan, Edu Khan. Az együttes nagy érdeme, hogy – bár bizonyos énekeket klasszikus zenei sémák mintájára komponáltak – megőrizték a

radzsasztáni zenefolklor összes jellegzetességét, mondhatni kikristályosították ezt a fajta népzénet.

Az együttes többször is fellépett Magyarországon. 1998-ban, ezen alkalmak egyikén volt módomban összeismerkedni velük, innen ered a lelkesedésem és a barátságunk. Az utóbbi években az együttes szétvált. Egykori tagjai legutóbb *Rangila Langa* és *Dil Mastana* néven léptek fel Magyarországon az én meghívásomra.

Radzsasztáni zenészekkel találkozhatunk Jasmine Dellal rendező *When the Road Bends – Tales of a Gypsy Caravan* című filmjében is. Ebben a műfajban talán a legismertebb alkotás Tony Gatlief *Latcho Drom* című műve, amelyben mindjárt az elején Ra-

dzsasztán vidékéről való zenészeket, táncosokat láthatunk: kamaycsa játékos, énekest a mánghániár kasztból, valamint táncosokat a „kigyóbüvölők” kasztjából, azaz a *kálbéliya* népcsoportból. Ők képviselik az ősi cigány törzset, amint különböző kézműves mesteriséget üzve vándorol, illetve zenével, táncsal keresi kenyerét.

A *kálbéliya* kaszt, más néven *dzsógin* vagy *szapéra*, tulajdonképpen indiai cigány törzs. (Nevük a szanszkrit „sarpa”, azaz kígyó szóból ered.) Ők maguk is cigányoknak tartják magukat. Hindu vallásúak, alacsony társadalmi réteghez tartoznak, természetközeli, egyszerű életmódot folytatnak. Őseik egykor vándorló életmódot folytattak. A család, akinél lakni szoktam, és akinél többnyire a táncokat tanulom, csak az utóbbi húsz-huszonöt évben telepedett le, előtte ők is vándorló életmódot folytattak.

„Az út szélén zenéltem pungin, amikor odajött egy rádiós Washingtonból. Nagyon megtetszett neki a játékom, és mondta, hogy meghív Amerikába előadásra. Megbeszélünk mindent, aztán kérte, hogy adjam meg a címetem, ahová küldheti a meghívó levelet. Kezdem törni a fejem, mit is mondhatnék, hiszen nincs állandó lakhelyem, csak az út széle, s az is mindig változik...” (Kalunáth Kálbéliya elbeszélése alapján)

A törzs alkasztokra tagolódik. Egyesek tagjai művészetekkel foglalkoznak, zenével, táncsal, bábjátékkal, cirkuszi mutatványokkal, mások fémmegmunkálással. Utóbbi a *lohári* csoport.

A *kálbéliya* táncosok előadásmódjára lendületesség, élénkség, virtuozitás jellemző. Ellentétben a zenész törzsek szabályaival, itt a nők táncolhatnak még a férjük előtt is, hiszen professzionális táncosok. Gyakran megesik a fordítottja, mint a langáknál szokás, vagyis amíg a nő keresi a pénzt az előadáson, a férj otthon ül a gyerekekkel. Az általános, Radzsasztán-szerte elterjedt szabály, miszerint a nőnek takarnia kell az arcát bizonyos férfi családtagok, após, idősebb fiútestvér előtt, a színpadi táncelőadásokon is tetten érhető: sokszor láttam, hogy fiatal táncos lányok az após jelenlétében mindvégig fátyollal fedik arcukat.

A *radzsasztáni kigyóbüvölők* című cikkben [folkMAGazin. 2013/4, 44. oldal] már volt szó arról, hogy a cigány törzs tagjai kígyótáncoltatással („ghumakkád”) keresték a kenyerüket, de amikor, körülbelül huszonöt évvel ezelőtt a hatóság betiltotta a kígyók

tartását, kitalálták, hogy lányokat öltöztetnek kígyószzerű ruhába, ők táncolnak a kígyó helyett, utánozva az állat mozgását. Így alakultak ki a néha vonagló, néha támadó táncmotívumok, amelyeknek aztán ezer meg ezer variációja született Radzsasztán-szerte. Területenként a táncmotívumok között különbségek jöttek létre, így három vonulatról beszélhetünk: a dzsodhpuri (Jodhpur), a dzsaipuri (Jaipur) és a pushkari (Pushkar) stílusról. A tánc nevét a kasztról kapta: *kálbéliya* (Kalbeliya) és az idők során a közösség sajátos védjegyévé is vált.

Látható tehát, hogy a kálbéliya tánc nem túl régi eredetű. Alapjául a Radzsasztán-szerte táncolt, egyszerűbb, ún. „mátki”-motívumok szolgálnak, és fellelhetjük benne a környező vidékek néptáncának motívumait, valamint a Pándzsáb (Punjab), Gudzsarát (Gujarat), és a közvetlen környezet területén fellelhető klasszikus tánc, a *kathak* hatását is.

Radzsasztáni táncokat produkációszerűen nem csak a cigány törzs táncosai adnak elő, és a területen nem csak azok a táncok ismeretek, amelyeket az ő repertoárjukban láthatunk. Megtalálhatóak itt a klasszikus elbeszélő (gesztusokat, arcjátékot imitáló) típusú táncok is.

A kálbéliya közösséghez tartozó táncosok repertoárja élő folklórként folytonosan változik. Az ún. eredeti anyagban hat-nyolc vagy akár tízféle táncfajtaival is találkozhatunk, attól függően, hogy melyik vidékről

származnak az előadók. A legismertebbek ezek közül a következők: *kálbéliya*, *ghúmar*, *csári*, *bhawai*, *téráh thali*, *nágin*, *dándiyá*, amelyekhez kapcsolódhat egyfajta akrobatikus produkció is.

*

KÁLBÉLIYA

A legvirtuózabb táncok egyike. Lassú és gyors változata egyaránt létezik, bár a színpadi előadásban többnyire a gyorsat adják elő. Szóló vagy csoportos bemutatásra egyaránt alkalmas produkció. Állóképességet, technikai tudást, gyorsaságot, fantáziát követel. Bizonyos szabályok keretén belül lehetséges, sőt kötelező az improvizáció, ezért a jó előadó mindig „újra- és újraalkotja” a táncot. Különösen látványos a hosszú, bő szoknya, ahogyan a táncos a két szélénél fogva felemeli, vagy maga előtt lobogtatja, a Kárpát-medencei cigány táncokhoz hasonlóan. Eredetileg a tánc a kígyó mozgásának utánzásán alapul. A táncos lépéseivel, testmozgásával próbálja megjeleníteni a kígyó hullámozó, olykor támadó, kiszámíthatatlan mozgását. Az idők folyamán a motívumkincs gazdagodott, látványos, akrobatikus elemek is kerültek bele.

A táncban használatos fekete alapú ruha a kobra fekete színére utal, a háromszög alakú díszítő motívumok a kígyó pikkelyeit jelentik. Az idők során a ruhák mintázata is gazdaggá, változatosabbá fejlődött, és ebben is fellelhetők területenként megjelenő stílusbeli különbségek. A lépések nagy többsége – a forgást is beleértve – fenthangsúlyos, az ugráló, dobbantó lépések viszont lenthangsúlyosak. A kísérő zene ritmusa gyors 2/4, a magyarországi cigánytáncok, és az erdélyi csingerálás tempójához hasonlítható, azaz a szembeszökő különbséggel, hogy itt a zene nem az „esztam”-ot hangsúlyozza. Noha a két terület táncmotívumaiban viszonylag kevés párhuzamot lehet fellelni, az életvidám, virtuóz lelkület, a lendület, a szabad improvizáció szerepe miatt nagy a hasonlóság a radzsasztáni és a Kárpát-medencei cigánytáncok között. Az öltözet vidám színei, a gazdag, csillogó díszítés ugyancsak egyezést mutat a földrajzilag távol eső cigány közösségek között.

*

GHÚMAR (GHOOMAR)

A név forgást, bolyongást, sétát jelent. Lassú ritmusú, négygyedves, eredetileg udvari tánc volt a maharadszák palotáiban. Fialat hölgyek adták elő csoportosan, körbe-körbe. Számos változata alakult ki a kálbéliya és más kaszthoz tartozó táncművészek körében.

*

CSÁRI (CHARY), KORSÓS TÁNC, TŰZTÁNC

A magyarországi üveges táncra hasonlít: vi-

Indiai táncok Radzsasztánból, szombatonként 18-20 óráig a Budavári Művelődési Házban (Budapest, 1011, Budapest, Bem rakpart 6., www.bem6.hu). Kapcsolat: Ábrahám Judit, +36.20.521-2069; abrahamjud@gmail.com

zes edénnyel a fején táncolnak, körkörös vagy „előre-hátra” mozgással, a falusi mátki tánc kézmozdulataival. Az edényben láng lobog, innen a második elnevezés.

*

BHAWAI

A fejre tett hét-tíz darab kisebb-nagyobb edény kiegyensúlyozásán alapuló, már-már cirkuszi előadás irányába mutató tánc, viszonylag kevés táncmotívummal, de annál több mehökkentő, ügyességet, és sok gyakorlást igénylő mutatvánnyal. Igen gyakran táncolják férfi táncosok is több, egymásra helyezett üvegpoháron vizeskorsót egyensúlyozva.

*

TÉRÁH THÁLI

Az egyetlen vallásos jellegű tánc a kaszt repertoárjában. Eredetileg – néha még ma is – templomban előadott rézcöngős tánc. Nem is annyira tánc, mint testgyakorlás és ritmusjáték a rézcöngőkkel.

A név „tizenhárom csöngő”-t jelent (téráh=tizenhárom, tháli=kis tálka, illetve rézcöngő). A kézben tartott rézcöngőt a test tizenhárom pontjára erősített csöngőkhöz érintik, illetve ütik.

A hindu istenség, Baba Ramdev tiszteletére bemutatott „ima”, tiszteletadás.

*

NÁGIN, KÍGYÓTÁNC

Konkrétan utánozza a kígyó mozgását, megmarad a tipikusan „kígyós” motívumoknál. Jellegzetes „kígyóbüvölő” zenére adják elő, amelyet a *pungi*-n (tökhéjsíp) adnak elő, és amely igencsak régi és népszerű, gyakran megjelenik a bollywoodi filmekben is. Nem tévesztendő össze a kálbéliya táncal, amely ugyancsak kígyótánc.

*

DÁNDIYÁ, BOTOS TÁNC

Botok ritmusos összeütésén alapuló, folklór eredetű körtánc.

Radzsasztán-szerte elterjedt. A hindu *Holi* ünnep alkalmával férfiak táncolják nagy körben.

*

AKROBATIKA

A *katputli* közösség repertoárjában szereplő, jelentős testi tréninget igénylő, a cirkuszi látványosság, szórakoztatás műfajába sorolható produkció.

Ábrahám Judit

Hangszerek, Tokok, Kellékek, Javítás

Népzenei CD-k teljes választéka ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK KEDVEZMÉNY

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almássy utca felől

telefon/fax: 351-3341,

Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042

E-mail és Web Site:

pro@t-email.hu, <http://www.afolk.hu>

Nyitva tartás:

hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,
pénteken: 10:00-17:00

„A zenéről beszélni olyan, mint az építészetet eltáncolni”

Saját gyűjtés – Magyar világi népzene. Buda Folk Band, Fonó Budai Zeneház, 2016.

Ahogy hallgatom a muzsikát, egyre csak az az angol mondat jár a fejemben, amit először egy magyar könyvben olvastam, persze magyarul: *writing about music is like dancing about architecture*. Igaz, az eredetiben még ez is utána áll: *it's a really stupid thing to want to do*. A mondás nagyon jó. Sokan használják. Először talán Timothy White (1952–2002) amerikai rockzenei író, szerkesztő írta le az *A Man Out of Time Beats the Clock* című cikkében, a *Musician*-ben, 1983-ban. Őt aztán sokan idézték névvel és név nélkül, többek között Elvis Costello, aki Declan Patrick MacManusként látta meg a napvilágot Londonban, 1954-ben. Ő zenész, zeneszerző, aki együtt dolgozott többek között Paul McCartney-val is. De voltak saját zenekarai is (*The Attractions*, *The Imposers*). Tőle örökölte aztán az idézetet Lauren Anderson, a Houston Balett első afroamerikai táncosnője (1965–), aki 2011-ben publikálta a *Dancing about architecture? Talking around popular music in film soundtracks* című írását a *Participations: Journal of Audience and Reception Studies*-ban.

Az idézet persze terjed tovább, mindenki akkor használja, amikor akarja, én csak azért írok róla ilyen részletesen, mert nagyon igaznak tartom. (Ezzel eszerint nem vagyok egyedül.)

És, ha igaznak tartom, akkor itt be is kellene fejeznem az írást azzal, hogy mindenki vegye meg, vagy szerezzé meg a Buda Folk Band legújabb alkotását, mert jó zene van rajta anyanyelven előadva. Olyan muzsika, ami még a finnyás, kényes ízlésűeknek is megfelel, de talán még az autentikáért és csak azért élő-halóknak is kedves tud lenni. Tiszta, zenei és hiteles, amit hallunk.

Sokan vannak, akik a „világzene” szó hallatán azonnal hátast dobnak, még mielőtt pontosan megértenék, miről is van szó. Segíték nekik: ez nem világzene, ez *világi zene*. Ez áll a borítóján. (Lehet, hogy világi világzenét akartak igazából írni?)

Az együttes tagjai valamennyien, együtt és egyenként is, kitűnő zenész egyéniségek. Van, aki a családból hozta a tehetséget, van, aki saját jogán szerezté.

A lemez anyagát – néhány más számmal együtt – bemutatták február közepén, a Zeneakadémia Solti-termében. A máshoz szokott falak remekül viszonyultak a zenekarhoz. Mintha még a kicsit talán túl sötétre sikeredett falikárpit is mosolygott volna olykor-olykor Csoóri Sándor „Sünderi” aranyos szövegén, aminek bűbája mögött kitarató és megkérdőjelezhetetlen munka van. Úgy adta elő, hogy meg se untuk és meg se utáltuk érte. Nemcsak okosan beszél, de jól énekel, itt-ott hallható pici, jazz-feelinges disztonációja itt a helyén van, kifejezetten emeli a dalok fényét.

Énekesük, Márczi Anna finom szövésű hangja úgy hat, ahogyan a fontos, halk beszéd a zajos közegben. Figyelünk rá, mert van miért. Olyan természetesen énekel, ahogyan a halak úsznak a vízben vagy a virágok lehajtják este a fejüket.

Maruzsenszky Andor jobb keze nem tudom, miből van, a nyújtott ujjakkal való vonófogást nem gyakran látni, pláne azt nem, hogy ezzel a fura technikával mégis több ezer ritmusegységet tud előadni másodpercenként.

Szabó Csobán Gergő énekel is amellet, hogy az alapot biztos kézzel és füllel szolgáltatja.

Salamon Soma a színpadra termett. Nem sokáig bírja másutt, még ha úgy hiszi is. Virtuóz a fúvóshangszereken, a harmonikán. Láttam már táncolni is.

Éri Marci úgy tud a háttérben maradni, hogy néha csak rá figyelünk. Nem tudom, hogyan csinálja.

Számaik kedvesek és sokatmondóak. A *Tavasszal* című például

Forrás: fonó.hu

megkapóan népdalszerű. Mert szabad a népdallal játszani, senki nem tilthatja meg, hiszen közös alkotás, közösen használjuk.

Kérdezhetnénk, hogy jön ide Radnóti. Hát, mint kés a vajba... Nem is jöhetne más a végére, csak ez: *kivirágzik az égi fa ága / hold bámul a béna világra...*

Mert ugyanaz van itt is: *Az egyikén bús gerlice / ki a párját elvesztette*. Vagy itt: *Visszanéztem félutamból, szememből a könny kicsordul*. E sorok lezárása és összegzése a kegyetlen sorsú költő gyönyörű szava, ahogyan a zenekar muzsikája is összefoglalása, továbbvitele százhangú orgonájú magyar népzeneinknek. (Meg persze a meg-megszólaló szomszédokénak.)

A lemezt a Fonó adta ki, mint sok más remek, régeből fogant újdonságot. Horváth László hallgat a fülére. Azt hiszem, a szívére is.

A zenei anyag semmilyen elektromos háttérrel nem kap, csak az éneket erősítik, arányosítják. Olyan természetes az egész, mint nyári estén a limonádé mentalevéllal. Fogyasszák!

Jó lenne ez zársonak, de kell még valamit mondanom. Igen, itt vannak a fiatalok, a nyomunkban.

Új generáció, tele energiával és tehetséggel. És pontosan tudják a mostani helyüket, de a jövőbenit is. Tudják, hova fognak eljutni, ha minden jókívánságom rájuk száll és még egy kis szerencsésük is lesz. Mindent meg tudnak ők csinálni, amit csak elképzelnek, mindent el fognak érni. Mindent.

Fehér Anikó

Kallós Zoltán 90. születésnapjára

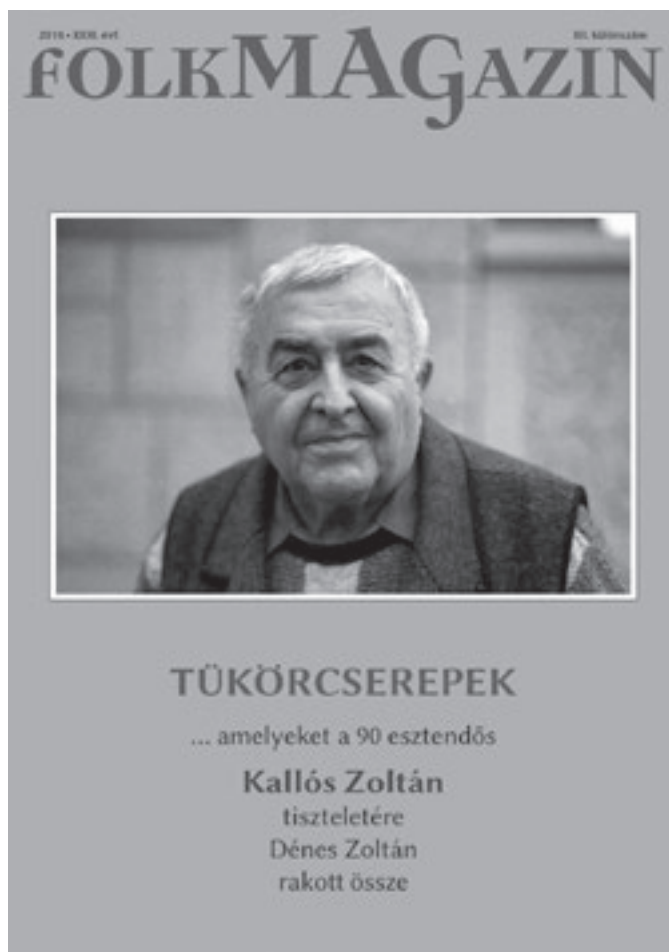
folkMAGazin XII. különszám

Kallós Zoltán életpályája hihetetlen eltökéltségről, kitartásról és a hagyomány erejében való rendíthetetlen hitről tanúskodik. Idős korára megérhette, hogy az utána következő generációk visszaigazolták törekvései helyességét. Alapítóánya nemzetközi hírnévre tett szert. Az erdélyi Válaszúton felépített „táncház-birodalmában” nyaranta százával fogadja a tanulni vágyó fiatalokat, emellett otthont, tanulási lehetőséget ad a szórványmagyarság iskolás gyermekeinek is. Nemrég felavatott múzeumában mindenki számára látható az a hatalmas tárgyi néprajzi anyag, amelyet a népzenei gyűjtései mellett felhalmozott. Magyarországon először népballadák gyűjtőjeként ismerhettük meg a hetvenes évek elején. Első erdélyi útjaink kalauza, a mezőszéki hangszeres és vokális zene fáradhatatlan propagandistája volt. Úttalan utakon, hegyeken át vonszolt bennünket egy-egy folklór eseményhez, amelyek akkor még a természetes élet részei voltak. Soha el nem feledhető élményekhez jutottunk általa. Alig hittük el, hogy ez a világ még létezik, s hogy ennek mi a részesei lehetünk. Mind csak azt hallotta az ember, hogy Bartók és Kodály mindent összegyűjtöttek, nincs már mit keresni falun.

*

Sokan jártak Erdélybe Magyarországról, sokan gyűjtöttek, fényképeztek is, de olyan hűségesebben és mindenre kiterjedő figyelemmel kevesen, mint Dénes Zoltán. Az, hogy a táncház-ügy elkötelezettje, a legkevesebb. Zenészként kezdte az ismerkedést ezzel a kultúrával, a székesfehérvári Tilinkó együttes alapító tagjaként 1975-ben. A táncegyüttes, majd a táncházi munkában is nagy segítséget nyújtott Pesovár Ferenc néprajzkutató szakmai útmutatása. Az ő révén került kapcsolatba az erdélyi Kallós Zoltánnal, akinek gyűjtő és revival-t támogató tevékenységét kamerájával évtizedeken át követte s igyekezett ebből a különlegesen nagy jelentőségű munkából minél többet megörökíteni az utókor számára. Az itt közreadott képanyag csupán egy töredéke a teljes gyűjteménynek. Csak remélni lehet, hogy ezek teljességét is megismerhetjük majd egy önálló kiadvány formájában.

Sebő Ferenc

Kitüntetések 2016. március 15. alkalmából

Kossuth-díj:

BUDAI ILONA népdalénekes, az Óbudai Népzenei Iskola népi ének tanára
IFJ. CSOÓRI SÁNDOR Liszt Ferenc-díjas népzeneész, zene tanár, a Muzsikás Együttes és a Magyar Dudazenekar alapító tagja
KISS ANNA Babérkoszorú díjas és József Attila-díjas költő, drámaíró, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja

Széchenyi-díj:

PAKSA KATALIN népzene kutató, az MTA doktora, az MTA BTK ZTI Népzene- és Néptánc kutató Osztály és Archivum professor emeritusa

Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat:

BONIFERT KATALIN, Harangozó Gyula-díjas táncművész, a Duna Művészegyüttes táncos szólistája, női tánckari asszisztense
FARKAS ZOLTÁN „BATYU”, Harangozó Gyula-díjas táncművész, koreográfus, érdemes művész, az LFZE oktatója, a BKT tanára

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozat: Dr. CSERVENYÁK LÁSZLÓ, etnográfus, a mátészalkai Szatmári Múzeum igazgatója,
MAYER KÁROLY LÁSZLÓNÉ, nyugalmazott táncpedagógus, a Nagyatádi Fürjecske Néptánc Egyesület elnöke és művészeti vezetője,
NÉMETH KATALIN, a Nemzeti Táncszínház vezető művészeti menedzsere,

Dr. PÁLL ISTVÁN, a Sóstói Múzeumfalú nyugalmazott intézményvezetője,
PÉTER LÁSZLÓ, néptáncművész, koreográfus, a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes tagja,
VAVRINECZ ANDRÁS, népzeneész, népzene tanár, népzene kutató, a Hagományok Háza zenei könyvtárosa

Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozat: SÁRKÖZI BÉLA, előadóművész, zenekarvezető, primás

Magyar Bronz Érdemkereszt polgári tagozat: CSALA JUDIT, előadóművész, magyar nóta- és népdalénekes,

HIDVÉGINÉ CHLUMETZKY ILDIKÓ, fazekas népi iparművész,

LÓLÉ MIHÁLY, előadóművész, a Rajkó Művészegyüttes tagja,

RAB EDINA, táncművész, a Honvéd Együttes - Magyar Nemzeti Táncegyüttes táncos szólistája

Magyarország Érdemes Művésze: DÉVAI-NAGY KAMILLA, Liszt Ferenc-díjas előadóművész, a Krónikás Zenede alapító igazgatója,
ERDÉLYI TIBOR, Erkel Ferenc-díjas koreográfus, tánc- és faragó művész, a Népművészet Mestere, a MÁNE örökös tagja

Harangozó Gyula-díj: ZSURÁFSZKYNÉ VINCZE ZSUZSANNA, a Magyar Nemzeti Táncegyüttes művészeti főmunkatársa, koreográfusa

Liszt Ferenc-díj: LAJKÓ FÉLIX hegedűművész, HERCZKU ÁGNES, a Hagományok Háza - Magyar Állami Népi Együttes előadóművésze

Egy könnycsepp...

Ritkán szokott az én édesanyám karba tett kézzel üldögélni. Mindig sokat dolgozott, futott, de szürkülettájában mégis le-leült mellém a tornácba a kispadra. Ilyenkor jól hozzábújtam, vártam, hogy meséljen megtörtént szép dolgokról. Ő beszélt, és én néztem, hogy milyen lassan száll le a sötétség a falura. Milyen enyhén borítja be a házakat a fekete palástjával. S milyen egymás után gyúlnak meg a lámpák a nádfedeles, cserepes kicsi házakban. Anyám mesélt, mesélt, s én elmerengve gyönyörködtem a szelíd falusi estékben. Sokszor olyan közel ültem, hogy még igenis nekitámaszkodtam anyámnak.

- Jaj, leányom, nehéz vagy! Egész nap a kapát húztam.

Még most is hallom ezt a felejthetetlen, drága hangot. Nagyon szépek voltak ezek az esték. De mit is mesélt ezelőtt ötven évvel? Oh, rég volt, de most is hallom!

„Tudod, kicsi leányom, én még gyermek voltam, amikor kitört a háború. Vannak olyan félelmetes napjai az embernek, amikor örökre a szívébe vésődnek. Nem lehetne még késsel se kipiszkálni őket. A harangot félreverték, szóval megkondították kétszer, háromszor. Ez így szokás, ha tűz van a faluban. Már tudtuk, hogy nagy baj van. Hallottuk, hogy kitört a világháború. A dobos dobolt az utcán. Egy kicsit még pergette a dobot, mire mindenki kisietett a tornácba, udvarra vagy éppen az utcára. Volt, aki mind rohanva ment a dobos felé, hogy jobban halja, mit dobol.

A dobos erős hangon kiabált:

- Mindenkinek tudtára adatik, hogy kitört a háború! Általános mozgósítás! Minden tizenhét évét betöltött legény egész ötven évig, jelentkezzen! Elvisszük katonának őket. Általános mozgósítás! Mindenki tudtára adatik!

Na, aztán volt sírás, jajgatás. Egyik leány a vőlegényét siratta, a másik a szeretőjét. Sose volt, leányom, tökéletes boldogság! De aztán hangosan sírtak az asszonyok az utcán. Össze-összegyülekeztek, beszélgettek, sápitoztak, jajgattak: »Ez a háború, jaj, jaj!«, »Itt maradok négy gyermekemmel!«, »Édesanyám, nem látlak többet!«, »Drága uram!« - mind így sírtak.

Apámat felkísértük a piacig. Felkapott az ölébe.

- Ügyelj, kicsi Rózsi, édesanyádra! Te már okos vagy, nem is vagy már olyan kicsi.

Volt ordítás:

- Jaj, melyiket sirassam? A fiamat vagy az uramat?

Volt, aki négy fiával ment a háborúba. Akkor még sok volt a gyermek. Minden háznál hét, nyolc gyermek volt.

Ahol csak négy, öt gyermek volt, nem is számított nagycsaládnak. Akadt olyan család is, ahol tíz, tizenkét gyermeket számláltak.

Aztán apám elment a háborúba. Nem értettem, miért mondja anyám, hogy itt hagyott apám négy gyermeket. 'Sze mi nem voltunk csak hárman testvérek...

Egy reggel anyám lassan járkál a házban, mondja, hogy nagyon beteg, de azért menjek, hajtsam ki a libákat legelni, s vigyem magammal a testvéremet is. Ilyen korán?!

Na, de az idő eltelt, megéheztünk, hazafutottam. Anyám kenyeret nyomott a markomba, de ahogy kinyújtotta a karját az ajtón, rögtön be is tette az ajtót. Úgy kiáltotta ki nekem:

- Menjél el a szomszédba, ide Sári nénihez, s mondd meg neki, hogy azonnal jöjjön ide!

Sári néni már el volt menve a mezőre. A gyermekek itt is csak magukra voltak. Én még játszottam velük egy kicsit, s csak azután mentem haza, hogy mondjam meg, hogy Sári néni nincs otthon. A házból gyermeksírás hallatszik. Én megijedtem, és elfutottam. Tudtam, hogy ilyenkor nincs mit keressek otthon, 'sze ha otthon lennék, még akkor is elküldenének.

Sári néni estefelé jött haza a mezőről, s én csak akkor mondtam meg neki, hogy menjen nálunk hamar, mert hívhatja az anyám. Sári néni magához vitt, nem volt szabad hazamenni. Megetetett bennünket, és lefektetett. Reggel a kis pikóba font hajamba fekete galandot kötött.

- Kicsi Rózsi, meghalt édesanyád."

- A testvérem is meghalt?

- Igen, mind a ketten meghaltak.

„Akkor kezdtem megérteni, miért sírt úgy anyám ez előtt egy pár hónappal, mikor ment apám a háborúba. Itt maradt anyám a négy gyermekkel. »Jaj, Istenem, félek! Soha, de soha nem látom meg többet kendet!«

Na, aztán nekem befellegzett ettől a perctől. Nyolcéves fejjel még gyermek voltam, nem tudtam úgy felfogni, de érezni megéreztem, hogy árva vagyok. Nanóm nagyon szeretett, de elküldött szolgálni. Elég nagy vagyok már, megkeresem a magamét. Nanóm nagyon sírt.

- Na, ne sírjon ked', édes nanóm értem! Elég kednek a két kicsi testvérem. Küldök én kednek még pénzt is!

Bapóm vitt el szolgálni. Reggeltől estig gyalog mentünk Kincses Kolozsvárra...”

- Még mondjon ked' valamit, drága, kicsi anyám!

„Hát, leányom, nekem nincsenek szép, piros emlékeim. Csak mind sötét, fekete emlékeim vannak, de most így is szép...”

Oh, de mennyit sírtam! Mindig elbújtam, hogy ne lásjon meg senki. Akkor fájt nekem a legjobban, amikor láttam, hogy jön egy-egy anya, lássa, hogy van a leánya. A kicsi barátnőm boldogan fogta karon az édesanyját, s úgy sétáltak ketten ott, a Széchenyi téren.”

- Ahol most mi, cselédlányok szoktunk összegyűlni?

- Igen, ott, ahol most ti gyűltök össze.

„Egyszer eljött a Sári anyja. Összevissza csókolt, megcirógatott még engemet is. Még csörögével is megkínált. Akkor éreztem az árvaságot igaziból. Mennyi szeretetről, anyai szeretetről elmaradtam.”

- Oh, drága édesanyám! - Hangosan elkezdtem sírni.

„Máris sietni akartam, de nem is tudtam, hogy hová. Csak épp ne legyek köztük, mert fájt a látásuk. A nagyon kedves asszony kézenfogva kérlelt, hogy ne sírjak. Nem hagyta, hogy elfussak, de már a kisebb leányok is mind sírtak körülöttem.

- Én, én nem is akarok sírni. De legyen ked' olyan jó, ne mondja ke' meg édes nanónak, hogy én itt sírok!

- Nem, nem mondom meg.

- Mondja ke' meg nekijek, nagyon jól vagyok. Tiszteletem édes bapót, édes nanót, csókolom a két kicsi testvéremet!

Alig tudtam elmondani, úgy sírtam. Avval el is futottam a Széchenyi tér bodégaí közé, ahol a ládák voltak összeborogatva, nagy sátorlapok egymásra téve, meg ez, az. Itt jól kisírom magam, s visszamegyek a többiekhez. De nem tudtam elhallgatni, mind futva mentem haza, ahol szolgáltam. Asszonyomék megígérték, hogy új kötöst vesznek nekem, csak ne sírjak.

- Hazaviszünk, lásd meg a testvéreidet! Isten őrizzen meg mindenkit az árvaságtól!”

Egy könnycsepp a kezemen.

- Édesanyám, tá' csak nem sír ked'?

- Oh, dehogy is sírok én, leányom! Meg vagyok én már edződve, sülvé-főve.

Az orcámat az orcájához tettem, s így ültünk, sírtunk mind a ketten.

- Na, de máma már nem is mondok többet. Igen sokat ültünk, jól be van már sötétedve.

Kocsis Rózsi

Közreadja: Juhos Kiss Sándor és Juhos-Kiss János

Grafika: Juhos Kiss Sándor

Táncház - Népzene 2016

Szerkesztette: Árendás Péter

1. Mezőkölpényi táncdallamok

Dobroda zenekar: ifj. Gelencsér János - hegedű, Balogh Kálmán - cimbalom, Gelencsér János - kontra, Szabó István - nagybőgő

2. Csegezi Klára dallamai (Magyarbecse) - Tóth Dorottya - ének

3. Szántó Ferenc pontozója (Magyarbecse) - Bolya Dániel - furulya

4. Joó Pista balladája (Magyarózd) - Sőregi Anna - ének

5. Hajnal - Kozák Jóskák emlékére (Ádámos)

Arató zenekar: Tóth Luca Réka - hegedű, Sándor István - kontra, ifj. Földesi János - nagybőgő

6. Korcsos és cigánycsárdás (Marossárpatak)

Tarsoly zenekar: Bence Mátyás - hegedű, Böröcz Balázs - kontra, Jobbágy Bence - cimbalom, Hornich Thomas - nagybőgő

7. „Hallottad-e hírét...” (Palóc rabének) - Bartók Boglárka - ének

8. Búcsú Pál Istvántól (Tereske) - Nagy Gábor - dudu

9. Zoborvidéki menyasszonybúcsúzó - Rácz Boglárka - ének

10. Román lakodalmi muzsika (Oláhszentgyörgy)

Mihó Attila - hegedű, Blumenschein Alinka - kontra, Pandák Viktor - nagybőgő

11. Bártai menyasszonybúcsúzó (Sárköz) - Ecsedi Petra - ének

12. „Kilenc szeker...” (Moldvai dal és forgós tánc)

Korsós Kinga - koboz

13. Juhait kereső pásztor (Tázló mente)

Túri Luca - hegedű, Csenki Zalán - koboz

14. Gyimesi lassú és sebes magyaros

Násfa együttes: Juhász Kitti - ének, Nyéky Emese - furulya, Soós Réka - ének, ütőgardon

15. Farkas Zsófi nótái (Vajdakamarás)

Sárarany zenekar: Sárközi-Lindner Zsófia - ének, Radák Márton, Takács Rita - hegedű, Sárközi Áron - kontra, Dénes Ábel - nagybőgő

16. Szilágyi Sándor dallamai (Magyarvista)

Debreczeni-Kis Helga - citera

17. Beregi párosítók

DALINDA: Orbán Johanna, Paár Julianna, Tímár Sára - ének

18. Széki lassú, magyar és csárdás

Rezeda zenekar: Szász Dávid - hegedű, Szopos Kálmán - kontra, Réti Zoltán - nagybőgő

19. „Hej, cserényem előtt...” (Kiskunhalas)

Papp László - ének, Nagy Gábor - furulya

20. Anna-köszöntő (Dél-Alföld)

Tekerős barátok: Bálint Károly, Bella Péter, Clive Liddiard, Fazekas Egon - tekerő, Boros Bence - dudu, km. Tárnoki Beatrix - ének

21. Turai népdalok (Galga mente)

Zsikó zenekar: Zsikó Zsuzsanna - ének, Bence Mátyás, Kovács Márton - hegedű, Fekete Márton - brácsa, Margetán Máté - klarinét, Jobbágy Bence - cimbalom, Lelkes András - nagybőgő

Táncház - Népzene

HUNGARIAN DANCE HOUSE - FOLK MUSIC

NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

JÚNIUS

Táncos tehetségek tábora

Kiscsős, 2016. június 19-24.
Célközönség: 11-16 éves, táncolni már tudó gyerekek

Táncanyag: Küküllő mente (Magyarózd) és Dél-Alföld
Oktatók: Hahn-Kakas István, Tombor Beáta, Molnár Péter, Györke Eszter
Szervező: Apte Művészeti Egyesület – Néptáncosok Baráti Köre
Kapcsolattartó: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu; www.hidakforum.hu

V. Hajdúsági népzenei alkotótábor

Nádudvar, 2016. június 19-26.
Vonós oktatás anyaga:
Kezdő hegedűsök: somogyi
Haladó hegedűsök: bonchidai
Brácsa, bőgő: somogyi, bonchidai
Az ének, citera és furulya oktatás anyagát a résztvevők előképzettségéhez igazítjuk.
Oktatók:
Ének: Csendesné Tóth Lilla
Hegedű (haladó): Kálmán Péter (bonchidai)
Hegedű (kezdő): Bíró Imre (somogyi)
Brácsa, bőgő: Rác Gyula
Citera, furulya, klarinét: Lukács Pál
Szervező: Törköly Kulturális Egyesület
Kapcsolat: Pásku György (06-70-698-3634), Csendesné Tóth Lilla (06-70-430-3378)
torkolyzenekar@gmail.com

Kolompos Családi Tábor

Szerencs, 2016. június 20-26.
Élítő a programból: tipegő-topogó, felnőtt táncok, kiscsikó táncok, kézműveskedés, zenetanoda, kürtöskalács-sütés, Kolompos koncert.
További információ: Nagy Zoltán
Tel.: 06-70-562-8069,
kolompos@kolompos.hu
www.kolompos.hu

Dudaiskola

Somogyi népzenei, néptánc tábor
Zselickisfalud, 2016. június 24-29.
Szervező: Lazi Dombi Kulturális Egyesület
Tel.: 06-20-584-5507
dudaiskola@lazidombi.hu
www.lazidombi.hu

Tarisznyás Tábor

Tura, 2016. június 27. – július 1.
Napközis kézműves tábor gyerekeknek
Szervező: Csúrdöngölő Alkotó és Rendezvényház
Kapcsolat: Kántor Szilvia
Tel.: 06-70-367-7935
info@csurdongolo.hu; www.csurdongolo.hu

JÚLIUS

X. Dél-alföldi népzenei tábor

Ópusztaszer, 2016. július 1-6.
Oktatás: tekerő, klarinét, ének, citera (dél-alföldi muzsika)
Oktatók: Szerényi Béla, Lipták Péter, Zombori Györgyi, Micsik Béla
Szervező: Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark, skanzen

6767 Ópusztaszer, Szoborkert 68.
Információ: Tóth Antal
Tel.: 06-30-982-3127
toth.antal@opusztaszer.hu
www.opusztaszer.hu

XXV. „MÉTA” Népzenei és Néptánc Tábor

Karád (Művelődési Ház), 2015. július 2-10.
Hegedű oktatók:
Virágvölgyi Márta - középhaladó - Magyarpalatka
Römer Ottó - haladó - Magyarszovát
Salamon Beáta - középfok - Kalotaszeg (legényesek), Szatmár
Kuczera Barbara - kezdő
Ének: Tintér Gabriella „Tinti”
Fúvós: Cserta Balázs, Makó Péter, Szokolai Dongó Balázs
Harmonika: Bobár Zoltán „Boby”
Cimbalom: Porteleki Zoltán „Kolbi”
Brácsa: Rác Gyula
Bőgő: Havasréti Pál, Vörös Dániel
Információ: Poór Kinga
Tel.: 06-30-5793-474
metatabor@gmail.com
www.facebook.com/fiddlecamp

Zempléni Serketánc tábor

Sárospatak (Ambroszok tanya), 2016. július 3-10.
Gyimesi és moldvai tánc-, zene-, képzőművészeti hét
Kapcsolat: Molnár Előd
Tel.: 06-20-416-8190
ambroszokadmin@gmail.com
www.ambroszok.hu

Gyakorló táncosok és táncoktatók tábora

Kiscsős, 2016. július 3-8.
Július 3-4. Busai Norbert és Busai Zsuzsanna – györgyfalvi táncok
Július 5-6. Szabó Szilárd és Németh Ildikó – dél-alföldi táncok
Július 7-8. Kádár Ignác és Nagypál Anett – nagysajói táncok
A táborba bármelyik napon be lehet kapcsolódni.
Információ: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu
www.apteegyenesulet.hu

Dűvő népzenei tábor

Kiscsős, 2016. július 3-8.
Vonós hangszer és népi ének oktatás
Oktatók: Hruz Dénes (hegedű); Hruz Szabolcs (hegedű); Nagy Zsolt (brácsa); Mohácsy Albert (nagybőgő); Kubinyi Júlia (népi ének)
A tábor zenei anyagai: Rimóc és Ördögösfüzes
Kapcsolattartó: Kovács Norbert
Tel.: 06-20-378-6459
cimbi@iplus.hu
www.hidakforum.hu

Ifjúsági népzene-néptánc tábor 12-16 éves ifjaknak

Válaszút (Románia), 2016. július 3-10.
Kapcsolattartó: Balázs-Bécsi Orsolya
Tel.: 00-40-754-071-237 (munkanapokon 9-16 óra között)
orsolya@kallos.org.ro
www.kallos.org.ro

Családós tábor Gyimesben

Gyimesközéplek, Borospatka (Románia), 2016. július 3-10.
Kézműves foglalkozások, baranta, néptánc, ének tanulás, játék, kirándulás, lovaglás.
Lunca de Jos, Valea Boros nr. 65
Információ: Molnár Szabolcs
Tel.: 00-40-744-505022
office@tectumszallas.ro
www.skanzen.ro/csalados_tabor

Napközis néptánc- és népművészeti tábor

Létavértes, 2016. július 4-8.
6-14 éves gyermekek számára
Kapcsolat: Balla Fruzsina
Tel.: 06-70-360-6319
ballafruzsinam@gmail.com

III. Gömöri Néptánc- és Népzenei Tábor

Tornalja (Szlovákia), Városi Művelődési Központ, 2016. július 4-8.
Gömöri táncok oktatása, valamint gömöri és felső-bodrogközi népzene oktatása, népi ének tanítása, népdaléneklés, előadások, és minden este táncművészet.
Szervező: VOKE Vörösmarty Mihály Művelődési Ház
Tel.: 06-46-508-909; 06-30-446-92-06
voke@vorosmartyumvhasz.com;
gomoritabor@gmail.com,
www.gomoritabor.blogspot.com
www.vorosmartyumvhasz.hu

XXV. Egyszólam Népzenei Tábor

Váralja, 2016. július 10-17.
Tananyag: mezősegi, zóboraljai népzene
Vendég mestereink:
Szilágyi Anna – ének (Melegföldvár, Mezőség, Erdély)
Topán György – furulya (Bálványosváralja, Mezőség Erdély)
Holecz Ilona – ének (Alsóbodok, Zóboralja, Felvidék)
Csányi Veronika – ének (Alsóbodok, Zóboralja, Felvidék)
Szikra Ilona – ének (Alsóbodok, Zóboralja, Felvidék)
Szakmai vezető: Juhász Zoltán
Ének: Agócs Gergely, Fábrián Éva, Nyitrai Marianna
Furulya: Juhász Zoltán, Sáringer Kálmán, Juhász Dénes
Hosszú furulya: Dóra Áron
Duda: Bese Botond
Táncanár: Juhász Katalin, André Csaba
Kézművesség: Molnár Györgyné
Népi gyerekjátékok: Hintalan László
Szervező: Aranytíz
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Információ: Ötvös Györgyi
Tel.: 06-20-3174-748
otvos.gyorgyi@aranytiz.hu
www.aranytiz.hu

XX. Kárpátaljai népzenei, néptánc és kézműves tábor

Tiszapéterfalva (Ukrajna), 2016. július 10-17.
Hangszeres oktatás, népi játékok, népi ének tanítása, táncok, kézműves foglalkozások.
Információ: Pál Katalin
Tel.: 06-30-684-5294
visk.pal@gmail.com

NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

XIX. Nemzetközi Népművészeti Tábor

Csökmő, 2016. július 10-16.
Néptánc: Mahovics Tamás - sárréti táncok
Haladó népi hegedű: Ocskay Rita - kalotaszegi és sárréti muzsika
Középhaladó hegedű: Maczó Villó (minimum 2 éves hegedűtanulási háttérrel) - széki és sárréti muzsika
Három és négyhúros brácsa: Huszthy Bálint
Nagybőgő: Ujházy Márton
Haladó citera: Nagy András Balázs - sárréti, hajdúsági citeramuzsika
Kezdő citera: Kerekes Mihály (9 éves kortól) - sárréti és békési dallamok
Szervező: Csökmői Hagyományörző Egyesület
Információ: Nagy András Balázs
Tel.: 06-30-963-8686
nagy.andras.balazs@gmail.com
www.tajhazsokmo.eoldal.hu

XIX. Maros-Kis-Küküllő menti Népzene és Néptánc Tábor

Magyarlapád (Románia), 2016. július 10-17.
Magyarlapádi és környékbeli magyar, román és cigánytáncok.
Oktatók: Kis István és párja, Székely György és párja, Farkas Bőborka és párja
Népdaloktatás: Szilágyi Hajnalka
Népzeneoktatás Kis-Küküllő menti adatközlő zenészekkel
Szervező: Ethnika Kulturális Alapítvány
Információ: Bánffy Farkas
Tel.: 06-30-61-045-72, 00-40-742-081-319
farkasbanffy@gmail.com
www.magyarlapad.ro/tabor

XVIII. Marosszéki népzene és néptánc tábor

Jobbágytelke (Sámbriaş-Románia), 2016. július 10-17.
Táncoktatás: fickói és jobbágytelki táncok haladóknak, székelymezőségi (paniti és mezőmadarasi) táncok haladóknak, jobbágytelki táncok kezdőknek és gyerekeknek
Táncoktatók: László Csaba, László Zsolt, László Bartha Ildikó, Fazakas János, Fazakas Emese, Kádár Elemér, Molnár Rozália, Fekete Orsolya és Balázs Bécsi Csaba
Népdaloktatás: Kásler Magda
Zeneoktatás: hegedű, brácsa, bőgő (péterlaki zenészek), szakirányító: Sinkó András
Zenélnek: Csiszár Aladár és bandája, Magos zenekar, Üver zenekar, Öves együttes
Szervező: Folk Center
Alapítvány-Marosvásárhely
Tel.: 00-40-784-483.525
office@folkcenter.ro; www.folkcenter.ro

IX. TÁ-BOR

Szajol (Holt-Tisza partján), 2016. július 17-23.
Szervező: Élő Hagyomány Alapítvány és a Hagyományok Háza
Információ: Beszpremy Katalin
Tel.: 06-20-361-9227
Kedves Róbert, tel.: 06-20-390-6236
hhtabor@gmail.com; www.elohagyomany.hu

XXXIV. Nemzetközi tánc ház és zenésztábor

Jászberény, 2016. július 17-23.
Táncitanítás:
július 17-18.: andrásházi (kalotaszegi román) táncok - Busai Norbert, Busai Zsuzsanna

július 19-20.: magyarborzasi táncok (Észak-Mezőség) - Kádár Ignác, Nagypál Anett
július 21-22.: nagyecsedti táncok - Fitos Dezső, Kocsis Enikő
Zenetanítás kezdőknek és haladóknak:
kalotaszegi és szatmári muzsika
Tanítók: Fodor „Kicsi Neti” Sándor - hegedű (Kalotaszeg, Méra)
Bobár Zoltán „Boby” brácsa, harmonika
Salamon Bea - hegedű
Rácz Gyula - brácsa, nagybőgő
Az esti tánc házakban a Zagyva Banda zenél.
Házigazda: Fundák Kristóf és Kaszai Lili
Szervező: Jászság Népi Együttes
Információ: 06-57-503-265
jne@jne.hu; www.jne

VI. Hagyományörző Népzenei Tábor

Tiszafüred (Albatrosz Kemping), 2016. július 17-23.
Oktatók:
Népi hegedű:
Kuczera Barbara - kezdők: somogyi, széki
Virágvölgyi Márta - középhaladók: palatka
Rómer Ottó - haladók: magyarszovátai
Rómer Ádám
Brácsa: Rómer Judit
Nagybőgő: Molnár Péter
Népi ének: Ecsedi Petra, Sáriné Szebenyi Judit
Népi furulya: Bata Hajnalka - moldvai
Szervező: Alkotás Varázsaért Egyesület
Kapcsolat: Szabó Gábor
Tel.: 06-20-4189-545
nepzenetabor.tfured@gmail.com
www.nepzenetabor.hu

X. Alföldi Citerás Népzenei Tábor

Báránd, 2016. július 17-24.
Kezdő és haladó szintű citera és népi ének oktatás, nemezelés.
Szervező: Bárándi Citerás Egyesület
Kapcsolat: Berde Sándor
Tel.: 06-70-382-8158
barandiciterasegyesulet@vipmail.hu
www.barandiciterasok.5mp.eu

XI. Csüddögölő Néptánc Tábor

Csíkborzsova (Románia), 2016. július 17-24.
Táncanyag: szilágysági, csíki és gyimesi táncok
Táncoktatók: Onodi Attila, Onodiné Csécsi Katalin
Zenél: Kedves zenekar
Énekoktató: Onodiné Csécsi Katalin
Baranta oktató: Wittinger Attila
Információ: Onodi Attila
Tel.: 06-30-507-6353; 06-30-507-8076
onodiek@gmail.com
csecsikata@gmail.com
www.onodilak.hu

XXII. Székelyföldi Tánc Tábor

Felsőősfalva (Románia), 2016. július 17-24.
Balázstelki táncok (Kisküküllő mente) - július 18-20. között
Pálpataki táncok - július 19-21. között
Sóvidéki táncok - egész héten, kezdőknek és gyerekeknek
Felcsíki táncok - egész héten, esténként
oktatók: Rácz Lajos, Kerekes Dalma, László Csaba, Lőrincz Hortenzia, László Zsolt, László Anna Ildikó, Imre Béla és Iván Enikő

Zeneoktatás: sóvidéki zene, szászcsávási zene a szászcsávási zenészekkel
Irányító: Sinkó András
Énekoktatás: László Anna Ildikó
Muzsikálnak: Heveder, Sorogja, Dumnyezeu István, Kóré Géza, Miklós Károly és zenésztársaik
Szervező: László Csaba és a Pipacsok
Néptánc együttes
Tel.: 00-40-266-242927; 00-40-749-331324
csaba.laszlo@gmail.com
www.pipacsok.ro

XXIII. Nemzetközi Fafaragó Találkozó

XX. Határok Nélküli Néprajzi Népfőiskola
XV. Dél-alföldi Gyermek Kézműves Tábor
IV. Dél-alföldi Ifjúsági Népi kézműves Tábor
XXVI. Országos Felnőtt Népi Kézműves Tábor
XXII. Országos Kosárfonó Mesterkurzus
Időpont: 2016. július 18-23.
Helyszín: 5600 Békéscsaba, Szent Györgyi Albert Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium Gyulai út 53-57.
Kapcsolattartó: Pál Miklósné, 06-30-299-7789
info@bmne.hu; www.bmne.hu

II. Hencida Családi Tábor

Gömörzőlős, 2016. július 18-23.
Zene- és táncoktatás, kézműves foglalkozások, csapatjátékok, kirándulások, esti tánc házak.
Szervező: Hencida Népművészeti Egyesület
Kapcsolat: Kovács Kata
tabor@hencidatanc.hu
www.hencidatanc.hu/tabor

XV. Magyar Vár Tábor

Pomáz, 2016. július 18-24.
Idei téma: Dél-Erdély
Információ: Erdei Katalin
Tel.: 06-70-451-3500
izenet.magyarvar@gmail.com
www.mv.hu

XXXII. Tisza-Folk Nyári Népzenei és Néptánc Tábor

Tiszakécske (Móricz Zsigmond Kollégium), 2016. július 23-30.
Citera és furulya tanulás, népdaléneklés, néptánc, kézművesség.
Szervező: Tisza-Folk Alapítvány
Táborvezető: Cstíllög Edina
Tel.: 06-30-677-6831
tabor@tiszafolk.hu
www.tiszafolk.hu

Téka Népművészeti Tábor

Nagykálló-Harangod, 2016. július 23-31.
Szervező:
Nagykállói Közhasznú Nonprofit Kft.
Táborvezető: Sveda Anita
4320 Nagykálló, Kossuth út 8.
Tel.: 06-30-257-7065
svedaanita@gmail.com
www.nagykalloharangod.hu

VI. Györgyfalvi Népzene és Néptánc Tábor

Györgyfalva (Románia), 2016. július 24-30.
Néptáncoktatás, népdaloktatás, népzeneoktatás, kézműves foglalkozás, hagyományos hajfonási technika oktatása, múzeumlátogatás, túrázás, gálaműsor.
Táncoktatók: Gyémánt Ádám és Gyémánt-Csontos Livia

NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Tábori zenészek: Tokos zenekar és barátai
Szervező: Falu Kútja Egyesület
Információ: Kun István, Nagy Ákos
Tel.: 06-30-417-6610
falukutja@gmail.com
www.falukutja.ro/tabor

XVIII. Kommandói Cigányfolklor Tábor

Kommandó (Románia), 2016. július 24–31.
Őrköi cigánytáncok:
Orza Călin és Demeter Erika
Szászcsávási cigánytáncok haladóknak:
Melles Endre és Dombi Rózsa
Szászcsávási cigánytáncok kezdőknek:
Ivácsón László és Tekeres Gizella
Népdaloktatás: Demeter Erika
Zenészek: Szászcsávási zenekar, Papp István
„Gázsa” és zenekara, Heveder zenekar
Szervező: Lajtha László Alapítvány
Információ: Deák Gyula Levente
Tel.: 00-40-744-307027
gyuszi@hte.ro; www.hte.ro

Alkotótábor családok számára

Válaszút (Románia), 2016. július 24-31.
Szervező: Kallós Zoltán Alapítvány
Kapcsolattartó: Balázs-Bécsi Orsolya
Tel.: 00-40-754-071-237 (munkanapokon 9-16 óra között)
orsolya@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

XX. Gyimesi tánc tábor

Gyimesközéplek (Románia)
2016. július 24–31.
Tánc- és daltanulás, néprajzi előadások, tánc ház.
Szervezők: Tiszta Forrás Alapítvány, Csángó Ifjak Középleki Közössége
Információ: Szalay Zoltán
Tel.: 00-40-752-855-308; 06-30-698-6018;
06-20-662-6667
gyimesitanctabor@gmail.com
www.gyimesitabor.nextra.ro

II. Hencida Ifjúsági Tábor

Gömörözölős, 2016. július 25-30.
14 éven felüli fiataloknak.
Zene- és táncoktatás, kézműves foglalkozások, csapatjátékok, kirándulások, esti tánc házak.
Szervező: Hencida Népművészeti Egyesület
Kapcsolat: Kovács Kata
tabor@hencidatanc.hu
www.hencidatanc.hu/tabor

II. Nagyecsed-i Folk tábor

Hagyományörző népzenei és néptánc tábor
gyerekeknek és felnőtteknek
Nagyecsed, 2016. július 25-31.
Hangszeres oktatás: Halmos Attila, Szabó Adrién, Kerékgyártó Gergely, Zimber Ferenc, Mihálydeák Barna, Dömény Krisztián
Táncoktatók:
Hortobágyi Gyöngyvér és Végső Miklós
Népi ének: Lázár Enikő
Információ: Szántó Sándor
Tel.: 06-30-564-2834; szantos@gmail.com
Bunkóczi Tünde; Tel.: 06-30-637-2715
tunde.bunkoczi@gmail.com

XXVI. Nemzetközi kalotaszegi népzene- és néptánc tábor

Kalotaszentkirály (Románia),
2016. július 31. – augusztus 7.
Kapcsolattartó: Balázs-Bécsi Orsolya
Tel.: 00-40-754-071-237 (munkanapokon 9-16 óra között)
orsolya@archivumka.ro
www.archivumka.ro

AUGUSZTUS

XXIII. Csámborgó Népművészeti Tábor

Balatonlelle, 2016. augusztus 1-7.
Felnőtt, ifjúsági korosztály: kalotaszegi (mérái) táncok
Oktatnak: Végső Miklós, Iker Józsefné, Gönczöl Tamás
Gyermek korosztály: somogyi táncok
Oktat: Szabó Zsolt
Kalotaszegi, somogyi énekek tanítása: Berta Alexandra
Muzsikál: Kóborzengő zenekar
Információ: Iker Józsefné
Tel.: 06-30-293-22-97
ikerjosef@tolna.net
www.facebook.com/nepmuveszetitabor.
csamborgo

XX. Vajdaszentiványi Tánc- és Zenei Tábor

Vajdaszentivány (Románia),
2016. augusztus 7-13.
Információ: Zalai Táncgyűttes
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi u. 21.
Varga János, tel.: 06-20-326-4339
vajan2@gmail.com; www.zalaite.hu

IV. Folkkuckó családi tábor

Panyola, 2016. augusztus 7-14.
Tánc: Hudákné Farkas Sára és Csiki Gergely
Ének: Navratil Andrea
Jelentkezés és információ:
Hudákné Farkas Sára, tel.: 06-70-238-8929
folkukucko@gmail.com; www.folkukucko.hu

XXV. Nemzetközi mezőségi népzene- és néptánc tábor felnőtteknek

Válaszút (Románia), 2016. augusztus 7-14.
Kapcsolattartó: Balázs-Bécsi Orsolya
Tel.: 00-40-754-071-237 (munkanapokon 9-16 óra között)
orsolya@kallos.org.ro; www.kallos.org.ro

8. Hétpróbas Néptánc tábor

Szanazug (Ifjúsági Tábor),
2016. augusztus 10-16.
Alsó tagozatos gyerekeknek.
Az idei tábor témája a mesevilág.
Információ: ifj. Mlinár Pál
Tel.: 06-20-801-36-00; mlinarpal@yahoo.com

IX. Nyárádselyei Tánc tábor

Nyárádselye (Románia),
2016. augusztus 13-18.
Információ: Zalai Táncgyűttes
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út. 21.
Varga János (06-20-326-4339)
vajan2@gmail.com; www.zalaite.hu

XVII. Széki Napok

Szék (Románia), 2016. augusztus 15-20.
Tánc tanítás: széki kezdő és haladó, füzési kezdő, mezőkeszűi haladó
Táncoktatók: Szabó Szilárd és Németh Ildikó, valamint Gémesi Zoltán és párja
Aprók tánca
Éneklés- és népdal tanítás: Tasnády Erika és adatközlők
Zenélnék a széki zenészek Pali Marci vezetésével, Soós András és bandája, Halmos Attila és zenekara, Harmadik zenekar.
Zenetanítás: Halmos Attila, Szabó Gergő.
Kézműves foglalkozások: szövés, hímzés, szalmafonás, bútorfestés.
Előadások Szék történetéről és néprajzáról.
Esténként tánc ház, mulatság, utolsó este búcsútábor tüz.
Szervező: Pro Urbe Szék Alapítvány
Kapcsolat: Filep Sándor
Tel.: 00-40-721-795-372
szekinapok@szekvarosert.hu
www.szekvarosert.hu

XVII. Tekerő és Duda szaktábor

Kétdobony, 2015. augusztus 15-19.
Pál István dudás örökségét visszük tovább!
Szervezők: Lányi György
Tel.: 06-30-970-1547
teka.alapit@gmail.com
Havasréti Pál, tel.: 06-30-940-1242
havasretipal@gmail.com;
www.tekazenekar.hu

8. Hétpróbas Néptánc tábor

Szanazug (Ifjúsági Tábor),
2016. augusztus 16-22.
Felső tagozatos gyerekeknek.
Az idei tábor témája a mesevilág.
Információ: ifj. Mlinár Pál
Tel.: 06-20-801-36-00; mlinarpal@yahoo.com

NÉPTÁNC A MÉDIÁBAN

A Magyar Etnokoreológiai Társaság, együttműködve a Szabadtéri Néprajzi Múzeummal, az MTA BTK Zenetudományi Intézettel, az MTA-DE Néprajzi Kutatócsoportjával, valamint a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékével „Néptánc a médiában” címmel konferenciát szervez 2016. június 10-11-én (péntek-szombat) a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. Tematikus blokkok: A tánc és nemzeti művelődés kapcsolata • Tánc házmozgalom és média • Néptánc, népzene, politika • Kultuszjelenségek a tánc házmozgalomban • Néptánc kritika • Tánc ház és etnicitás
További részletek és letölthető jelentkezési lap elérhető a Magyar Etnokoreológiai Társaság honlapjáról (www.etnokoreo.hu).

A jelentkezési határidő: 2016. április 30.

A jelentkezések elfogadása: A beküldött jelentkezések elfogadásáról, illetve szekcióba sorolásáról a konferencia Tudományos Szervezőbizottsága 2016. május 13-ig értesíti a jelentkezőket.

Thomas Wolfe: Egy vasárnap Mezőkövesden

1928. november 12., hétfő este

Thomas Wolfe, az amerikai irodalom egyik bőbeszédű, fegyelmetlen óriása (a szó testi értelmében is) a századfordulón született Asheville-ben, egy déli államban s harminchét éves korában ölte meg a tuberkulotikus eredetű agyhártyagyulladás. Wolfe, akárcsak F. Scott Fitzgerald, az első világháború kohójában kiforralt nemzedékhez tartozott, de mivel mindketten korán elpusztultak, optikailag úgy hatnak, mintha áthidalón Sinclair Lewis és O'Neill Nobel-díj nyertes idősebb nemzedékét a hasonlóképpen Nobel-díj nyertes s velük körülbelül egyidős Faulknerhez és Hemingwayhez kapcsolnák. E nagyhatású „beérkezettek” közé élve a fiatalon elhunyt s egymástól nagyon elütő két író most kezd feltámadni az átmeneti feledésből, könyveik újra megjelennek, Wolfe-ot a „Nagyvilág” áprilisi számában Örkény István mutatta be Magyarországon egy elbeszéléssel. Leveleit idén adták ki Angliában s alaktalan regényeivel szemben mindmáig tartózkodó angol kritika ebben a sírontúli jelentkezésben köszönti legemberibb művét. S a műből Mezőkövesdről szóló levelét emeli ki legjobban.

Wolfe, mint ismeretlen fiatal vándoremler 1928-ban pár napot töltött Magyarországon s abból fél napot Mezőkövesden. Jóformán egy szót sem tudott magyarul s úgy el volt veszve, mint mondjuk egy magyar ember, ha hirtelen letennék egy koreai faluban. S a vasárnapi látvány, átmeneti csodálat után, kirobantotta belőle a botránkozó puritánt, aki mindenütt, mindenben bünt szimatol. De micsoda szeme volt ugyanakkor! Ez aztán nem a Gyöngyösbokrétá idegenforgalmi kirakata. A vadidegen világba vetett s szeretlenül elfogult lángész nyelvtudás nélkül is pár óra alatt felméri a nép hagyományos, de bomló értékrendjét, a különösen felfedezi az ismerőset s tekintetének villamos-tíjével Mezőkövesdet eltéphetetlenül hozzáölti a hazai Asheville-bez. Wolfe Budapestről írta beszámolóját nagy szerelmének Amerikába; a leveleket a Heinemann-cég adta ki. (Cs. Szabó László)

*

Ha hiábavaló volt egész eddigi utam s édes-keveset kezdhetek veled, alighanem kis híján mindenért kárpótol, amit az utolsó két napon láttam, nem esetleges okulásomra, hanem anynyi mesélőnivalót ad számodra... Tegnap reggel hatkor felköltöztek a szállodában s kimentem a Keleti pályaudvarra. Hétkor elindultam egy gyorsvonaton Mezőkövesd felé, mintegy száz mérföldre innen. Még nem tudom, merre jártam, mert indulás előtt elfelejtettem megnézni a térképet s annyira elbűvölt az emléke, hogy azóta se volt szívem megnézni. Gondolom, talán a bukaresti gyorsra ültem fel – mert a jegyszédő megkérdezte az állomáson, hogy oda megyek-e? – s Mezőkövesd kelet vagy délnyugat felé lehet Budapesttől. Szürke, nyirkos, ködös nap volt, amely Angliától Magyarorszáig s talán még tovább ránehezedik Európára az évnék ezen a táján. Nyomasztóan egyhangú volt a vidék. Budapest után egy darabig alacsony hegyek következtek, lehangoló dimbek-dombok; nyilván minden lehangolóan fest ilyenkor. De az út nagyobbik fele óriási sáros síkság, amely szétterül a végtelenig s belevesz a gőzölgő, párás látóhatárba. Egyetlen termőföld az egész hatalmas Alföld, felszántott barna s ugaron hagyott zöld táblák váltogatják egymást; nyúlnak, nyúlnak a hosszú csíkok, ameddig csak ellát a szem. S nővelik az ember reménytelenségét.

Kevéssel tíz óra előtt értem oda; roppant sáros mezők övezték a sivár állomást. Először nem tudtam, merre van a falu – szétszórt házak rémlettek a messzeségben –, aztán nekivágtam egy sáros mezőnek. Sok parasztleányke gyülekezett rajta, trombitászó harsant, katonai alakulatokba álltak fel, kisgyerektől a tizennyolc-húszéves fiatalokig. Köröskörül tócsákba gyűlt az eső, nagy kövér libák és kacsák tocsogtak erre is, arra is, a sáros utcákon, a mezőkön s az ud-

Fiúk matyó népviseletben. Mezőkövesd, 1937. (fortepan.hu – 6869)

varokban. Kegyetlenül le voltam verve. Mind azon tanakodtam, mért kerülök én ide? Olyan kietlennek látszott a hely, valahol az Issten háta mögött; Oroszország lehet ilyen, gondoltam. De messziről harangszó kondult s asszonyok idevaló csodálatos viseletükben kisiettek az útmenti kicsi, fehér házakból. Végre kilyukadtam egy főutcába, legalább is annak néztem, nagy sárgódör volt az is, de valamikor kikövezhették. Balra fordultam, rossz irányba, el a falu szívéből s jó darabig mentem, mentem előre, amíg hirtelen az utolsó fehér házakhoz értem, s élém terült az óriási, ázott síkság, amelyen át a sáros út egyenesen a végtelenbe tartott. Rájöttem, hogy a legtöbb ember, akivel találkoztam, szembe igyekezett. Megfordultam s nagy sietve visszaindultam. Mindenki rám bámészkodott, összesúgtak, morcosan néztek, kuncogtak, a kisgyerekek rám vihogtak furi öltözetükben – New Yorkban egy is közülük megállította volna a forgalmat. Furcsa, komikus alaknak néztek a gyerekek, de egy cseppet sem volt furcsa nekik a férfinép hímzett kötényben, nevetéses kürtőkalappal a fejük búbján, sem az asszonyok, elképesztő ruhákban.

Nemsokára feltűnt a templom, kicsi boltok mellett haladtam el. Bűnös egy hely, mondhatom – mind nyitva voltak a boltok s árultak – gondolom, az emberek egész héten dolgoznak s vasárnap tudnak leginkább adni-venni. Az utca a templomtérbe torkolt, ez volt hát a falu kellős közepe. Folyt az eleven vásár a gyümölcsös és zöldséges kofák körül, az emberek csoportokba verődtek, ógyelegtek s pletykálgodtak, akárcsak mifelénk a kisvárosokban. Egyenest a templomba tartottam, előbb azonban elláttam az egész vásárt sugdosnivalóval. Tömve volt a templom. Kívül az ajtókon, a hideg pitvarban, egymáson szorongó öregasszonyok mormolták a szertartás válaszait vagy a mocskos cementen térdeltek, az ajtók tövében. Bementem s az ajtó mellett álltam. A pap pompás ornátusban prédikált. Tele volt a templom, mondom, az oldalhajók, a padok s minden szabad hely. Az egyik padrészen együtt ültek a férjes asszonyok, kúpalakú, fekete fejkendőben, sötét ruhában. Az öregemberek, nyilván a falu Vénei, a templom másik felében ültek, abban a csodálatos díszköpenyben, ami a legszebb holmik közé tartozik Magyarországon – mert amit errefelé láttam, nagyrészt inkább vad és különös nekem, semmint szép. Vannak képeim a csodálatos ruházatról a nagy könyvalbumban, amit vettem neked; császár abban a gúnyában minden ember. Rövidujjú, nagy darab, vastag és merev

köpeny, fehér gyapjúból vagy nemezéből; a legtöbb öregember vállra vetve viseli. Olyan fényesen áll a paraszt vállán, a királyné se jobban. Barbár kedvük szerint körül szokták hímezni a szélét, a karját, s a vállon; káprázatos egyik-másik díszítés. A legtöbb öreg valami nagyon szép turbánt visel borzas fekete gyapjúból ehhez a köpenyhez s persze a magasszárú, kemény csizmához, amely ott van a legtöbb férfi lábán. De milyen piszkosak, Úristen! Templomozás után megnéztem egypár öreget – néhánynak mongolos az arca, bajusza s a szemevágása –, beleette magát bőrükbe a mocskok és kikeményítette.

Az eladó lányok a templom más részében tündököltek s gondolom, a legények ismét egy másik felében, ámbar a legtöbb hímfikint csavargott a piactéren. A pap befejezte a szentbeszédet s leszállt a falhoz tapadó szószékről; megkezdődött az oltárnál a hosszú katolikus szertartás. A nép tökéletesen tudta a rendjét, hűségesen figyelt, egy választ se hagyott ki, időről-időre felzengett az ének, aztán megint figyelt, mialatt a pap magas, bántó torokhangon latinul énekelt – nem lehetett érteni mit mond, talán csak arra volt szánva, hogy borzongató visszhangot verjen a templomban. Az öregasszonyok végigtérdelték a szertartást a kemény, hideg kövön, voltak ott nyomorultak, szennyes rongyokban, az egész helyet átjárta a meleg széna- és trágyaszag, hamisítatlan istállóillata volt neki. Soha nem szökött a szemembe ilyen nyilvánvalóan az ember egyszerű állati volta, mint ebben a templomban; – ez járt az eszemben egész idő alatt, amíg ott álltak istállósággal s hallgatták, hogy Isten rokonai.

Mise után lassan kiáradtak s nyomban két ember, kék egyenruhában gyorsan verni kezdett egy kis dobót a templom előtt. A tömeg két részre szakadt s széles körben a doboló köré gyűlt. Amikor minden elcsöndesült, az ember eltette a dobverőt, kihúzott egy papírdarabot a kabátjából s hadarva olvasni kezdett. Az öregek gyapjúköpenyben ott álltak körülötte, bölcs ábrázattal s tűnődve szítták hosszú pipájukat. Később megtudtam, de már ott kitaláltam, hogy a kikiáltás amolyan hivatalos hetilap, valószínűleg törvényekről, rendeletekről, adókimutatásról és így tovább.

Mikor vége volt a kidobolásnak, a két gyűrű szétszéledt s a nép leáradt az úton, valószínűleg tereferelni, enni vagy haza. Kezdtém körülnézni vendéglő után. Még Budapesten figyelmeztettek, hogy reménytelen lesz a dolog, jobb, ha szendvicset viszek az útra, mert nem tudom megenni az ételt, amit adnak, de az efféle nagy felkészülés nem nekem való. A piactéren ki volt írva egy helyre, hogy ÉTTEREM – vendéglőt jelent a szó – s én benyitottam. Bizonyosan ez volt az Úri Közönség találkozóhelye a városban, mert egyet se láttam a cifrán öltözött parasztok közül, csak egy fekete és zsíros hajjú, kövér, ápolatlan pincért, piszkos keményített ingmellel s pár odaváló ficsúrt. (Van belőlük mindenfelé Európában, akárcsak Mapassant francia kisvárosaiban.) Az egyiken bokavédő s angol-magyar úriszabóságú ruha volt, borbélypomádés, érzéki ábrázatán kipödört bajusz, ledér mosolya kivillogtatta elsárgult gyöngyfogait; gyakran felruccanhatott Budapestre s nagy szoknyavadász lehetett. Több ilyen alak is volt ott; emlékszem egy rücskös fejbőrű kopaszra, tarkakockás golfnadrágot viselt, hozzáillő vadászharisnyát, gamásnit, elegáns barna cipőjében a nap is megnézhetné volna magát. Soha ilyen fene majmot nem láttam. Egy fiatalember darabonként egy pengőért – 17-18 centért – lekapta a karikatúrájukat. Körülállták, szakértően szemlélgették, nagyon jó! – mondták, megrendelték a maguk arcképét is s harsogtak a kacagástól, amikor meglátták. Aztán körbehordozták a rajzot a barátaiknak. Lerajzoltattam magamat, hasonlít rám, de olyan mintha évekig ültem volna a pokolban... Gondoltam, eszem valamit, egy meggondolatlan látogatás a mellékhelyiségbe elvette azonban az étvágyamat. Rendeltem egy üveg sört; tudtam, azzal nem csinálhattak semmit.

Otthagytam a vendéglőt s elindultam a templomtól a falu fölfedezésére. Végig a sáros főutcán vagy országúton, ezúttal ellenkező irányban, mint amerre először indultam. Elmaradt a temető, elmaradtak a kicsi, fehér házak s most is, mint délelőtt, hirtelen elélem nyíltak a földek. A pusztai földek, a semmibe vesző roppant, sáros síkság. Balkézre dombokat láttam. Rettentően le voltam verve, megrémített ez a kietlen, szürke, egyhangú élet. Az volt az érzésem, hogy a középnyugati amerikai falu népének ugyancsak vidám az élete ezekéhez képest; ma is meg vagyok győződve róla. Nyúlt, nyúlt az út egyenesen előre s az is beleveszett a gőzölgő, ködös látóhatárba.

Visszafordultam a templomnak. Nem maradtam azonban végig a főúton; betértem jobbkézt egy sáros utcába. Itt lappangott az igazi falu, amelyet nem is gyanítottam, a templom mögé terülve. Alig jártam életemben különösebb helyen. Azok a sáros síkatorok, amelyeket eddig láttam, mind nyílegyenesen vágtak le a főútról, kétfelől pontosan egyforma távolságra a kicsi fehér házakkal. Nyomasztott ez a zsinóregyenesség s a rám tóduló, tág tér, köröskörül a félelmes, véghetetlen földekkel. Itt, a kertek alján egyszerre felvidultam azonban. A sáros kicsi utcácskák tekeredtek, kanyarogtak, labirintussá fonódtak össze. A fehér házacskák egy lábnyi vastagságú, kötözött, száraz náddal voltak fődve, itt is, ott is zöld mohafoltok nyíltak a nádon. Földszintesek voltak a házak, körülbelül félelemletes padlással, a felső rész faragott díszű fából készült. Oldalukkal fordultak az utcának; az ajtó a körbefutó nagyon keskeny tornáccal az udvarra nyílt. Ez a sárgödör tele volt gágogó libákkal s az udvar végében mindenütt láttam valamit, ami dús, érett, illatos szénaboglyához hasonlított. Később jöttem rá, hogy dehogyis szénaboglyák; a disznóolat s a csúrt fedik szénával, ott rőfögtek s turkáltak a disznók az iszapban.

A sáros út közepén vizet húztak egy kútból. Ez a kút annyira jellemző Magyarországra, mint a kerék a pózna tetejében Pieter Brueghel képein. Vödör akasztanak egy hosszú-hosszú póznára, amely le-föl leng, nyilván súlyok segítségével. Mondom, a falunak ezen a részén nem voltam olyan levert, bár az utcák beillettek sárgödörnek s mindenfelé rőfögtek a disznók, gágogtak a libák. A fehér házikók vastag fala s keskeny ablaka, amelyre ráfutott a pára, elárulva a benti meleget, a nádtető s azt hiszem, mindenekfölött a csűrökre meg az ólakra boruló édes illatú, dús széna kirekesztette a körben elterülő síkság szörnyű ürességét s otthonosan átmelegítette dolgokat. Össze voltak zsúfolva a disznákkal és libáikkal, de éreztem, hogy nagy örömük telik életük bonyolult szertartásaiban és szokásrendjében. Hogy mennyire bonyolultak azok, nem tudtam akkor s még most se látom egészen tisztán.

Két óra harminckor indult a vonatom vissza Budapestre, az utolsó nappali vonat. Most egy óra harminc volt. A házak fölé nyúló török templomsüveghez igazodtam, mert tudtam, hogy arra van a piactér. Mikor kitaláltam oda, életem legfantasztikusabb látványa fogadott; még ma is olyan ragyogó, különös, csodálatos, mint amikor megpillantottam. Midőn körülbelül egy órával azelőtt otthagytam a vendéglőt, jóformán kihalt volt a tér. Most százával nyüzsgött rajta a nép, egyesek álldogáltak, mások fel-alá sétáltak. De rögtön szembeszökött, hogy a sok ember nem volt összehányt tömeg. Katonás rendű csoportokra és szakaszokra oszlottak – a lángoló színek, a pompás felvonulás alakulatai régi csataképre emlékeztettek, amelyen a századok zárt tömbökben sorakoznak fel a város körüli mezőn. A legények húszasával, harmincasával álltak a piactér különböző sarkain, a férjes asszonyok más részen, az öregebb férfiak megint másutt, a fiatal lányok pedig szintén húszasával, harmincasával előre, hátra, körbe, le s fel sétáltak. Persze, főleg a lányokon robbantak a színek, amelyek ezt a szürke napot egyszerűen fénybe borították. Nem tudom apróra venni a ruhákat a maguk végte-

Mezőkövesd, 1935. (fortepan.hu - 39267)

Szent László (Fő) tér. Lányok matyó népviseletben. Mezőkövesd, 1932. (fortepan.hu - 28484)

*Matyó népviseletben felvonuló fiatalok a Matyóház előtt. Mezőkövesd, 1935. (fortepan.hu – 11294)
Szent László templom. Mezőkövesd, 1931. (fortepan.hu – 43840)*

Lányok matyó népviseletben. Mezőkövesd, 1940. (fortepan.hu – 07833)

Szent László templom. Mezőkövesd, 1935. (fortepan.hu – 53240)

Korona Mozgó és Szálloda (ma Matyó Múzeum). Minerva típusú személygépkocsi. Mezőkövesd, 1925. (fortepan.hu – 39267)

Lányok matyó népviseletben. Mezőkövesd, 1948. (fortepan.hu – 73059)

len változatosságában, csupán a csodálatos vállkendő volt egyforma, amelyet e szédítő kicsodák felett viseltek. Finom anyagból készült, valószínűleg selyemből és százféle mintája volt a nyakrésznél. Vastag gyapjúrojt szegte a kendőket, egyszínű; ragyogó sárga, bíbor vagy vörös rojt. Érdekes volt, hogy a sárgarajtások meg a vörösrajtások láthatóan összetartoztak. A többi nálam is jobban el tudod képzelni: a különös mintájú, hosszú rakott szoknyát – ránc ránc hátán – amely ide-oda ring s hullámszik a járásnál s számtalan szoknya lebben alatta, ahányszor csak menet közben felrúgják. Kötényt hordanak rajta, nagyjából olyat, mint a fiatal férfiak; hallom, hogy a kötény a férfiakon a legényállapot jele. Kék vagy fekete kötény, de néha jó fele hosszában hímezett virág- és levéldisz csíkozza. Mialatt a lányok le s fel sétálnak, a legények egy helyben állnak, vagy kettesével járkálnak, összekuncognak és vihorásznak, de egyébként úgy tesznek, mintha a másik nem a világon sem volna. Engem nem mulattatott a dolog. Az én szememben nem volt se naiv, se édesen gyermeki. Szörnyű viszolygás fogott el e bonyolult és vétkes szerterrást látván. A ráncokból, fodrokból, rojtos kendőkből csinált hatalmas pólya, mely elrejtette a lányok vonalait, csupán csalétek volt a legények szimatoló, bűnös kíváncsiságának. Fejemet tettem volna rá, hiszen magam is falusi fiú vagyok, hogy női mellekről és paráználkodásról beszélnek egymás között. A társadalom óriási szexuális szertartásai meggyengülnek és szétporladnak a nagyvárosokban, mert az ilyen szertartás többé-kevésbé csak szigorú nyilvános gyakorlással marad fenn. Éppen ezért van mindenható ereje falun: ha megpróbálsz kitörni valamilyen szokásból, alighanem beletörök a nyakad. Ezért hiszek inkább a városban, mint a faluban: több a jó a városban, különb az élet, nagyobb a szellemi szabadság. Elég egyszerű lélek vagyok ahhoz, hogy megértsem a várost s az utca életét, sose voltam elég bonyolult lélek ahhoz, hogy értsem a falut. Ezt éreztem a múlt napokban Mezőkövesden, éreztem a bűnös és barbár bonyodalmaim s utáltam. De elismerem, hogy alig láttam hozzá fogható a világon. A csoda nem a pusztán különös dolgokban rejlik, a különös dolgot ismerős vonásai avatják különössé. Mialatt az utolsó pár napban átjárt e pompás vonulás különössége, folyton ostromolt az érzés, hogy alapjában véve mennyire hasonlít minden falusi élet.

Diákkoromban odalenn délem [az USA egyik déli államában – a ford.] a fiatal emberek vasárnaponként átrándultak a szomszéd városba. Volt ott két-három lányiskola. A fiúk csoportokba verődtek a templomok előtt, ahol a lányok istentiszteletet hallgattak s megvárták, amíg kijönnek. Aztán vihogni és sugdosódni kezdtek egymás közt s ugyanígy tettek a lányok. De egyik se szólt a másikhoz. Később a nap folyamán vagy talán este a fiúk elmentek udvarolni. Ashevilleben s minden amerikai kisvárosban az ifjú hímfik ott ácsorognak a patikánál vagy a postahivatal előtt s szemrevételezik a lányokat.

Néztem a mezőkövesdi parádét, ameddig csak lehetett. Sose fogom elfelejteni azokat a katonás tömörüléseket szakaszokba, tömbökbe, sem a szüzek le s föl vonulását ütemesen ringó szoknyájukban. Persze pont annyira vegyültem közéjük, mint egy kínai ember egy Ku Klux Klan gyűlésbe s kaptam is érte jó pár barátságtalan pillantást, de a kíváncsiságom a szerénység és a jó modor fölé kerekedett – majd kinéztem a szememet. Aztán rohantam a vasútra s éppen csak elkaptam a vonatot. Nagyrészt átaludtam az utat visszafelé, már amennyire tudtam, a komor, ködös síkságon keresztül, egy harmadosztályú fapadon.

Az utolsó lapokat múlt szerdán írtam. Ezeregy dologról kellene beszélnem, a budapesti színházokról, a cigánymuzsikáról, a magyar irodalomról (ó, mert van, van irodalmuk!), a magyar kosztról, amely kitűnő és ráadásul színpompás. Minderről később. Az emberek nagyon kedvesek hozzám. Mindent megtennének, ami csak tö-

Eladó Mátyás István Mundruc családi háza Magyarvistan. Kalotaszeg szívében szintiszta magyar faluban található e ház amit a nagy táncos épített vistai kőből. E házban adta át tudását az utókornak. Tánc-tábor létesítésére is alkalmas.

Elérhetőségek : 0769234241 & 0766612329

- stefan.andras73@yahoo.com
- barbi.bb38@gmail.com

lük telik, hogy a világ elé tárják ügyüket, hiszen csakugyan gyilkos módon elbántak velük. Húszmillió lakosa volt az országnak, most van hétmillió. Területük kétharmad részét a csehek, románok és jugoszlávok kapták. Maguk se tudják, hogyan fognak megmaradni. Lenézik azokat a népeket, románokat, cseheket s a többieket, amelyek beleültek kincseik és földjeik nagy részébe. Parasztoknak s barbároknak mondják őket s magukról, mint „magas műveltségű nép”-ről beszélnek. Az osztrákok meg a magyarokat hívják barbároknak! Ilyen a világ! Mit is tudunk róla? Azt szokták mondani: kicsi a világ, az igazság az, hogy túlságosan nagy! Mit tud az ember Nebraskában az itt élőkéről, gondjairól, bajairól s törődik is velük! Holott gazdag az irodalmuk, nagy fővárosuk van, ezer esztendő történetük s az ő érdemük, hogy kétszer is megmentették Európát a lerohanástól kelet felől. Maguk is keleti nomádok voltak, akik századok előtt letelepültek erre a síkságra s a fiatal falusiak most hímezett kötényben járnak, az öregek meg hatalmas köpenyt viselnek fehér gyapjúból, a fiatal lányok pedig cifra viseletbe vannak pólyálva; minden öltésnek, minden mintának, minden rajznak megvan a jelentése.

S itt Budapesten képviseletet tart a Singer Varrógép, Cadillac és Chrysler, az emberek kezében Jókai, Herczeg Ferenc, Bibó Lajos, Molnár Ferenc, Sinclair Lewis, Wallace Edgar, Bennett Arnold, a történész Takáts Sándor s egy rakás más magyar író. De mit tudnak erről Newarkban, vagy mit tudnak itt Newarkról? Mi az értelme mindennek? Talán rájöttem valami kis értelmére, a művelődés és a megértés olyan alapjára, amely közös mindnyájunkban. Egyszer majd elárulom neked is, mi az.

Holnap megyek Bécsbe. Aztán a tengerre s hajóra! Most olyan messze-messze érzem magamat tőle, nem is hiszem, hogy valaha odatalálok...

*

Megjelent a Londonban kiadott Irodalmi Újságban 1958. december 15-én (IX. évfolyam 24. szám). A szöveg fordítója valószínűleg a bevezetőt jegyző Cs. Szabó László.

HAZATÉRÉS, 1941

A bukovinai székelyek hazatérése Bukovinából Bácskába a korabeli dokumentumok tükrében

A bukovinai székelyek ősei a XVIII. században, az 1764-es, ún. mardéfalvi veszedelem vagy „siculicidium” idején menekültek el Erdélyből Moldvába. A közel tízezer bujdosó a bojároknál menedéket és munkát kapott. A székelyek lassan beépültek Moldova társadalmába. Tíz esztendő elteltével Mária Terézia megszerezte Bukovinát. Az akkori szokásoknak megfelelően az új tartomány benépesítésére telepeseket toboroztak. Gróf Hadik András közbenjárására a székely bujdosók kegyelmet kaptak az uralkodótól, egy részük letelepedett Bukovinában. 1777 és 1786 között öt falut alapítottak, amelyeknek az Andrásfalva, Fogadjisten, Hadikfalva, Istensegítés és Józseffalva neveket adták.

A székelyek a Bukovinában töltött százhatvannégy esztendő alatt soha nem érezhették magukat igazán otthon, biztonságban a soknemzetiségű Bukovinában, szakadatlanul hazavágytak „Nagymagyarországra”. Ezt bizonyítják a sikertelen vagy rosszul sikerült hazatelepítési kísérletek, a nagyarányú kivándorlás a tengerentúlra. Nehéz volt sorsuk az osztrák iga alatt, de még nehezebb lett, amikor az I. világháború végén az Osztrák-Magyar Monarchia széthullt, és Bukovina román fennhatóság alá került.

Az 1940. augusztus 30-án megszületett második bécsi döntés lehetővé tette, hogy a Romániához került területek magyar nemzetiségű lakói

„optálhassanak”, vagyis magyar állampolgárrá legyenek és Magyarországra települjenek.

A minisztertanács 1941. április 28-án azt a döntést hozta, hogy a bukovinai székelyeket Bácskába, a Délvidék visszacsatolása után elűzött dobrovoljácok helyére telepítsék, akik az I. világháborúban részt vevő önkéntes szerb katonákvoltak, szolgálatukért utóbb földbirtokot kaptak a trianoni szerződéssel Jugoszláviához került területeken. 1941. május 11-én Magyarország és Románia aláírta az áttelepítésről szóló megállapodást és azonnal megkezdődött az öt falu népének hazahozatala. Május közepétől június közepéig 13 500 bukovinai székelyt és 1000 moldvai csángót telepítettek le Bácskában.

Az 1944. októberi, csaknem végzetes bácskai menekülés és az azt követő tengernyi szenvedés ellenére is a bukovinai székelyek közössége végtelen hálával gondol azokra, akik hazahozták őket. Az idei esztendőben ünneplik a „HAZATÉRÉS” 75. évfordulóját. Ebből az alkalomból közlünk lapunkban válogatást korabeli dokumentumokból, amelyek forrása: Bukovinából Bácskába 1941 – Az áttelepülés krónikája (a bukovinakiado.hu támogatásával készült Rudolf László szerkesztésében és magánkiadásában. Budapest, 2011).

*

„A kosnai határállomáson fogadta először a magyar állam gondoskodó szeretete a visszatérő székelyeket...” (MTI hír – fotó: Horváth József)

Rögtönzött szentmise a Szeged-Rókus vasútállomáson, 1941 júniusa (fotó: Horváth József)

DOO5: 1940. OKTÓBER 23. BUDAPEST - LEVÉL
II. emlékirat (részletek)

Méltóságos vitéz Bonczos Miklós úrnak, államtitkár,
Budapest

MÉLTÓSÁGOS KORMÁNYBIZTOS ÚR!

Folyó év október 19-én új fejezete kezdődött el a moldvai és a bukovinai magyarság történetének. Ez az új történet is az Exodus [*helyesen Genézis – a szerk.*], a Teremtés történetének szavaival kezdődhetik: „Isten lelke lebeg vala a vizek fölött.” [...] Ez Bukovina és Moldva. Bukovina még élővíz, ahol 20 000 hűséges magyar sikolt a megmenekülés, a Ti kezetek, szívetek és gépetek után. Moldva már egy félig holt mocsár. Fele már elveszett a magyarság számára. Másik felét most nyomkodja békányás mocsári vízbe a román tanító, a csendőr, és a pappá szentelt janicsár. Tehetetlenül vergődnek, és várják a mentő kezet ezek is. Bátorokodom megtenni javaslataimat mindkét népcsoport megmentésére. [...]

BUKOVINA

Ott, ahol a Kárpátok öle sima tenyérére simul ki (a legjobb búza piroslik ezen a tenyéren), szinte egymás mellett öt falut látunk:

Andrásfalva, 4054 lakos, alapítási év 1786

Hadikfalva, 6847 lakos, alapítási év 1785

Istensegítség, 3940 lakos, alapítási év 1777

Józseffalva: 1521 lakos, alapítási év 1785

Itten 120 család van.

Vannak még magyar családok az Istensegítséghez közel fekvő Satu Mare nevű sváb községben, Kisjózseffalván, valamint Fogadjistenben, amelyik szintén Istensegítség környékén fekszik.

Mіндеzen községek határa nem elég nagy kiterjedésű, hogy a nagyon népes családok mindennapi kenyere meglegyen. Hagymatermesztéssel foglalkoznak előszeretettel, mert így több munkával mégis kihozzák a mindennapit. [...]

Lelki képük alapvonása a legpéldásabb magyar hűség. Élnek-halnak a magyar betűért, amelynek áramlása Észak-Erdély hazatérése

után most már végképp meg fog szűnni, de különösképpen is megőrizték a magyar jelleget. Viseletük alig különbözik a csíki és háromszéki székely viselettől. Magyar szabású ruhát és csizmát hordanak, és Kossuth kalapot, a fiatalok pedig úgynevezett magyar csárdáskalapot. A férfiak télen mentét, amit mentávanak hívnak, az asszonyok ráncos rokolyát, tulipánnal, csupa magyar motívummal, piros, fehér, zöld varrással díszített kocsokot. [...]

Hová szeretnénk menni? Bárhová, csak magyar ég alatt lehesünk. [...] Mi bármilyen megoldást a legnagyobb örömmel és hálával fogadunk. Mégis nagyon szeretnénk, ha a bukovinai öt egység megmaradhatna egymástól akármilyen távol öt egységben, csoportban, hisz őket a tradíció, a lelkiület és a nótakincs tartja össze. [...]

Úgy szeretnénk tovább élni a magyar Glóbuszon, hogy egy-egy falu együtt maradjon tovább is a régi nevével. Kivéve Józseffalvát, amelyik József császárról volt elkeresztelve. [...]

Ma már arról is beszámolhatok, vajon miként fogadná a román kormányzat a visszatelepítés tervét?! Feleljen erre a Hadikfalván keltezett levél, amit a minap küldött Hadikfalva plébánosa, Sebestyén Antal főesperes Budapestre, Krywáld Ottó pápai prelátus Őméltóságának, a Szent László Társulat vezető emberének. Sebestyén főesperes beszámol arról, hogy a megyei prefektus nemcsak, hogy megengedte a családok összeírását a visszatelepítési akció számára, hanem ahhoz hatósági támogatást is ígért. Ugyanakkor a csendőrséget utasította, hogy ne próbálja megzavarni az összeírást. A hófehér hajú derék öreg pap ugyanebben a levélben beszámol a bukovinai magyarok jelenlegi lelkiállapotáról is, amin már nem lehet változtatni a legbuzgóbb rábeszéléssel sem. Ezen az őszön nem szántottak és egy szem gabonát sem vetettek. Küldöttséggel zavarták már a bukaresti magyar követséget is. [...]

MOLDVA HELYZETE

A holt víz a magyar mocsár, amiről jegyzeteim elején beszéltem, az Moldva. Maguk a hivatalos román körök is mocsári embereknek csúfolják fülem hallatára ezeket a szerencsétlen embereket, akiket a legalacsonyabb nívón tartanak, csak hogy mielőbb sikerüljön az átrománosítás terve. Azokra a kérdésekre, hogy a 120.000-nyi mold-

A hazatérő moldvai csángók a kosnai határállomáson, 1941 júniusa (fotó: dr. Kaiser József)

vai magyarból pontosan hányan beszélnek még magyarul, és hányan jönnének azonnal vissza, ha hívnák őket, erre pontosan nem tudok felelni. Bár 9 éven keresztül, hol inkognitóban, hol reverenciában, legtöbbször dülő-utakon, csendőrmentes szőlőkerteken ke-

resztül próbáltam őket megközelíteni, lelkileg vigasztalni: mégsem tudok erre a kérdésre felelni. Az a 18 község Bákó megyében, ahová éveken keresztül jártam, főképpen Bogdánfalva, Klézse, Ferdinánd, Forrófalva, Alsó- és Felsőderestyén, Kákova, Nagypatak, Gálben

Kezdődik az iskola, 1941 ősze (fotó: Horváth József)

egészen biztosan romlatlanul fajmagyar, annak ellenére, hogy a magyarul kiszalasztott Dicsértessék a Jézus Krisztusért saját papjától arculütést szokott kapni. [...]

Ha mikrofont tarthattam volna a szájuk elé, amikor zokognak és sírnak a magyar imakönyv után, a magyar szó üldözését és gúnyolásait panaszolják, [...] ha összegyűjthetném azokat a könnyeket, amiket leperegni láttam olyankor, amikor egy-egy bérmáláson megjelentem a lujzikalagori nagytemplomban, senki sem kételkednék abban, hogy több mint negyvenezer ember él ottan a pokol tornácán, ahonnan bármelyik pillanatban szívesen eljönne, ha eljöhetne. [...]

Budapest, 1940. október hó 23-án.

Alázatos tisztelettel:

Dr. Németh Kálmán plébános

*

D007: 1940. NOVEMBER 14. BUKAREST – RENDELET

19.437-40-A. SZÁMÚ ROMÁN BELÜGYMINISZTERI RENDELET

Minden magyarfajú személy jelentkezzék a körjegyzőségeken, vagy az illetékes járásbíróóságokon 1941. február 28-ig és adjon nyilatkozatot, amely szerint a bécsi döntőbíróági határozatok [a második bécsi döntés 1940. augusztus 30-án született meg] alapján magyar állampolgárságra optál [itt: magyar állampolgárságot választ]. A nyilatkozatot három példányban kell kiállítani. A nyilatkozatok két példányával az illetékes helyen (falun a szolgabíróóság, városban a rendőrség) jelentkezik, melynek alapján a hatóság határátlépési igazolványt ad. A lakosság eme jogának gyakorlásával egy időben elveszti a román állampolgárságot. Köteles ügyeit elintézni és vagyonát likvidálni, és a bécsi döntés napjától egy éven belül családjával együtt elhagyni az országot. A rendőrség és a szolgabíróóság a határátlépési igazolvány kiállítása előtt minden optánstól követeli a pénzügyigazgatóság bizonyítványát, amely igazolja, hogy az illető adóval nincs hátralékban, a járásbíróóság bizonyítványát, hogy nem folyik ellene büntügyi eljárás és az ingatlan-könyvét. Az optáns a román állampolgárságáról lemondó nyilatkozatának beadása pillanatától kezdve a román állam területén idegen állampolgárnak tekintetik. Az az optáns, aki a bécsi döntőbíróági határozat napjától számított egy éven belül nem hagyja el az országot, kiutasítandó és erőszakkal is Magyarországra teendő át.

*

D178: 1941. JÚNIUS 17. 12.35. BUDAPEST, MTI HÍR

A bukovinai székely községek lakosai Hadikfalván gyülekeztek össze. A kocsikon, szekereken költözők székelyeket itt román szerelvényre rakták át. Az átrakodásnál a magyar követség két tisztviselője működött közre. Ezek kísérték a román szerelvényt a floreni pályaudvarig, ahol egy MÁV-főtisztviselő vezetésével vasutas kirendeltség várta a hazakészülőket. [...]

Naponta egy szerelvény indult a floreni pályaudvarról Kosna határállomásra. Az indítás sorrendje a következő volt: legelőször indultak el a jözseffalviak, azután a fogadjisteniek, azután a hadikfalviak első csoportja, ezután az istensegítsiek, őket követték az andrásfalviak, legvégül indult Hadikfalva második csoportja.

A kosnai határállomáson fogadta először a magyar állam gondoskodó szeretete a visszatérő székelyeket. [...] Megható jelenetek közben érkezett a floreni pályaudvartól Kosnára a visszavándorlók vonata. Már a floreni pályaudvarról elindulva ki-ki a hazulról magával hozott nemzeti színű zászlóval díszítette fel vasúti kocsiját. A határon elbúcsúztak a székelyek a román államtól... [...]

*

A hadikfalvi székelyek első csoportja megérkezett a bajmoki vasútállomásra, 1941. június 17. (ismeretlen fotós felvétele)

D200: 1941. JÚNUS 19. 11.45. BUDAPEST, MTI HÍR

A BUKOVINAI SZÉKELYEK BEVONULÁSA BAJMOKRA

A 200 éves távollét után hazatelepített bukovinai székelyek közül 240 hadikfalvi család, összesen 1200 lélekkel a Szabadkától délnyugatra, a volt trianoni határ mentén fekvő Bajmok községbe, illetőleg a község mellett a magyarság gyengítésére létesített volt dobroljác telepre került. Bajmok község magyarsága már hetek óta boldog türelmetlenséggel várta a bukovinai székely testvérek megérkezését és felkészült ünnepélyes fogadtatásukra. A június 17-én megérkezett bukovinai székelyeket a zombori járás katonai parancsnokával, a község közigazgatási és egyházi vezetőségével, intelligenciájával az élen a község apraja-nagyja szeretettel ölelte keblére. A vasúti ünnepélyes fogadtatás után Bajmok község ünnepi díszbe öltözött házai között nemzeti zászlóerdőben vonultak be a községbe az ötnapos utazástól fáradt, de mégis csillogó szemű, büszkén lépdelő székelyek. Legelől a székely legények mintegy 60 nagy zászló alatt, utánuk a fiatal leányok hosszú hármassorban, majd az iskolás gyermekek, s végül a boldog családapák és anyák.

A székelyek hosszú sora vidám zeneszó mellett végigkigyózott az egész falun, s Te Deumra bevonult a katolikus nagytemplomba, ahol a hosszú száműzetésből hazatért székelyek leborulva adtak hálát a magyarok Istenének, aki hazavezette őket elveszített hittel hazájukba.

A templomi hálaadás után Bajmok község lakossága szívet remegtető jelenetek között összeölelkezett a hazatért székely testvérekkel, a magyaros vendégszeretettel 1200 terítékes ebéddel vendégelte meg a fáradt székelyeket. Az ünnepi szónok kiemelte, hogy a bajmokiaknak ilyen nagy örömnépe eddig nem volt és hosszú ideig bizonyára nem is lesz. Az elmúlt húsz év alatt, ha ünnepelniük, vigadniuk kellett, inkább sírni szerettek volna, mert mindig másért és nem a magyarságukért kellett ünnepelniük. Most ismét sírnak ezen a nagy ünnepen, de most a végtelen öröm könnyei csillognak a bajmokiak szemében, hogy ezt a nagy magyar ünnepet megérhették.

Ebéd után zeneszó mellett, ünnepi menetben, zászlók alatt viszsza mentek a bukovinai székelyek a vasúthoz, majd azonnal kiosztották részükre a csinos házakat, melyeket még aznap meleg otthonná varázsoltak a szorgalmas székelyek.

Szerkesztette és a bevezetőt írta: Kóka Rozália

Betyárok – I.

Írta: Ivan Olbracht (1934) – fordította: Zádor András

A kárpátaljai népnek nincsenek nemzeti hagyományai, sem írott története. Nem kétséges, hogy történetét előbb-utóbb megírják, és, ha marad rá idő, találnak egy gazdag középkori földesurat is – hős hadvezért, kolostoralapítót, a tudományok és művészetek pártfogóját –, akinek majd lovas szobrot lehet állítani Ungvár főterén, s nevét olyan sokáig, olyan hanghordozással és áhítatos mozdulatok kíséretében, olyan jelentőségteljes célzásokkal, és annyi díszítő jelzővel lehet majd emlegetni, hogy titokzatossá válik, és már a puszta név is olyan érzéseket vált ki az emberekből, amelyet a mindenkori politika kívánatosnak fog tartani. De ez mindeddig nem történt meg. A kárpátaljai népnek nincsenek hivatalosan elismert hősei.

De hősei vannak. És sokkal vonzóbbak azoknál, akik nyeregben ülve kardjuk markolatát szorongatják. A kárpátaljai nép hősei a betyárok. A nép emlékezetében, dalaiban, mondáiban és regéiben élnek.

De azonnal kijelenthetjük: semmivel sem valóságosabbak, mint a hivatalos hősök. Az emberben kielégíthetetlen az igazság utáni vágy. És sokszor lázadzik magában az ellen a rend ellen, amely ezt megtagadja tőle, mindegy, hogy azt a társadalmi rendszert vádolja-e, amelyben él, vagy esetleg magát az anyagi világ alapjait. S az embert valamiféle furcsa megszállottság arra készteti, hogy emlékezzék, hogy különféle történeteket gondoljon ki, hogy kiegészítse önmagát – még ha csak képzeletben is –, így pótolván azt, ami hiányzik belőle. Talán mindez együttvéve alkotja azt az alapot, amelyből korok, vallások, nemzetek és osztályok hőseiről szóló mondák fakadnak.

Ivan Olbracht (1882-1952) cseh író, újságíró. 1931-től rendszeresen ellátogatott az akkor – 1920 és 1938 között – Csehszlovákiához tartozó Kárpátaljára, s az ott tapasztalt elmaradottságról, szegénységről, egyben a helybéli emberek életmódjáról és hagyományairól írta legismertebb műveit.

A középkori szegény nép hősei a betyárok, és az iménti megállapítás rájuk is vonatkozik. És bizony, ha csupán ilyen szemzőgből néznénk ezeket a jelenségeket, nem sokat kellene törődnünk azzal, hogy mennyi bennük a tulajdonképpeni valóság, mert minden bizonnyal érdekesebb foglalatosság betekinteni az emberi szellem alkotó műhelyébe – vagy legalább megkísérelni a betekintést –, mint a mondák, a legendák, a mítoszok valamelyik alakjával foglalkozni, akiről végül valószínűleg megállapítjuk, hogy nem érdemelte ki a figyelmeteket.

De Kárpátalját figyeljük. Erről a földről sokat elárulhatnak nekünk maguk a betyárok és a legendák, amelyeket az itteni nép nagy számban megalkotott.

Kik a betyárok?

Leggyakrabban rablók. Lelkükben gyakran a nép homályos politikai és szociális vágyai élnek. És mindig tragikus alakok. Mert soha még csak meg sem közelítik céljaikat, nem jutván tovább az erőgyűjtés és a szervezkedés primitív kezdeteinél, pedig csupán ez a két tényező megléte alakíthat a hordából katonaságot és főemberből vezért. És mindig áldozatok. Mert hóhér kezétől, barátaik árulásától, kedvesük csalárdságától pusztulnak el.

A törvény gonosztevőket lát bennük, lázadókat, akiket semmiféle társadalmi rend nem tűr meg a maga keretei között. Gyilkosokat, gyűjtogatókat és rablókat. Az írott jog elítéli őket.

De az elnyomott nép természetes igazságérzete felmenti őket. Mert általuk fejeződik ki az igazság utáni vágya. Ők tesztelik meg a gyengék álmát, hogy erősekké váljanak, ha csak egy kis időre és akár az életük árán is. Ők a gyűlölet és a bosszú könyörtelen megtestesítői.

Nyugaton már évtizedek óta nincsenek betyárok. Azok, akik itt valamikor nemesi családokat és uralkodó dinasztiákat alapítottak, tulajdonképpen sohasem voltak betyárok, mert céljukat

elérve elvesztették jogukat erre a dicső névre, és kiestek a nép emlékezetéből. Az igazi betyárokkal pedig a Nyugat-Európában korán megerősödött uralkodói és államhatalom kíméletlenül elbánt. Nem úgy a Balkánon és a Kárpátok hegyeiben. De a balkáni komitácikat gyakorta bevonták a politikai harcokba, és így a múlt században elvesztették eredeti jellegüket, katonai és politikai szervezetté váltak. A kárpátjai betyárok azonban mind a mai napig megőrizték betyár voltukat. Az ukrán nép opriskinek nevezi őket, a cseh nyelvénél pontosabban megkülönböztetve a csupán zsákmányoló rablókat a betyároktól, akik valóban, vagy csak feltételezetten bosszúállók és a szociális igazságszolgáltatás végrehajtói.

A mai Kárpátalja a maga gyér lakosságával, rengetegeivel, hegyeivel, szikláival, szurdokaival és a keleten magasló Csernahorával, amely a közelmúltig három állam, Lengyelország, Románia és Magyarország határán terült el, földrajzilag eszményi feltételeket biztosított a betyároknak, akik itt elegendő rejtékhelyet találtak és, ha üldözték őket, néhány óras menetelés után valamelyik szomszéd ország területére menekülhettek.

A Kárpátokban és a velük szomszédos vidékeken fosztogató betyárok története a régmúltba nyúlik vissza. Az egykorú feljegyzések már a XV. század végén beszámolnak egy Mucha nevű bukovinai parasztról, aki a Galícia és Bukovina közötti határvidéken pusztította a nemesi birtokokat, és rövid időre Sniatyn városkát is elfoglalta. Kilencszáz embere volt, és az ilyen fegyveres erőt abban az időben politikai célokra is fel lehetett használni, de ha ezt Mucha nem tette is, hatalma messze meghaladta a közönséges betyárvezérékéét. Galícia nemesi hadsereget küldött ellene, hogy kézre kerítsék, de a hadjárat sikertelenül végződött. Csak később és – mintegy a betyárlegendák folytonosan ismétlődő motívumainak megfelelően – szeretője árulása után fogták el, s Krakkóban halálra kínozták.

Az úri elnyomás, a pestis, a háború elől falvaikból elmenekült parasztok, a legkülönbözőbb hadseregek katonaszökevényei, zsoldos katonák, akik nem kaptak zsoldot, és persze a kintpad és az akasztófa elől menekülő gonosztevők – ezekből kerülnek ki a kárpáti betyárbandák. Kirabolják és felperzselik az úri kastélyokat, ölik az urakat és a zsidókat, bosszút állnak, kifosztják és meggyilkolják a kereskedőket, sarcot vetnek ki a falvakra, beállnak a legkülönbözőbb nemesi fegyveres csapatokba, és néha valóban forradalmi vagy háborús tetteket hajtanak végre, mint a XVII. század közepén Bogdan Hmelnickijnek a lengyel nemesség ellen indított felkelése idején. Ez a helyzet változatlanul fennmarad az egész XVI. és XVII. század folyamán, és a betyárság a Kárpátok menti országokban tipikus jelenséggé válik. A dicsősége tetőfokát a XVIII. század közepén érte el.

Ez az időszak a paraszti nép legkíméletlenebb elnyomásának, de egyben a teljes politikai zűrzavaroknak a kora is Lengyelországban, Magyarországon és Romániában. Lengyelország a II. Ágoston és Leszczyński Szaniszló között vívott belháború következményeit szenvedte, III. Ágoston alatt pedig anarchia uralkodik el az országban, Magyarországon hanyatlófényben van II. Rákóczi Ferenc felkelése, és a második török háború, valamint VI. Károly örökösödési háborúja új nyugtalanságot szül, Romániában az Oroszország ellen viselt háború után belső viszályok törnek ki. És – mert a háborúk sok pénzt és embert emésztenek föl – a parasztság kizsákmányolása az elviselhetetlenségig fokozódik. Ebben az időszakban népesül be a Kárpátok mindkét oldala betyárokkal, és ekkor érlelődnek meg azok a szociális és lélektani feltételek, amelyek lehetővé teszik a lengyel nemesség elleni 1768-as felkelést, a „rzez”-t, a népharag egyik legborzalmasabb fellángolását, amelyben rövid idő alatt

kétszázezer földesurat, földesúri alkalmazottat, zsidót és római katolikus papot mészároltak le. Ebben az időben lép fel egy híres betyár is, Oleksza Dovbus, a Keleti-Kárpátok történelmileg konkrétabb és hitelesebb Jánošíkja, akit még ma is számtalan monda, rege és dal dicsőít.

A valódi Oleksza Dovbosról, Dobosról, Dovbusról vagy Dovboscsukról eléggé részletes adatokat tartalmaznak a stanislai periratok. Felette ugyan nem az ottani bíróság ítélkezett, de csapatának tagjai, és vezéri szerepét halála után átvevő társai ellen itt folytatták le a büntetőpereket. A kárpáti betyárokról, közöttük Oleksza Dovbusról dr. Julián Celevics értekezést tett közzé a Ruszin Történeti Könyvtár XIX. kötetében (Lemberg, 1987), az alábbi történeti adatokat ebből a munkából vettem át.

Oleksza Dovbus egy peczenizyni zsellér fia volt. Fiatal korában elhatározta, hogy betyár lesz, és már 1738-ban egy „fekete legények”-ből álló csapat vezéréként vált ismertté. Nemesi kastélyokat gyűjtött fel, földesurakat, zsidókat és kereskedőket fosztott ki és ölt meg. A parasztoktól nem vett el semmit, de időnként őket is legyilkolta, és felperzselte házaikat bosszúból, vagy azért, mert nem engedelmeskedtek parancsainak. Néha egész falvakat dúlt föl, mert lakóik közül valaki belépett a „szurkos” vagy „puskás” seregbe, amelyet az ő kézre kerítésére küldtek ki.

Eleinte öccsével, Ivannal együtt rabolt és gyilkolt, de 1739 nagyszombatján mind a ketten lerészegedtek a szülőfalujukban, és összeverekedtek. Ivan késsel súlyos sebet ejtett bátyja lábán. Oleksza ezután haláláig sántított. (Ezt a körülményt minden róluk szóló monda számon tartja.) Mialatt holtrészezen feküdtek a padlón, egy olyan jelenet játszódott le a kocsmában, amely legalább részben magyarázatot ad arra, hogy Oleksza Dovbus, noha csapatának létszáma sohasem haladta meg a harminc főt, hogyan rabolhatott hét éven át – ezt a számot jól ismerik a róla szóló mondák – három állam területén, hogyan tarthatta rettegésben egész vidékek lakosságát. A Dovbus fivérek verekedése idején Ruszel kerületi kapitányhelyettes utazott át Peczenizynen, és amikor a zsidó kocsmárosné jelentette neki, hogy a két rabló teljesen magatehetetlen, akár egy kisgyerek is megköthetné őket, a kapitányhelyettes így felelt: – Miért kötözném meg őket? Nem tettek nekem semmi rosszat. – Amint a bírósági jegyzőkönyvekből kitűnik, Dovbus többször is megvesztegette Ruszelt.

Ezután az eset után a fivérek elváltak egymástól. Oleksza Kúty környékén és a hucul vidékeken maradt, Ivan átment a bojkokhoz Galíciába, ott is halt meg. Mielőtt meghalt, a bjeniažkai templomra hagyta betyárkését. A nyél egyik oldalára ezt vésette: „Ivan Dovbuscsuk, híres hegyi betyár ezt a kést a bjeniažkai templomban helyezte el”, a másikra pedig a következő mondatot: „Ez által a kés által pusztult el Dovbuscsuk kezétől...” – a név olvashatatlan.

A stanislai jegyzőkönyvek csak 1740-ig, tehát két év tartama alatt Oleksza Dovbus huszonhét főbenjáró büntetést sorolják fel. Csekély eltérésekkel mindig ugyanazok a bűntények ismétlődnek: gyilkosság, gyűjtogatás, fosztogatás, rablás. Dovbus ütőereje nem növekszik, csapatának létszáma nem változik. Nyilvánvaló, hogy magasabb politikai vagy szociális céljai nincsenek. Zsákmányoló és bosszúálló. De népe szociális sérelmeit zsákmányoló szándék nélkül is megbosszulja, és magasabb szempontból bünteti, anélkül, hogy őt személyesen bántották volna.

A lemergi Bernát-rendiek feljegyzései között szerepel egy irat, amely Konstantin Złotnicki úr Buczacz közelében fekvő borszczovi kastélyának 1744 májusában végbement lerohaná-

sáról számol be. Dovbus lánggal égette Zlotnicki úr kezét, paraszat szór a gallérja mögé, és a följánlott váltságdíjat nem fogadta el. – Nem a pénzedért jöttem, hanem a lelkedért, hogy ne kínozhatsz többé a népet. – Megölte Zlotnicki urat, a feleségét és serdülőkorban lévő fiukat is. A Bernát-rendi szerzetesek a feljegyzést azzal a megállapítással fejezik be, hogy Zlotnicki úr kegyetlen ember volt, és sok embert megölt.

De Dovbus jellemében volt valami a szabad természetben élő ember érzelmi lágyágából, amely csupán látszólag nem fér össze mestersége kegyetlenségével és személye primitív szociális küldetésével. A következő történetet a stanislai bírósági akták tartalmazzák. Przeluski lengyel ezredes egy „szurkos” egységgel Dovbus üldözésére indult a hegyekbe. Dovbus törbe csalta az üldözőket, és amikor minden embere biztonságos helyről már célba vett egy-egy „szurkóst”, jelt adott, hogy ne löjjenek, „mert mindegyiküknek felesége és gyereke van otthon”.

Franciszek Karpiński lengyel költő önéletrajzában egy olyan eseményt ír le, amely az ő születésekor történt, 1741 októberében. A költő apja, Andrzej úr előzetesen értesülvén arról, hogy Dovbus tizenkét legényével a kastélyát készül megtámadni, sietségében a keze ügyébe eső értéktárgyakat szekérré rakatta, és háza népével az erdőbe menekült. De feleségét, aki éppen vajúdott, egy bábaasszonnyal együtt kénytelen volt a kastélyban hagyni. A bábaasszonnyal meghagyta, hogy Dovbust és embereit vendégelje meg kenyérral, sajttal és pálinkával. A betyárok egy órával a fiú világra jötte után érkeztek meg. Az anya félelmében meg se szólalt, de a bába magasba emelte a gyermeket, és azt mondta: – Egy órával ezelőtt született. Gondolj Istenre, a szenvedő anyára és a gyerekre! – Dovbus néhány tallért adott a bábának, és elfogadta a megvendéglést. A kastélyból nem vitt el semmit, s csupán csak arra kérte az anyát, hogy a gyermeket Oleksza névre kereszteltesse. Ezt a kívánságát nem teljesítették.

Arról a félelemről, amelyben Dovbus a lengyel nemességet tartotta, a tarnopoli kerületi kapitány rendelete is tanúskodik, amelyben kiírtással fenyegeti azoknak a falvaknak a lakosságát, amelyek Dovbust támogatják, s ugyanerről tanúskodik a galíciai törvényhozó testület 1743. szeptember 10-i ülése, amelyen a testület köszönetet mond a kapitánynak a Dovbus ellen küldött katonaság megszervezéséért, és felkéri, hogy ne hagyja bosszúlatlanul ennek a „szemérmetlen kígyónak” a bűntetteit.

Dovbus harminc embere ellen a galíciai oldalról Przeluski ezredes parancsnoksága alatt kétezer főnyi „szurkos” és „puskás” egységet küldtek ki, és Dovbust a magyar hatóságok is üldözték. Sok társát megölték, sokukat elfogták és borzalmasan megkínozták, amint ahogy azelőtt ők kínozták áldozataikat: égő gyertyával és izzó vassal égették őket, és szögeket vertek végtagjaikba. Ezek a kivégzés előtt alkalmazott módszerek az úri bosszú megszokott formái voltak.

De Dovbus megtanulta az óvatosság szabályait. Folytonosan változtatta tartózkodási helyét. Hol a kárpátaljai Csernavoros környékén tűnik föl, hol a magyar Alföldön, Lengyelországban vagy Romániában. Soha, a legbizalmasabb barátainak sem mondta meg, hol tölti majd az éjszakát vagy hol fog áttelelni. Egy évvel halála előtt, 1744-ben a Kárpátok magyarországi lejtői alatt telelt, ahol új „fekete legényeket” toborzott csapatába. Azt hitte, hogy biztonságban van, ezért Jaszinában letelepedett, és odaköltöztette a feleségét is. De a magyar hatóságok nyomozni kezdtek utána, mire megszökött.

1745. augusztus 24-én halt meg Koszmaczban. A szeretője árulta el – mondják a régi minta szerint a dalok, és így mesélik a mondák. Amikor a kútyi kastély ellen vonult, megállt a kedvesénél, és ott fogták el.

De nem így volt.

Sztepan Dzvinka koszmaczi paraszt első feleségének halála után nem akarta visszaadni a hozományt apósának, és az segítségért fordult Dovbushoz. Oleksza a csapatával elindult Koszmaczba, hogy ha kell, erőszakkal hajtsa be a hozományt.

Dovbus halála körülményeinek pontos leírását a Sztepan Dzvinka kihallgatásáról készült jegyzőkönyvek, valamint Vaszil Bajurak vallomása tartalmazza. Bajurak Dovbus csapatának tagja és a vezér halála után maga is betyárvezér volt. Kilenc évvel később elfogták, megkínozták, és Stanisluban kivégezték.

Eszerint Oleksza a legényeivel éjszaka érkezett Koszmaczba. Dzvinka felesége és anyja nem akarták beengedni a házba azzal a kifogással, hogy nem tudják, kicsoda, és hogy Sztepan nincs otthon. De Dzvinkát előre figyelmeztették a veszélyre, és így, amikor az ablakon át megpillantotta Dovbust, elrejtőzött a padláson, és kezébe vette a puskáját. Dovbus megpróbálta betörni az ajtót, ami már-már sikerült is, de ekkor Dzvinka felülről rálőtt. A golyó Dovbus hátába fúródott. A ház lakóinak a hirtelen támadt zűrzavarban sikerült elmenekülniük. Dovbus a földön feküdt, legényei föléje hajoltak. Vezérük súlyosan megsebesült. Meghagyta, hogy gyűjtsák fel a házat – ez nem történt meg, talán mert a kovakó nem fogott szikrát –, aztán társaival elindult az erdő felé. De nemsokára annyira elgyengült, hogy nem tudott járni. Két legénye, Bajurak és Orfenyuk vitte tovább. Nem messzire.

Más forrásokból tudjuk, hogyan jártak el a szüntelenül menekülő és állandó életveszélyben lévő betyárok, ha valamelyik társuk súlyosan megsebesült: védett helyre vitték, befedték fenyőgallyakkal, pálinkát és dohányt hagytak neki, aztán elbúcsúztak tőle. Ezt tették Dovbussal is. Oleksza búcsúzáskor Bajurakra hagyta a puskáját, a pisztolyait Orfenyukra.

Sztepan Dzvinka a családjával együtt hajnalig rejtőzött a falun túli rét magas fűvében. Reggel fölverte a falut, összehívta az embereket, a pap is csatlakozott hozzájuk, és a csapat elindult Dovbusék nyomában. A vezér még élt, amikor megtalálták. Szurokba mártott, zsírban áztatott ing volt rajta – a havasi pásztorok a mai napig ilyet viselnek, így védekezve a rovarok és a megázás ellen –, és egész testét fenyőgallyak borították. Dzvinka megkérdezte, ki vette rá, hogy megtámadja a házat. – Mindegy. Ilyen halált rendelt nekem a sors. – A pap megkérdezte, akar-e győzni, és áldozni. – Meggyóntam már, és magamhoz vettem az oltári szentséget, amikor a betyáréletet választottam. – Arra a kérdésre, hogy hol rejtette el a kincseit, így válaszolt: – A csernavorosi poloninán. Az Isten tudja, meg én tudom, hol van. A földnek lesz haszna belőle, nem az embereknek.

Bevitték Koszmaczba, ott halt meg. Egy kevés pénz volt nála, egy arany kereszt, amelyet valaha a bohorodczani kúriából rabolt el, meg egy ezüst löpordoboz Zlotnicki úr kastélyából. Ezeknek a tárgyaknak később nyoma veszett.

Dovbus tetemét szekérré tették, faluról falura vitték, végül a kolomeai városházán közszemlére tették. Halálhírért minden községben nyilvánosan kihirdették. Sztepan Dzvinkát jutalomképpen elbocsátották jobbágyi kötelékéből, és Jablonski herceg felmentette az adó- és illetékfizetés alól.

Ez Oleksza Dovbus betyárvezér életének hiteles története.

(folytatása következik)

In: Hegyek és századok. Kárpátaljai trilógia. A Cseh Irodalom Könyvtára. Madách Könyvkiadó, Bratislava, 1987. 409-415. oldal

A „hatkönyves” Szabadi Mihály

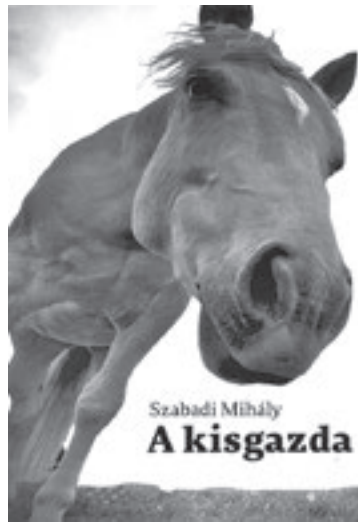
2015 tavaszán látott napvilágot a Csokonai-díjas Szabadi Mihály hatodik kötete, „A kiscgazda” című regény. A megjelent hat műből négy dokumentumot, krónikát, memoárt, néprajzi tanulmányt, irodalmi szociográfiát, elbeszélést tartalmaz, kettő pedig regény. Regény a szó legnehezebb értelmében. A szerző minden munkájában, minden leírt történetében a sióagárdi emberekről szól, nekik állít emléket történelem- és sorsátkozta törekvésekkel, szorgalmukkal, a közösségért véghezvitt tetteikkel, vagy akár gyarlóságukkal, esendőségükkel együtt.

De ki is Szabadi Mihály? „Séfer Mísika, árva kisgyerek”, akit Sióagárdon, 1937-ben hoz a világra édesanyja, akire húszévesen szakad rá az özvegyesség, fiára pedig a félárvaság minden háború alatti, s azt követő keservével. „Kicsi faluban, kicsi házban jöttem a világra. A szülőfalu, Sióagárd alig másfélezer ember otthona. Itt kezdődött az életem, innen vágyódtam el ifjú koromban, és mint »fel-feldobott kő« hullottam ide vissza.”

2010-ben megjelent *Iskoláim* című kötetéből tudjuk, hogy bárhova viszi is sorsa, legyen az középiskola, főiskola, első munkahely, tánc kutatás, művészeti munka, vezetői tevékenység, ezekhez való viszonyát meghatározza a szülőfalu közösségi gondolkodásmódja. Minden sorából árad a tisztelet a családjá, falusi közössége, iskolája, tanítói, tanárai iránt, akik – mint írja – „még most is fogják a kezem”. A szekszárdi gimnáziumi évek után a Pécsi Tanárképző Főiskolán fiatalságban, jövőre felesége iránti szerelemben gazdag, de a Rákosi-korszak gyötrelmeivel kikövezett évek következnek, majd pályakezdés Majoson, ahol menekült bukovinai székely telepések és az erőszakos kitelepítés után itt maradt németek nem könnyű együttélését tapasztalhatja meg. Táncol, együtttest vezet, koreografál, gyűjt. A pedagógus pályát felcseréli a népművelő munkával, s végzi azt nyugdíjba menetelég. A kör bezárul, a szülőfalu visszahúzza.

Hetvenéves korában jelent meg első kötete *Álmok, emlékek, gondolatok* címmel (2007). A két különálló egységből álló kötet témája mi lehet más, mint a szülőfalu, Sióagárd. Tudományos igényű, pontos leírást ad a faluról, viseletéről, jeles napi szokásairól, a leány- és legénybandákról, a hagyományban szervesen élő sióagárdi együttestről. De nem maradhat ki történeteiből a falu kulturális életének központját jelentő KÖR, a hajdani Polgári Olvasókörből kultúrházává lett szellemi-közösségi centrum. A kötet második része húsz elbeszélést tartalmaz. Ezek kis emlékképek, amelyeket egy-egy fa, kút, falurész „prousti madeleine-sütemény”-effektusként indít útjára. A falu hajdani akácfái, az artézi kút, a Barankó, a Szamár út, a Leányvár egy-egy történetet, gondolatot hív elő a szerzőből. A húsz írásmű már megelőlegezi további novellák megjelenését.

Az én jussom (2009) című kötetének huszonzét, az *Öregember az ablakban* (2012) című könyvének harminckilenc novellája gyöngyszemekkel teli. Képek ezek a háborút megelőző és alatti múltból, a totalitárius rendszer éveiből és a jelenből. Szereplői valamennyien sióagárdiak. Nehéz életek, sorsok – benne a szerző is – lágy eszközökkel, árnyaltan megrajzolva, életre keltve. Keménysorsú „emberek” és asszonyok életének egy-egy magkapó részlete bontakozik ki előttünk. Számomra a legmegrázóbbak közülük a *Borzas János szomorúsága*, *A kenyér* és a *Kis Pali* című írások. A hajdani falvak hagyományos életét megtapasztalt korosztályunk kollektív érzelmeit fogalmazza meg az *Újság lesz a faluban*, amelyben megidézi az elmúlt ötven esztendő „kommunikációs eszközeinek” (kisbíró, harang), változásait, a falu emberi érintkezésének, társas együttélésének rideg „modernizációját”. A szerző tudomásul véteji velünk a valót: „megtört a hagyomány ereje”.

Az *Öregember az ablakban* kötet valamivel könnyedebb hangulatú. Életképek, rajzok sorozatának is fölfoghatjuk a ciklust, de nem az impresszionista rögzítés értelmében. Alakjait visszafogott, de árnyalt humorral, megértő, szeretetteljes realizmussal ábrázolja. Szabadi Mihály meglepően gazdag tájleíró eszköztárral rendelkezik. Szinte valamennyi novellája közül kiemelkedik a táj iránti érzékenységgel az *Ébredés*, valamint a Gárdonyi Géza filozofikus hangulatú életképeire emlékeztető *Mécs meg falióra* című elmélkedése.

Az *És virágzott a berbecs* (2014), valamint az *A kiscgazda* (2015) című művek Szabadi Mihály regényírói tehetségének ékes bizonyítékai. Az *És virágzott a berbecs* regény hőse a Sióagárdon született Kerekes Vince, aki az illyési pusztá tanító-

jának életét megtapasztalva tér vissza szülőfalujába kántortanító. Egy sima életútnak induló pályája rajzolódik ki, amelyet megtört a háború, a katonaság, a hadifogolytábor, majd az új rend, az államosítás, az ötvenes évek közösséget, hagyományt bomlasztó ideje. Szabadi Mihály drámai módon írja le egy közösség kicsinyes szembefordulását az egész életében a faluért élő igazgatóval.

Az *A kiscgazda* hőse a két és fél holdas kiscgazda, Muhar Jani, aki saját kevéske földjük művelése mellett kénytelen egy nagygazdánál szolgaleánykodni. A háborút követő, reménykeltő, földosztó időben, Sióagárd népéhez hasonlóan bízik, hogy „újra lehet a régi módon lélegzetet venni”. A szerző izgalmas képet fest faluja újraéledéséről a közösségi létben és a munkában egyaránt. A feltörekvő Muhar Jóska tehemes gazdából kétlovas kiscgazdává válásának megkapó története mellett nagy értéke a regénynek a cselekményhez simuló néprajzi leírások hitelessége. Megrázó befejezése, az öreg Muhar halálának leírása pedig Tolsztoj méltóságteles halálról szóló elbeszéléseinek szellemével rokon.

Szabadi Mihály hat kötetének nyelvezete nagyon élvezetes. Használja az agárdi nyelvjárást, az archaikus kifejezéseket, de ez nem érthetlenné, hanem kimondottan izgalmassá teszi mondandóját. Olyan szöveggörnyezetbe helyezi a tájszavakat, ahol azok nem kívánják magyarázatot, még a fiatalabb olvasó számára sem. Tökéletességig csiszolt néprajzi hitelesség, aprólékos környezetfestés, krónikás eseménymondás, érzelmekkel teli ábrázolásmód jellemzi. Írásainak egy része a gárdonyi féle tárcaszerűségre emlékeztet. Tárcáiban, novelláiban és két regényében önmagáról, falujáról, az egyszerű emberek hétköznapi életéről mond történeteket, némi nosztalgijával a természethez közeli életforma iránt, de ez nem sóvárgás a föld, a falu lelke után, hanem a történelmi változások néha keserű, fájdalmas, de mégis realista tudomásul vétele. Szabadi Mihály regionalista: egyetlen tájegységre, szeretett falujára figyel, de emberi történeteinek határai ennek a kicsi és szerencsétlen sorsú magyar hazának valamennyi falusi közösségére kiterjeszhetők.

Az a hír járja, hogy mire ez az írás megjelenik, a szerzőt már „hét-kötetes” Szabadi Mihályként üdvözölhetjük *Lakodalom* című kötetének megjelenése után.

Antal László

(Szabadi Mihály könyvei megrendelhetők: szabadim@tolna.net)

CSENDER LEVENTE: GERÉB TISZTELETES

Nagy az én bűnöm, mondta Geréb tiszteletes magában, miközben ünneplőbe öltözve beült a padba a hívek közé. Fekete kabátot viselt, lehelete látszott a hideg falak között, ahol fűteni soha nem lehetett. Hosszú évek cigarettázásától rekedt hangján köhintett egyet. Az egész gyülekezet őt nézte. Abban a pillanatban lépett be a domonkosi kolléga, aki Geréb helyett tartotta az istentiszteletet. Ilyen még nem fordult elő lelkésszel Ópatak történetében. A hívek nem tudtak úgy nézni rá, mint maguk közül egyre, hiába ült be közéjük, mégiscsak ő volt a tiszteletes, ha gyarló is. A férfiak padjában ült, a nőkkel szemben. A leendő konfirmáló lányokra merőlegesen, ahogy ez évszázadok óta szokás. A lányok is részvétellel néztek Geréb tiszteletesre. Még maradt némi remény, hogy nem bocsátják el, de egyre inkább úgy nézett ki, hogy a presbitérium leszavazza. Ha kis többséggel is, de leszavazza. És akkor följebb kerül az ügye, s ha ott elítélik, új gyülekezet után kell nézzen. A nehezén pedig már túl volt. Megkopaszodott, a maradék haja ősz lett, felsége is visszament hozzá. Ott ült vele szemben Kamilla néni és előre nézett, őt nézte, a gyarló férjet, hogy mit kellett mellette megérnie. Geréb tiszteletes felállt és a hívekkel együtt énekelte a Református énekeskönyv második énekét Károli veretes nyelven. Mély, dohánykarcos hangja vezető szólam lett a férfikarban. Szelíd arccal énekelt, mondom, a nehezén már túl volt.

Pár nappal azelőtt jött ki az elvonóról, a katolikusok befogadták Magyarországon, kigyógyították. Nagy kínszenvedés volt, hiányzott nagyon a kopjafás temetőkertben termett jó batulból és jonatánból főtt pálinka, de legyőzte önmagát. Az Isten most adott neki erőt, hogy ne emelje a szájához a poharat, vajon miért nem adott korábban, hogy ne járjon el azokhoz a nőkhöz, vagy legalább ne hintóval, ahogy beszéltek, és a fa árát, amit az egyház erdejéből kitermeltek a hittanterem építésére, ne másra költse, hanem arra, amire az szánva volt.

Fölment istentisztelet után a toronyba Geréb, nem akart a hívekkel szóba elegyedni a fallal körülvett templomkertben. Máskor a kijáratnál volt mindenkinek pár kedves szava, de most nem, nem volt abban a helyzetben. Kaptatott felfelé az évszázados vastag lépcsőfokokon, míg föl nem ért a harangokhoz. Közben utat engedett a lefelé tartó Kaszás Bandinak, a harangozónak, aki mindig kiállt érte, de most kisebbségben maradt. Nem szóltak egymáshoz. Geréb tiszteletes fölért a harangokhoz a tornácra, ahonnan egész körbe ki lehetett látni. Átnézett a Bitó-hegyre, át a Káldosi tó felé is, a nagy erdőre, az egyház erdejére, amit kinézett

magának a tanító, aki a kocsmáros is volt egyben, és aki kezdeményezte, hogy hozzanak létre egy társaságot, ami a visszakapott egyházi erdőket kezeli. Ismerete régóta Geréb tiszteletes a tanítót. A tanító nem járt templomba, a tiszteletes nem járt kocsmába és így megvoltak egymás mellett, de tudta Geréb tiszteletes, hogy a tanító és kocsmáros kezén nem lesz jó helyen az erdő. Éppen ezért ő nem egyezett bele a társaságba, sőt hallani se akart róla, hogy a tanító alapítson társaságot. Ha valaki más akarja, talán, de a tanítóval nem egyezkedett. Akkor kezdett a tanító szervezkedni, hogy elmozdítsák a tiszteletest. Fegyelmi eljárást indítottak ellene a korábbi tetteiért, és hát találtak fogást rajta bőven.

Följebb került az ügy, összeült az egyházi bíróság, elmarasztalták Geréb tiszteletest. Mennie kellett. Helyét a püspök fia vett át. A következő vasárnap már ő vezette a liturgiát. Konfirmálás is volt, ott volt a püspök is, az új tiszteletes apja. A konfirmáló gyerekek kézzel varrott falvédőt ajándékoztak a püspök fiának, amire a nevüket rávarrták meg az évszámot, körbe tulipánok, ahogy az ott szokás, de Geréb tiszteletes neve volt mindegyik varrottason. A falvédőt már nem volt ki átvegye, mert addigra már Geréb tiszteletes és Kamilla néni bepakolt a szürke Daciába és elindultak Sárszögön át a kapaszkodón felfelé.

A domb tetején még megállt Geréb tiszteletes, kiszállt az autóból, visszafordult és nézte a falut, a falu fölre magasodó ópataki zsindeyes templomot a négy fiatoronnyal. Készen voltak a fejében a tervek a templom újrafödésére, a hittanterem megépítésére, a pavilon felújítására, ahol egy híres poéta megpihent, és megírta az Ópataki elégiát. Az újjáépítésnek következett volna el az ideje, de elkésett Geréb tiszteletes. Nem bocsátottak meg neki, pedig milyen fájdalmas volt az újjászületés. Az érdekek. Igen. Ha egyszer bűnbe esett az ember, bűnét bármikor a fejére olvashatják.

Kellett a társaságnak a fa, és állítólag a püspök fiának a hely. Belenyugodott Geréb atya mindenbe ott a domb tetején. Ha menni kell, hát menni kell. A pásztor új nyáját keres. Aztán mondani kezdte félhangosan magának: „Én itthagynom ezt a szegény határt,/Isten megáldjon, hajnalos falucska./Szálljon áldás a vén parókia-ra/ s akiből ittam, rád is, régi kút:/kinek e földet itt kell hagyni máma,/sirassátok meg a bolond fiút”. Aztán visszaült a Daciába és tovább indultak Kamilla néni-vel, mert már várta őket egy maroknyi gyülekezet valahol a hegyeken túl, akik már régóta lelkész nélkül voltak. Várták, hogy lelkészük legyen, várták az új embert.

HOMMAGE À BARTÓK

Ünnepi est a zeneszerző születésének 135. évfordulója alkalmából

A Pozsonyi Magyar Intézet az Ifjú Szívek Táncszínházzal társrendezésben az együttes székházában március 17-én kétrészes műsorral, ha nem is új, de tájainkon szokatlan rendezési formában emlékezett Bartók Béla zeneszerzőre, a tudományos népdalgyűjtés úttörőjére, a világhírű zongoristára születésének százharmincötödik évfordulója alkalmából. A műsort rendezte és vezette Hégli Dusan koreográfus, a vendégeket Varsányi László igazgató üdvözölte. Bevezetőként értékes ismertető beszédet tartott dr. Molnár Imre, a Magyar Intézet igazgatója.

Az első rész Móser Zoltán fotóművész „Ezt az utat bejártam – a népdalgyűjtő Bartók Béla nyomában” című fotókiállításának megnyitása volt. Az immár sok-sok országot bejárt, közismert, hetvenedik születési napját ünneplő, Balogh Rudolf-díjas fotóművészünket Harris László a Magyar Művészeti Akadémia tagja mutatta be, méltatva a világ sok országában elért sikereit. A kiállítás gyönyörűen megkomponált képeit pedig – tárlatvezetőként – maga a fotóművész hozta közelebb a közönséghez.

A szükséztű szórólappal ennyit árul el a művészről: „A Balogh Rudolf-díjas fotóművész fényképezőgéppel indult Bartók Béla nyomába, s úgy veszi sorra a jeles zeneszerző által bejárt tájakat, hogy közben érzékelteti a táj és ember, múlt és jelen, hétköznapi és ünnepek szerves egységét. Felfedeztetni a képek nézőivel a teljességét egy-egy falusi ház oromzatának, füves domboldalnak.”. A kiállított képek igazolják ezt, bemutatják Gömör tájait és a Gelnic-puszták környékét, ahol Bartók fiatal zenész korában fél évet töltött, és igazában ott találkozott a népdallal, s lett annak egy életen át megszállott gyűjtője, alkotóként műveiben briliáns feldolgozója, zongoraművészként terjesztője. A képek főleg azt a közeget, a tájat, mezőt, falut, parasztházakat, stb. ábrázolják, ahol a népdal született, csiszolódott és életszükségletté vált. A környezetet, amely segítette Bartók alkotóművészi szellemének a népdal lelkét megérinteni, a dallal együtt azt is magáévá tenni, később műveiben, előadásaiiban továbbéltetni.

A második részben, az Ifjú Szívek Táncszínház „Bartók 135. – Gömörből a Maros-Tordáig” című műsorában, a táncokba komponált bartóki szellemet láthattuk. Négy táncszámot, – a gömri magyart, a Zólyom környéki szlovákokat, az erdélyi románt és a kalotaszegi magyart – elevenített fel Hégli Dusan az együttes művészeti vezetője, koreográfusa a 2009. januárjában bemutatott „Tánc húros hangszerekre, ütőkre és zongorára – Hommage à Bartók” című műorból.

Akkoriban a műsor nagy visszhangot keltett. Több dicséret sorokat írtunk róla. Ak-

kori méltatásomból azért merek idézni, mert a bemutatott számok új táncos gárdával való betanítása tökéletesen sikerült, visszahozták az akkori élményt. „Bartók Béla a Kárpát-medencei népdal és zenei hagyományaink tökéletes ismerője. Ennek a tudásnak jutott a birtokába Hégli Dusan is. Ezt fogalmazta meg az Ifjú Szívek tánc- és zenekara által bemutatott egyfelvonásos tánckompozíciójában. Elénk varázsolta a Kárpát-medence nemzeteinek, népeinek lelki, táncbeli, zenei sokszínűségében rejlő egységet. Műsorával látványosan tanúsítja a szellemi hagyomány és kultúra egy töröl fakadását. Az együttes nagyságát bizonyította, hogy tökéletes, táji, etnikai és jelleg-hűséggel szólaltatta meg, tárta elénk a magyarok, szlovákok, rutének, románok, cigányok kultúráját.”.

Nagyszerűen sikerült Kövesdi Károly újságíró táncszámok közé beiktatott beszélgetése Móser Zoltán fotóművésszel. Az általuk elmondott gondolatok elmélyítették a fényképek és a műsor elénk tárta megfogalmazást. Pergő, sok újat feltáró és érdekfeszítő volt az estnek ez a része is. A kérdező Kövesdi jóformán szóhoz sem jutott, olyan bőven ömlött a visszaemlékező szóáradat a „vallatószerke” ültetett Móser Zoltánból. Volt mit mondania, és azt nagyon érdekfeszítően tette.

Summa summarum, a két magyar intézmény összefogása méltó megemlékezést eredményezett Bartók Bélára, a zenész géniuszra, a magyar kultúra világnagyságára. A teltházi közönség hálással ünnepelte az alkotókat és az előadókat.

Takács András

folkMAGAZIN

LELŐHELYEK

TÁNC HÁZ ALAPÍTVÁNY

FOLK MAGAZIN SZERKESZTŐSÉG

1011 Budapest,

Szilágyi Dezső tér 6. I. em.

Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a

www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA

1137 Budapest, Katona József u. 21.

Tel.: (1)-239-1199

ÍRÓK BOLTJA

1061 Budapest, Andrássy út 45.

Tel.: (1)-322-1645

KALÁKA ZENEBOLT

Bp., V. ker., Bárczy István utca 10.

Tel.: (1)-267-5331

A FOLK

1074 Budapest, Dohány u. 84.

Tel.: (1)-351-3341

MESTERPORTA

1011 Budapest, Corvin tér 7.

Tel.: (70)-244-8432

Jakutia, a természetes ízek hazája

II. Húst hússal – ló, marha, rénszarvas, mókus, véreshurka és a jakut fagyí

Az előző számunkban megkezdett beszélgetésünk folytatásaként Mészáros Csabával, az MTA BTK Néprajztudományi Intézet néprajzosaival együtt az északkelet-szibériai Jakutföld jellegzetes húsételeibe kóstolunk bele.

– Az Oroszországi Föderációhoz tartozó Szaha Köztársaság a világ egyik legzordabb időjárású emberlakta vidéke, így, ha tartjuk magunkat ahhoz, hogy csak a helyben megtermelt alapanyagokból főzünk, elég kevés zöldség és gyümölcs kerülhet az asztalunkra.

– Ez így van. A jakut táplálkozás legfőbb összetevője a hal és a hús, valamint kevés tejtermék és néhány vadon termő növény mint kiegészítő vagy fűszer. Hagyományosan ez úgy működött – legalábbis egy Seroshevszkij nevű kutató szerint –, hogy a XIX. század végén a gazdagok ettek húst, a szegények pedig tejterméket és halat. A húsfogyasztásban alapvető a ló- és marhahús, de esznek rénszarvast és mindenféle vadat – szárnyasokat, nyulat, sőt mókust – is. A XVII. századi leletek alapján az állattartásban körülbelül háromnegyed részt foglalt el a ló és a többi volt a szarvasmarha. Amikor a terület orosz fennhatóság alá került, az állam igényt tartott a lovakra a különféle expedíciókhoz, postaszolgálathoz és hasonlókhhoz. Ennek következtében a forradalom idejére, tehát körülbelül 1917 tájéka megfordult az arány és az állatok kétharmada lett a marha, csak a többi ló, s ez most is így van.

– Ezek ugyanazok a fajták, mint régen? Láttam képeken jakut lovakat, amelyek teljesen eltérnek a nálunk megszokott típusoktól.

– Jakutiában több helyi lófajta is él, amelyek a mongol pónifajtáknál kicsit nagyobb, széles szügyű, rövid lábú, hosszú sörényű és szőrzetű állatok. A patájuk olyan erős, hogy még a hó és a jég alól is ki tudják túrni vele a táplálékot. Nagyon szívós fajták, nyáron anynyi zsírt raktároznak el, hogy télen sincs szükségük különösebb menedékre, vagy a hó alatt megbúvó fűféléken kívüli táplálékra. Ilyen jakut lovakat használtak a nagy orosz felfedezők is.

– Gondolom, a tejéből kumiszt készüln.

– Persze. Jakutul a kumiszt egyébként kimisz, tehát hasonlóan nevezik, mint mi, merthogy ez egy török eredetű szó a magyar nyelvben. Jellegzetes ital, de korábban sem fogyasztották tömegesen, hisz nem mindenkinek volt annyi kancája, hogy összejöjjen a hozzávaló tejmenyiség. Elsősorban ünnepi ital volt, és minél erősebb, minél nagyobb zsír- és cukortartalmú, annál értékesebbnek tartották. Jakutiában ugyanúgy, ahogy más ételfajtáknál, számon tartják, hogy hol a legfinomabb a kumiszt, meg azt is, hol a legjobb a lóhús. A Szaha Köztársaságban a Verhojanszk vidékéről származó lovak teje és húsa a legfinomabb, mert ott nő egy olyan fűfélé, amelynek fogyasztásától a lótej és az állat húsa is különlegesen tartalmassá, ízletessé, táplálóvá válik.

– Csak lótejéből készülhet kumiszt?

– Ma már egyre kevesebb olyan ember van vidéken, aki egyáltalán tud lovat fejni. Így, ha manapság az ember valamilyen ünnepségen, családi összejövetelen vesz részt, akkor „birpah”-ot kap, ami tulajdonképpen ugyanaz, mint a kumiszt, csak tehéntejből erjesztik, méghozzá élesztővel és egy kis cukrot, tejszínt adnak hozzá. Nem olyan, mintha lótejéből készült volna.

– Most eszembe jutott a „kvasz”-ról, a kenyérből erjesztett orosz italtól, amit palackozva is árulnak, hogy a kumiszt vajon palackozzák is?

– Palackozva is lehet kapni kumiszt is meg birpahot is. Most már vannak gazdaságok, elsősorban Jakutszk közelében, ahol begyűjtik a tejet és palackozzák.

Jakut lovak a hóban

– Visszatérve a lovakhoz, milyen a ló húsa? A lókolbász-élményeim alapján elég száraz, kicsit édeskes lehet.

– Egyáltalán nem. A húsáért tenyésztett ló nyeret sosem lát, a húsa zsírtól márványos, emiatt egyáltalán nem rágós, hanem különösen omlós és jóízű.

– És mi a helyzet a marhákkal? Azok is helyi fajták?

– Nem, mert annak idején a szocialista munkaversenyben fontos volt, hogy a marhák annyi tejet adjanak, amennyit csak lehet. Ennek nem felelt meg a tipikus jakut marha, amely a lóhoz hasonlóan jóval kisebb termetű az európai fajtáknál. Nagyon finom húsa van, nagyon zsíros tejet ad, viszont keveset, évente csak hat-hét száz liter körül. Ezért a kollektivizálás idején először behozták az észak-országi „holmogor” fajtát, amely vegyes tej- és húshasznóvéltelt adott, utána pedig a szovhozok, vagyis az állami gazdaságok létrehozásakor, a II. világháborút követően lassanként bevezették az osztrák szimentáli fajtát, persze keresztezve holmogorral, hogy az itteni klímát jól bírja. Így a mostani állomány nagy része szimentáli, de jártam olyan gazdaságban is, ahol holstein tehének voltak. Ugyanúgy, mint ahogyan nálunk a szürkemarha megmaradt néhány mintagulyában, a jakut marha is szinte a véletlen folytán őrződött meg Észak-Jakutia egyetlen településén, és most onnan igyekeznek újra elterjeszteni mindenfelé.

– Gondolom, ez is gyapjas, zömök fajta.

– Igen, rövid nyakú, rövid lábú, kistermetű, s a lóhoz hasonlóan ez is kiválóan megél a legelőkön, télen pedig szénán. Előnye a mai fajtákhoz képest, hogy harmad-, negyedannyi takarmányra van szüksége a hosszú (akár nyolchónapos) istállózás során, mint az európai fajtáknak. A télire megsűrűsödő gyapjának és a bőre alatti zsírétegnek köszönhetően még a mínusz hatvan fokos hideg sem árt neki. A húsa ennek is márványos az izomrostok közé lerakódó zsírtól, emiatt fantasztikusan ízletes állítólag – én magam sajnos még nem kóstoltam.

– Hogyan készítik el a húsokat? Olvastam egy töled kapott evenki szakácskönyvet, abban az ételek egy része eleve nyers, de a továbbiak mindegyikénél is megjegyzik, hogy csak rövid ideig szabad főzni, sütni. Még egy mesét is találtam a szegény szolgálégényről, aki mindig csak a gazdája által meghagyott maradékot, meg a hús főzőlevét ehet-

Jakut marhák téli itatása

te, ezért furfangos módon elkezdte a szokásosnál tovább főzni a húst, így a tápanyagokban gazdag létől szépen kigömbölyödött, míg a gazdája lefogyott. Akkor a gazda cserélni akart vele, de erre a legény ismét csak kevés ideig főzte a húst, tehát ő tovább gyarapodott, a gazda meg még jobban lesoványodott. Végül a gazda azt javasolta, hogy mindketten egyenek a húsból és a léből is. Így találták fel a húslevest.

– A májat, belsősegeket, sőt az oldalast nyersen is szeretik. Az evenkiknél a rénszarvas tavaszi gyenge szarvából levágott vékony szeletek a csemegék csemegéjét jelentik. A húst leginkább megfőzik, s a létől külön eszik, a levét megisszák. Ritkábban sütik nyáron vagy serpenyőben. Egyszer ettem saslikszerűen megsütött csikóhúst, hát az igazán pompás étel!

– Volt valamilyen különleges élményed a vadhúsokkal?

– Egyszer elmentünk piknikezni Jakutszkból néhány evenki ismerőssel.

– Nyáron?

– Nem, áprilisban. Mínuszok voltak, de jól beöltözve a szabad ég alatt lehetett tölteni az időt. Mikor megérkeztünk, mindenki elővette az elemózsíját, amit magával hozott, s az egyik hölgy – az egyébként nagyon híres néprajzkutató és író, Galina Keptuke – elővett egy zacskót, amiben nyolc-tíz főtt mókus volt. Én addig még nem láttam ilyet. Az átlátszó zacskót felmutatva megkérdezte, hogy szerintem milyen állat lehet benne. Ahogy kinyitotta a tasakot, először az állat két kis karját láttam meg, s valamilyen madárra tippeltem. Mondták, hogy nem, nem. Amikor kivett egy összegömbölyödött kis testet, akkor tűnt fel, hogy valamilyen rágcsálóféle lehet, ezért megkérdeztem, hogy esetleg nem patkány-e. Erre nevetve teljesen kicsomagolta, s úgy már láthatóvá vált, hogy mókusról van szó. De valahogy nem tudtam ettől a patkány dologtól elvonatkoztatni. Aztán végülis finom volt. Később többször is kóstoltam.

– Milyen íze van a főtt mókushúsnak?

– A mókusnál lényeges, hogy tavaszi, vagy őszi állatról van-e szó. A tavaszi állatoknak fenyőrügy ízű a húsa, de az ősziek sokkal finomabbak, mert azok már fenyőmagot esznek.

– Fehér húsu, mint a nyúl?

– Nem, kicsit sötétebb, és elég szálkás, inas, főleg a tavaszi. Hiszen a mókusok azért elég sportosak, még a nyúlhoz képest is. A házi nyúlhoz – amelyik a ketreben kettőt ugrik balra, kettőt jobbra – aminek fehér, puha, omlós a húsa, ezt hasonlítani sem érdemes. Ez a tavaszi mókus is úgy nézett ki, mint egy rakéta, nem volt rajta semmi zsír. Egyébként a rénszarvas esetében is ez a helyzet. A házasított fajták húsa sokkal ízletesebb, mint a vadon élőké. Jakutiában azt a húst, amin nincsen semmi zsír, nem becsülik sokra.

– Kóstoltál más állatot is?

– Van például északon az argalibarány („csubuku”). Na, annak a húsa egyszerűen zseniális! Azt például úgy csináltuk meg, hogy vetünk egy vödört, abba beletettük a csubuku combját nagyobb darabokra vágva, beletettünk vadfokhagymát, egy kis sót és szabad

tűzön vízben megfőztük. Hasonlóképpen, mint a kárásznál, vagy egyéb halaknál, a levest nem úgy ettük, ahogy az nálunk megszokott, hanem a húst kivettük, külön elfogyasztottuk, s utána a levét meg lehetett inni. Újabban tesznek bele tésztát és akkor lesz egy ilyen tésztaleves.

– A jakutok körében létezik olyan mozgalom, amely a hagyományos helyi állatfajtákból készült ételek fogyasztását népszerűsíti?

– Igen, a helyi alapanyagok felhasználásával készített ételek fogyasztása a nemzeti identitás fontos részévé vált. Egyébként is, ha az igazán hagyományos jakut ételeket akarod elkészíteni, akkor ehhez nem megfelelő a szimentáli tehén teje vagy húsa. Az „igazi” tej zsírtartalma sokkal nagyobb. Átlagosan hat százalék, de esetenként, mint például a főcstejnél, akár kilenc-tíz is lehet, akárcsak nálunk a főzőtejszínél.

– Oltott tejtermékek, sajtfélék léteznek náluk?

– Az a fajta keménysajt, ami nálunk megszokott, Jakutiában nem ismert. Van egy „jegyegej” nevű sajtféle, ami inkább túróra vagy gomolyára emlékeztetne minket. Nem nagyon csinálják. Ugyan ettem már vidéken jegyegejt, de nem igazán elterjedt. Ami teljesen általános, az a „szuorat”. Ez török szó, s a tejtermék is, amit jelöl, ugyanaz, mint a joghurt. Ugye, a joghurt is török jövevényszó a magyarban. Csak a szaha nyelvben minden „j” kezdőhangból „sz” lesz. Ezt a joghurtszerűséget elég sok helyen készítik. Például amikor egy faluban laktam, a szomszéd, akinek tehene volt, megsajnálta a szegény külföldi fiatalembert és akkor adott nekem egy befőttesüveget tejjel megtöltve. Mondta, hogy holnapra ebből majd szuorat lesz, amit igyak meg, de ne mossam el az üveget, adjam neki vissza. Újra megtölti majd tejjel, megint tegyem a kemence tejére, s másnap reggel megihatom, és így tovább. És ez így ment, minden nap volt friss joghurtom. És persze isteni volt.

– Te is főztél jakut ételeket?

– Persze, én Jakutiában magamra főztem leginkább. Aztán pedig Magyarországon is készítettem ilyen ételeket, de az a helyzet, hogy itthon nem lehet reprodukálni azokat a nagyon erőteljes és változatos, ugyanakkor természetes ízeket, amik ott vannak.

– Láttam még egy ételt az egyik jakut főzőműsorban, a véreshurkát.

– Nagyon finom! Na, az tényleg jellegzetesen jakut étel! Nem is véres, hanem vérhurka. A még folyékony, meleg csikóvért kancatejjel összekeverik – ez az eredeti recept, egyébként ma már tehéntejjel készítik –, és egyből vastagbélbe töltik. Végeit bekötözik, és sós vízben megfőzik. Amikor megfőtt, kisebb karikákra szeletelik és a béllal együtt eszik. Nem olyan, mint a mi hurkánknál, hogy a bél csak egy hártya, hanem maga a bél is az étel szerves része, és egyébként nagyon finom.

– Mást is lehet a bélbe tölteni?

– Bele lehet tölteni a hasi hájat is és megfőzni. A kettő együtt igazi delikát.

– Hát, nem tudom, kedvet kap-e valaki ezekhez a finomságokhoz a leírások alapján. De mégis, tudnál valami olyan ételt ajánlani az olvasóknak, ami a magyar ízlés számára is elfogadható?

– Amit én ajánlanék és nagyon egyszerű elkészíteni, az a „szalamat” nevű jakut étel, az oroszoknál is megvan „szalamata” néven. Ez gyakorlatilag egy vajas rántás, amelyhez tejet, tejfölt adnak. Tehát a vajon világosra megsütik a lisztet, majd hozzáadnak tejfölt és összefőzik. Ezt hagyományosan nem ízesítik semmivel, de manapság sokan megsózzák.

– Édességek, desszertek, gondolom, nem nagyon léteznek a hagyományos jakut ételek között.

– Cukrot Jakutiában vidéken akkor láttam először, amikor a háború után megjöttek az első amerikai segélycsomagok. A mézelő méhfajták sem élnek meg náluk. Jakutul az a szó, hogy finom (minnyigesz), egyben édeset is jelent, és ez abból fakad, hogy az a növény,

gyümölcs finom, ami már érett, így valamennyire édes. Olyan hagyományos recept, amiben bármit cukroztak volna, nem létezik. Létezik viszont jakut „csokoládé”. Ez ledarált nyers csikómájból készül, amelyet hasi hájjal keverve és vadfokhagymával, sóval fűszerezve, egy tálra kiöntve kitesznek a csattogó mínuszokba megdermedni. Amikor teljesen fagyos, lehet törni belőle, és nagy kedvvel szopogatni, rágni.

– *Akkor az édességet néhány bogyóféle jelenti? Láttam egy gasztronómiai műsorban, hogy tejszínhabot és bogyókat kevertek össze.*

– Amikor felverték a tejszínt, akkor teszik rá a többnyire fagyott vagy fagyasztással tartósított bogyókat. Leggyakoribb a „brusznika”, vagyis tözegáfonya, de lehet „szuhun” (oroszul „golubnyika”), azaz kékáfonya. Ezek a mi ízlésünk szerint is finomak. A tejszínes gyümölcsöt lehet frissen fogyasztani, de ha az egészet megfagyasztják, parféserű édesség lesz belőle.

*

SZALAMAT – A szalamat nagyon régi ételfajta, az ősi kásák-pépek családjába tartozik, a burjátok szerint már Dzsingisz kán is nagyon szerette. A gyengéden tápláló szalamatot nem véletlenül nevezték az istenek eledelének – gyakran adják betegeknek, gyengélkedőknek, vagy szoptató anyáknak, úgy, mint nálunk a tejbegrízt. Eredetileg durvára őrölt szárított gyökerekből, vagy gabonafélékből főzték, ma búza, vagy más liszt a hozzávaló. Rengeteg változata létezik, mindegyiket frissen, azon melegében kell tálalni.

I. RECEPT (LAKODALMI SZALAMAT) – Egy öntöttvas lábasban 25 dkg apróra vágott lóhajat olvasztunk (helyettesíthető ugyanennyi sózatlan szalonnával, vagy 25 dkg vajjal), hozzáadjuk a lisztet és kevergetve aransárgára piritjuk, majd 1 liter nagyon sűrű tejfölt öntünk bele, ízlés szerint megsózzuk, és kevergetve tovább főzzük, amíg a tetején meg nem jelenik a zsiradék. Ekkor még 2-3

Jakut véreshurka

percig a tűzön tartjuk, majd tálaljuk.

II. RECEPT – 1 dl tejet majdnem forrásig hevítettünk, folytonos keverés mellett beleadagolunk 10 dkg lisztet, majd ugyanígy, kevergetés közben 2 dl tejfölt. Felforraljuk, hozzáadunk 2,5 dkg vajot és megsózzuk.

III. RECEPT – 6 dl tejfölt, 2 dl tejszínt és 5 dkg réteslisztet simára keverünk, öntöttvas edényben felforraljuk, majd tartaléklángon kevergetve addig (jó sokáig) főzzük, amíg a tetején ki nem válik a vaj. Ezután még 2-3 percig folytatjuk a főzést és azon frissen tálaljuk.

*

A zirci Reguly Antal Múzeum és Népművészeti alkotóházban még néhány hónapig látogatható Mészáros Csaba, Mácsai Boglárka és Nagy Zoltán „Az Út – síneken, jégáton, ösvényeken Oroszországban” című fotókiállítás, ahol többek között a jakut ételekről is további érdekességek tudhatók meg.

Juhász Katalin

„Népművészet Ifjú Mestere”

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ösztönözni kívánja a fiatalok népművészeti előadói, tudományos és alkotótevékenységét; a magyar nemzeti és a magyarországi nemzetiségi hagyományok ápolását, továbbélését. Ezen szándéka kifejezéséeként az érintett szakmai szervezetekkel és állami intézményekkel egyetértésben minden évben pályázatot ír ki a „Népművészet Ifjú Mestere” cím elnyerésére. Pályázni „Előadóművészet” és „Tárgyi alkotóművészet” kategóriákban lehet. A részvétel alapfeltétele minden kategóriában a 15 és 35 év közötti életkor (a pályázó születési idejének tehát 1981. január 1-je és 2001. december 31-e közé kell esnie), továbbá egy írásban benyújtott szakmai önéletrajz és egy legalább 10 oldal terjedelmű dolgozat. A pályázatokat (az önéletrajzot és dolgozatot, tárgyalókortól a pályázatra bennevezett tárgyakat is) **2016. április 29-ig** beérkezően kell eljuttatni a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhely címére (1251 Bp., Pf.: 23) postai úton, vagy személyesen (munkanapokon H-Cs: 9-16, P: 9-14 óra között). A dolgozatokat elektronikus példányban is kérjük benyújtani az alábbi e-mail címekre:

- népzene, népi ének: berta.alexandra@hagyományokhaza.hu
- néptánc: dora.fruzsina@hagyományokhaza.hu
- népmese: nagy.gabriella@hagyományokhaza.hu
- kézművesség: verboci.dori@hagyományokhaza.hu

Mellékelni kell továbbá egy, a pályázó adatait tartalmazó pályázati adatlapot, és egy személyi adatok nyilvántartásáról szóló nyilatkozatot is (amelyek letölthető formátumban megtalálhatóak a ww.hagyományokhaza.hu honlapon). A tárgyalókortól pályázatainak nyilvános értékelése (konzultáció a zsűrivel) május 15-én lesz. Az előadóművészeti kategóriában a színpadi megmérettetés valamennyi pályázónak egy időben, egy közös műsor keretében lesz – várhatóan június elején.

A felmerülő kérdésekre készséggel válaszolnak a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhely munkatársai a 225-6086-os (néptánc), a 225-6067-es (népzene), a 225-6063-as (népmese) és a 225-6065-os (kézművesség) telefonszámon, munkanapokon (H-Cs: 9-16, P: 9-14 óra között).

Lajkó Félix: Most jöttem...

Fonó • FA 371-2 • 2016

Lajkó Félix - hegedű, citera, Brasnyó Antal - brácsa, Szabó Csobán Gergő - nagybőgő • Porteleki László - hegedű • Palya Bea, Csizmadia Anna, Tintér Gabriella - ének

„A Folk produkcióban így a népzenebarátokkal, az énekesekkel együtt sikerült egy olyan pörgő, végig táncolható műsort összehozni, ahol vagy a virtuozitás, vagy a hegedűk, vagy a citera szólói, vagy az énekesnők egyedisége írja felül a pillanatokat. Persze a »nagy szám« itt is a finálé, amikor együtt énekelnek a lányok, olyan melódiákat, melyeket aztán még napokig is dúdolgatunk.”

Társadalmi ideológia vagy nemzeti művészet?

A magyar néptáncmozgalom a korai időkben – IV., befejező rész

A NÉPI KOLLÉGISTÁK EGYÜTTESEI

A regösccerkészekhez hasonló művészeti, de tőlük különböző társadalmi indítással kezdtek neki a hagyományörzésnek a népi kollégisták és a népfőiskolások. Míg ugyanis a cserkészek általában középosztálybeli fiatalok voltak, addig a másik két csoport tagjai a parasztsztruktúrák gyermekei közül kerültek ki. A népfőiskolásokban és a népi kollégistákban tehát közös volt a paraszti háttér, de a népfőiskolák célja (mint a fentiekből látható) elsősorban művelt és a mezőgazdaság legmodernebb módszereit ismerő parasztsztruktúrák, gazdálkodók képzése volt pár hónapos tanfolyamokon, a későbbi népi kollégiumok viszont értelmiségieket képeztek a paraszti származású fiatalokból.

Az 1930-as években egyre több népfőiskolai tanfolyam szerveződött az országban. Ezeknek szervezésében is fontos szerepet töltek be a különböző vallásos ifjúsági szervezetek.¹ A '40-es években az ilyen alkalmakon itt-ott már táncokkal is foglalkozni kezdtek.

Sokkal látványosabb eredményre vezetett azonban a Györffy-kollégisták együttesének megszervezése. A Györffy István Kollégium tekinthető a népi kollégiumok ősenek. Eredeti célja az volt, hogy vidékről a fővárosba kerülő tehetséges szegény, elsősorban paraszti származású egyetemistáknak biztosítson olcsó lakhelyet, illetve baráti és munkaközösséget. A Kollégium 1939-ben alakult meg, akkor még Bolyai Kollégium néven. Fenntartója az egyetemi ifjúsági szervezetek úgynevezett „bajtársi egyesületeit” tömörítő Turul Szövetség volt. A Bolyai Kollégiumban rendkívül összetartó, önművelő és a társadalmi problémákra fogékony közösség alakult ki. Ez a közösség aztán nézeteit tekintve egyre inkább radikalizálódott (ahogyan akkor mondták: balra tolódott), egyre többen vallották a népfront-eszme (az antifasiszta demokratikus társadalmi összefogás) híveinek magukat, sokan pedig marxista társadalomtudományi irodalmat olvastak és keresték a kapcsolatot az illegális kommunistákkal is. A kollégiumi közösség több háborúellenes demonstráción és 1848-as történelmi személyiségek sírjainak koszorúzásán is részt vett, közösen különböző baloldali ifjúsági szervezetekkel. A nem kollégista Turul-tagok egy részében ez szimpátiát váltott ki, azonban a Turul vezetőségével (amely nagyrészt az egyetemista korból rég kiöregedett, konzervatív, tekintélyelvű, antiszemita kormánypárti politikusokból állt) alapvetően szembeállította a Bolyai-kollégistákat. A dolog végül is 1942-ben szakításhoz vezetett a Bolyai és a Turul között. Így a Kollégiumnak új mecénások után kellett néznie. Ezeket jórészt a kormánypárt, a konzervatív Magyar Élet Pártja liberálisabb köreiből találta meg. Hamarosan összeállt egy Pártoló Testület, különböző illusztris közéleti személyiségekből. A testület élére Zsindely Ferenc, a MÉP képviselője és felesége, Tüdös Klára kerültek. Hozájuk csatlakozott az általános tiszteletnek örvendő (semmilyen párthoz nem tartozó) tanár és pedagógiai író, Karácsony Sándor, akiről korábban már volt szó az első regösccerkész csapatok szervezése kapcsán. A Kollégium ekkor, 1942-ben vette fel a nem sokkal korábban elhunyt néprajzkutató, Györffy István nevét.² Györffyt a kollégisták azért tekintették mesterüknek, mert egyik szószólója volt a néphagyomány továbbélésének, a paraszti kultúra nemzeti kultúrává tételének.³ A tagság új igazgatót is választott Kardos László személyében, aki csak nem sokkal előtte szerzett diplomát magyar szakon, néprajz és szociológia szakon pedig még mindig egyetemi hallgató volt.⁴ Ő aztán remek diplomatának és szervezőnek bizonyult, úgy a Kollégiumban, mint az ellenállási mozgalomban, 1946 és 1949 között pedig a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége élén. Tulajdonképpen már a kezdetektől sikerült elérnie, hogy a Pártoló Testület csak kor-

látozott mértékben szólhasson bele a közösség mindennapi életébe. A Kollégium Pártoló Testületét valamiféle nem titkolt parasztrómantika is vezette a paraszti származású fiatalok felkarolásában. Különösen igaz ez Tüdös Klárára, aki a két világháború közötti időszakban népi motívumokat is felhasználó izléses ruhák tervezőjeként vált országshíressé.⁵ (A Györffy-kollégistáknak egy különösen szép magyaros ünnepi egyenruhát tervezett, zsinóros atillával, Bocskai-sapkával és csizmával.) Valószínűleg az ő ösztönzésének is szerepe volt abban, hogy a kollégisták egy saját együttest, ahogyan akkor mondták, „balladacsoportot” alapítottak, amely az akkori regös és levente-együttesekhez hasonlóan ének- és tánc csoport volt egyben. Táncot tanítani és koreografálni Molnár Istvánt hívták meg, aki nyilván épített a fiatalok otthonról hozott tudására is, de alapvetően saját művészi koncepcióját igyekezett megvalósítani a színpadon.

Molnár Istvánról érdemes külön is szót ejteni, mert nagyon fontos alakja lett a magyar néptáncmozgalomnak, különösen a '40-es években. Életművének hatása máig érezhető. Molnár István 1908-ban született Kolozsváron. A bukaresti Testnevelési Főiskolát végezte el, 1936-ban szertornászként részt vett a berlini olimpián, akkor még Románia színeiben. Pár évvel később azonban már expresszionista balett-táncosként tűnt fel Párizsban, később Budapesten is. Hazatérve érdeklődni kezdett a néptánc iránt, hamarosan pedig ennek elsajátítása, gyűjtése és minél teljesebb továbbadása lett élete legfőbb célja. Elképesztő memóriája és fáradhatatlan energiassága tették alkalmassá arra, hogy a táncokat ne csak megtanulni, hanem mozgásformák szerint rendszerezni és sikeresen tanítani is tudja. Az ő nevéhez fűződnek az első mozgóképes táncgyűjtemények (jórészt még némafilmen), de a magyar táncok tanításáról és mozgásformáik rendszerezéséről könyvet is írt, amelyben rajzokkal, és részletes leírásokkal igyekezett a táncokat megörökíteni.⁶ Főként a KALOT (később a Parasztszövetség) támogatta gyűjtő és oktató tevékenységét, így hamarosan hírnévre tett szert a néptánc iránt érdeklődő fiatalok körében. Az oktatást a KALOT által szervezett népfőiskolákon kezdte, majd párhuzamosan több helyen folytatta, többek között a Levente Együttesben is. Később összevezetett Muharay Elemérrel, így 1943-ban otthagyta. (Utóda a táncok élén Szabó Iván lett, mint arról már szó volt.)⁷ Ekkor azonban már olyan népszerű volt, hogy alig győzött a rengeteg meghívásnak eleget tenni. Így már híres koreográfusként lett a Györffy Kollégium Balladacsoportjának művészeti vezetője. A háború után, amikor a néptánc mint művészeti ág amúgy is egyre inkább felfutott, Molnár István is népszerűsége csúcsára ért, az újonnan alakult együttesek kapkodtak utána, valóságos legenda lett, és erre talán egy kicsit rá is játszott. Molnár alkotói tevékenységére az eredeti mozgások minél pontosabb elsajátítása mellett a néptánc eredeti funkcióján némileg túlmutató táncszínházi darabok, táncos „balladák”, esetleg férfias harci táncok is jellemzőek voltak.⁸ A néptánc nála valami misztikus, szent dologként jelenik meg, a táncgyógyományokról való elmélkedéseiben pedig Vitányival ellentétben sokkal inkább a tánc magyar, nemzeti jellegét hangsúlyozza, nem pedig a paraszti létből vezeti le az eredetét. A későbbi időkben Molnár István kidolgozott egy ötfokozatú mozgáskultúra-fejlesztő rendszert, amely az alapmozgások és készségek (az egyensúlyérzék, a ritmusérzék, stb.) fejlesztésével többféle tánc elsajátításához jó alapokat adhat. Ez a nemzetközi hírvé Molnár-technika.⁹

Visszatérve a Györffy Kollégiumhoz: a kollégisták ének- és tánc együttese 1942. november 16-án tartotta első nagyszabású ballada-

estjét a budapesti Városi Színházban.¹⁰ (Mivel a Győrffyben akkor még csak fiúk laktak, a lányokat más egyetemi hallgatók közül toborozták. A visszaemlékezések szerint ekkor már jelentős külső női baráti köre is volt a Kollégiumnak.) A „balladázás” azért is jól jött, mert hírnevet és új támogatókat szerzett a Kollégiumnak. Hamarosan külföldre is eljutott az együttes: 1942-ben Olaszországban, 1943-ban pedig Finnországban és Németországban „turnéztak”. Ez utóbbi fellépés különösen furcsa helyzetet teremtett: a kollégistáknak, akik otthon eddig több ellenzéki tüntetésen is részt vettek – közösen szociáldemokrata és kommunista munkás ifikkal –, és hamarosan háborúellenes röpcédulákat is terjeszteni kezdtek, Weimarban éppen egy olyan találkozón kellett fellépniük, amely a tengelyhatalmak népeinek szövetségét és fegyverbarátságát volt hivatva demonstrálni. A résztvevő, Sipos Gyula feljegyzései szerint azonban a ballada-táncosok könnyen túlléptek ezen az ellentmondáson. Útjukat tapasztalatgyűjtésnek, izgalmas kalandnak tekintették.¹¹ Hazatérve pedig minden gond nélkül újra bekapcsolódtak az egyre veszélyesebbé váló illegális háborúellenes munkába.

1944 nyarától, de még inkább ősztől a Győrffy Kollégium tagjai a fegyveres ellenállás előkészítésében, majd a németek és nyilasok elleni komolyabb fegyveres akciókban is részt vettek. Harci szervezetük a Nemzeti Ellenállás Diákmozgalma volt. (Ugyanebben az időben Muharay Elemér titkos futárszolgálatot szervezett a maga együttesének tagjaiból a különböző ellenálló csoportok közötti kapcsolattartásra.)

A háború után a Győrffy Kollégium közössége hamar újra összeállt, az egykori és az új tagok részt vettek az ország újjáépítésében, valamint a népi mozgalom fő céljának tekintett földosztás kivitelezésében 1945 tavaszán és nyarán. (Legtöbben a Nemzeti Parasztpárthoz és a Magyar Kommunista Párthoz csatlakoztak.) Hamarosan megfogalmazták azt is, hogy segíteni akarják a magukéhoz hasonló „népi kollégiumok” alapítását és működését, hogy a tehetős parasztfiatalokból egy új, szabad gondolkodású és más társadalmi osztályokkal szolidaritást vállaló magyar értelmiség fejlődessen ki. 1945-1946-ban tényleg számos új kollégium szerveződött országszerte a Győrffy mintájára, úgyhogy 1946. július 10-én az „anyakollégium” tanévzáró ünnepélyén kimondták a Népi Kollégiumok Országos Szövetségének (NéKOSz) megalakulását.¹² Elnöke Gyenes Antal (mellesleg szintén egykori balladaegyüttes-tag), de gyakorlati vezetője most is inkább Kardos László volt.

A Győrffy minden szempontból mintaként szolgált a NéKOSz többi tagkollégiumának. A vidéki kollégiumok igazgatói sok esetben éppen volt Győrffy-kollégisták lettek, akik a politikai aktivitást és a társadalomtudományok iránti érdeklődést ugyanúgy igyekeztek átplántálni tanítványaikba, mint a művészeti érzéket és a paraszti hagyományok, köztudások számontartását. (Ez persze nem jelentette azt, hogy egy népi kollégiumba csak paraszti szülők gyermeke felvételizhetett: az alapítók alapvetően nyitott intézményeket szerettek volna.) Így aztán a Győrffy Balladacsoportja is mintája lett a további népi kollégista együtteseknek szerte az országban. Ha nem is elvárás, de mindenesetre trend volt, hogy minden kollégiumnak legyen a színjátszókör és a sportkörök mellett saját néptáncegyüttese is. A NéKOSz központi vezetősége igyekezett figyelemmel követni a néptánc csoportok működését. A Szövetség 1947-1948-as tanévre készített munkatervében külön pontként szerepel a néptáncos instruktorok képzése a vidéki tagkollégiumok számára.¹³

Hamarosan a különböző népi kollégista együttesek legjobb tagjaiból megalakult a NéKOSz Központi Táncegyüttese, amely reprezentatív feladatokat is ellátott. Fellépett Magyarország képviselőiben 1947-ben Prágában, az első Világifjúsági Találkozón, majd 1948-ban Franciaországot, Finnországot és Lengyelországot járták be. Bár az együttessel az alapítóknak eredetileg hosszabb távú cél-

jaik is voltak, 1948 őszen felsőbb nyomásra fel kellett oszlatniuk.¹⁴ Egyébként ebben az együttesben folytatta a táncot az 1947-ben megszűnt Muharay Együttes számos tagja (többek között Benedek Árpád, Pálfi Csaba, Vitányi Iván és Szabó Iván is, tánckarvezetőként). Szintén a NéKOSz kezdeményezése volt egy hivatásos táncművészeket és karvezetőket képző külön kollégium, a Kodály Zoltán Tánc- és Kórusművészeti Kollégium létrehozása is 1948 januárjában. Ennek igazgatója megint csak az egykori „balladatáncos”, Gyenes Antal lett, azonban ez sem volt hosszú életű: egy évig sem hagyták működni.¹⁵

*

VIRÁGKOR ÉS HANYATLÁS:

1945 és 1948 között a néptánc mint szórakozási forma népszerűsége elképesztő mértékben megnőtt. Az egész országban egyre több együttes alakult. Persze ez a pár év általában véve is virágkora volt az önszervező közösségeknek, különösen az ifjúsági szervezeteknek. Ennek oka valószínűleg az „újjáépítés láza” lehetett: a fiatalok nagy tömegben érezték úgy, hogy szükség van a munkájukra, hogy rajtuk is múlik, milyen lesz az új, demokratikus ország arculata. Az eddig elnyomott parasztság művészetének felkarolása pedig nagyon jól beleillett az új, koalíciós hatalom önreprezentációjába. A résztvevő, Vitányi Iván azt írja: *„A néptáncmozgalmat nem felülről hozták létre, hanem a felszabadulás egyenes következményeként kapott széles lendületet, a pártok és állami szervezetek támogatása azonban sokat jelentett kibontakozásában.”*¹⁶ Ugyanő ugyanebben a könyvében ötszáz körülire becsüli az országban ebben a pár évben működő együttesek számát, ami kicsit eltúlzottnak tűnik.¹⁷

A támogatásban a politikai pártok közül – természetesen – a Nemzeti Parasztpárt járt az élen, amely még politikai programjába is belevette a népi kultúra támogatását: *„A magyar népi műveltség forrásaiból kell megújítani nemzeti kultúránkat! A magyar társadalom torz történeti fejlődésének következménye, hogy műveltségünk jó része nem tekinthető magyar nemzeti műveltségnek. Egy részében idegen szellemű magas kultúra, más részében megrekedt népi népkultúra. Ez a kettősség jellemezte eddig közműveltségünket. Egységes nemzeti műveltség nélkül nincs nemzeti öntudat. Ezért akarjuk megújítani magas műveltségünket a népi kultúra forrásaiból.”*¹⁸ A stílus, de a mondanivaló is azt sejteti, hogy a programnak ezt a mondatát Veres Péter fogalmazta meg.

Érdekes megfigyelni, hogy itt is milyen érdekesen keverednek a nemzeti (magyar-idegen ellentét) és a társadalmi (paraszti-úri ellentét) kérdés felvetései. A Parasztpártnál valószínűleg nemcsak azért voltak ilyen hangsúlyosak a kulturális kérdések, mert a pártot írók alapították és vezették, hanem azért is, mert az eddigi időszakban – 1945 ősze és 1947 tavasza között – Tildy Zoltán, majd Nagy Ferenc kormányában a NPP kapta a közoktatásügyi minisztériumot. A miniszter ugyan nem parasztember, hanem egy európai műveltségű polgári értelmiségi, Keresztury Dezső (magyar-német szakos tanár és az Eötvös József Collegium igazgatója) volt, de ő is szívügyének érezte a nemzeti műveltség felfrissítését a népi kultúrával. Ő alapította például a Népi Művelődési Intézetet.¹⁹

A néptáncélet szervezésében elsősorban az ifjúsági szervezetek kaptak fontos szerepet. A NéKOSz-on kívül például a pártfüggetlen, de lassanként kommunista többségűvé váló Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MaDISz) és az ebből kiváló, pártokhoz kötődő, de kezdetben együttműködő ifjúsági szervezetek: a Független Ifjúsági Szövetség (FISz), a Független Kisgazdapárt ifjúsági szervezete, a Népi Ifjúsági Szövetség (NISz, a Nemzeti Parasztpárt ifjúsági szervezete) és a Polgári Demokrata Ifjúság (PDI), a Polgári Demokrata Párt ifjúsági szervezete.

JEGYZETEK

1. A KIE, a Soli Deo Gloria és a KALOT (Katolikus Agrárfiújsági Legényegyletek Országos Testülete) – PAPP István: A népi kollégiumi mozgalom története 1944-ig. Népi tehetségek gondozása vagy tudatos elitnevelési kísérlet? Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 97-98. o.
2. A Győrffy Kollégium történetéről: • Amikor a népi kollégiumokról vallanom kell. Kardos Lászlóval beszélget Tasi József. Püski Kiadó, Budapest, 2000. • A fényes szelek nemzedéke. Népi kollégiumok 1939-1949. Szerk.: Kardos László. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. • PATAKI Ferenc: A Nékosz-legenda. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. • SIPOS Gyula: Akkor voltunk fiatalok. Emlékezés a Győrffy-kollégistákra. Szerk.: Sipos Gyuláné Kováts Zsuzsa, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1981. • PAPP István: A népi kollégiumi mozgalom története 1944-ig. Népi tehetségek gondozása vagy tudatos elitnevelési kísérlet? Napvilág Kiadó, Budapest, 2008.
3. Nézeteit a hagyományörzésről az alábbi könyvben foglalta össze: GYÖRFFY István: A néphagyomány és a nemzeti művelődés. Budapest, 1939.
4. Amikor a népi kollégiumokról vallanom kell 55. o.
5. BORUS Judit: A modern magyar ruha megteremtője – Tüdös Klára. In: Rubicon 2011/12. 33-37. o.
6. MOLNÁR István: Magyar táncgyományok. Magyar Élet Kiadó, Budapest, 1947. Molnár ebben a könyvében még nem használta a táncok pontos lekottázását lehetővé tevő Lábán Rudolf-féle kinetográfiát, amelyet Lugossy Emma igyekezett ebben az időben elterjeszteni. LUGOSSY Emma – GÖNYEY Sándor: Magyar népi táncok. Budapest Székesfővárosi Irodalmi és Művészeti Intézet, Budapest, 1947.
7. Vitányi emlékirataiban érezhetően jóval nagyobb szimpátiával szól Szabó Ivánról, mint Molnár Istvánról, azt sugallva, hogy Molnár túláradó személyiségéhez képest Szabó viszonylag türelmesebb oktató volt, aki ösztönös pedagógiai érzéssel jóval nagyobb hangsúlyt fektetett arra, hogy tanítványai a paraszti adatközlők mozgásának minél teljesebb elsajátítása mellett a táncot élvezzék is, a koreográfiák mellett pedig improvizálni is tudjanak. VITÁNYI: Öt meg öt az tizenhárom 32. o.; 188. o. Érdekes egyébként, hogy Muharay mindkét táncvezetője szobrász is volt. Igaz, Szabó számára ez hivatásszerű foglalkozás volt, Molnár viszont csak autodidakta műkedvelőként szobrászkodott, eszköznek tekintette ezt a tevékenységet az emberi test anatómiájának még jobb megismeréséhez.
8. FALVAY Károly: Molnár István első alkotói periódusa. In: Táncstudományi Tanulmányok 1978-1979. 339-370. o.
9. PESOVÁR Ferenc: Molnár István és Veszprém. In: Táncstudományi Tanulmányok 1978-1979. 371-385. o.
10. MOLNÁR István: Magyar tánc tanulási rendszerem. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1983.
11. Az utóbbi években ez a módszer újra divatba jön: STRACK Orsolya: A Molnár-technika reneszánsza. Hasznosítható-e Molnár István rendszere a mai néptáncban? In: folkMAGazin 2011/2. 12-13. o.
12. Amikor a népi kollégiumokról vallanom kell 38. o.
13. SIPOS: Akkor voltunk fiatalok 75-78. o.
14. Amikor a népi kollégiumokról vallanom kell 108. o.
15. A NéKOSz-kultúrközpont munkaterve. (1947. szeptember.) In: A valóság pedagógiája. Közösségi nevelés a népi kollégiumokban. Szerk.: Pataki Ferenc. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974. 207-212. o. (210. o.)
16. VITÁNYI: A magyar néptáncmozgalom története 1948-ig. 91. o.
17. VITÁNYI Iván: Ónarckép – elvi keretben. Szellemi önéletrajz. Paz-Westermann Könyvkiadó, Celldömölk, 2007. 26. o.
18. VITÁNYI: A magyar néptáncmozgalom története 1948-ig 78. o.
19. U. o. 79. o.
20. A Nemzeti Parasztpárt programjavaslata (1947. május) In: Magyarországi pártprogramok 1944-1988. Szerk.: Balogh Sándor, Izsák Lajos. ELTE-Eötvös Kiadó, Budapest, 2004. 119-136. o.
21. HARSÁNYI István: A Magyar Népi Művelődési Intézet 1946-1948. Történet és dokumentumok. Országos Közművelődési Központ, Budapest, 1988.
22. VITÁNYI: A magyar néptáncmozgalom története 1948-ig 79. o.
23. Érdekes írás az '50-es évekből László-Bencsik Sándor gondolatébresztőnek szánt könyve: LÁSZLÓ-BENCSIK Sándor: Egy táncsoport útnak indul. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1955. A szerző ebben a műben is olyan elveket fogalmaz meg a hagyományok őrzéséről, autentikáról, a néprajzi gyűjtések fontosságáról illetve az eredeti tánc és a színpadi tánc kapcsolatáról, mint amiket előtte Muharay, Vitányi vagy akár Molnár István, a későbbi időkben pedig a táncmozgalom elindítói. Mégis, engedve a kor követelményének, időről időre kénytelen egy-egy mondatban a „szovjet minta” elsőségét és Igor Mojszejev zsenialitását méltatni. Kérdés, hogy az ő esetében ez a ma már ellentmondásosnak tűnő gondolatmenet milyen formákat hozott létre a színpadi alkotásban.

te. Egyedül a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom (SzDIM), a Szociáldemokrata Párt ifjúsági szervezete mutatkozott ezen a téren kevésbé aktívnak (ami nem jelenti azt, hogy SzDIM-tagok ne lettek volna sokan az együttesek tagjai). Lelkes szervezők voltak viszont az egyéb pártokhoz nem kötődő ifjúsági szervezetek: a Magyar Cserkész Szövetség, a MEFESz (Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége), valamint továbbra is a különböző vallásos szervezetek: a KALOT, a KIE és a Soli Deo Gloria, továbbá egyéb kulturális intézmények, mint a Szabadművelődési Tanács vagy a Szabadszínjátszók Szövetsége.

Mindennek, mint láttuk, az együttesek megsokszorozódása volt a következménye. Kézenfekvő, hogy minden kulturális eseménynek elengedhetetlen része lett a néptáncos műsor, a színpad azonban hullámzott. Az elsődleges cél az volt, hogy mindenütt legyen együttes, ahol még élő néptáncot lehet találni.

A hazai táncélet kiemelkedő eseménye volt 1948. április 11-12-én, Gyulán, a táncgyüttesek nagy országos seregszemléje. Ez verseny is volt egyben, a mai nagy néptáncfesztiválokhoz hasonlóan. Az első díjat egy meglepetéscsapat, a békéscsabai Batsányi Táncgyüttes szerezte meg, amelyet a magát egyszerű kémiantanárként autodidakta módon táncos-koreográfussá képező, energikus Rábai Miklós vezetett. Második helyen Molnár István akkori csapata, a Ruggyantaárugyár Együttese (rövidebben: Ruggyanta Együttes) végzett.²⁰ Ez azonban sok szempontból egy nagy korszak utolsó nagy eseménye is volt. A következő években a néptáncmozgalom fokozatosan lassú hanyatlásnak indult. A politikai változások a kultúrában is éreztették a hatásukat: a kialakuló pártállami diktatúra és az egykori szövetségeseit maga mellől lassanként „leszalámizó” hatalmi csoportosulás (a Kommunista Párt „moszkovita”, sztálinista szárnya, később a Magyar Dolgozók Pártjának vezetősége) nem támogatta az önszerveződő csoportokat. Sok együttes feloszlott, sokat összevontak. Az eddigi alulról szerveződés helyett a felülről irányítás lett a jellemző az élet minden területén. 1948-ban feloszlott a NÉKOSz Együttes, 1949-ben pedig felszámolták magát a NÉKOSz-t és a népi kollégiumokat is.

Mindennek ellenére a nagy alkotó tehetségeket továbbra is ellátták munkával. Rábai Miklós 1948-ban a MEFESz Együttes, majd 1950-ben az akkor alakuló Állami Népi Együttes vezetője lett, Molnár István pedig a SzOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) Táncgyüttesében, majd a Budapest Táncgyüttesben tevékenykedett tovább vezetőként.

Az ezt követő időszakra vonatkozóan további kutatások lennének szükségesek. A közvélemény hajlamos az 1950 és 1972 közötti éveket a hanyatlás korszakának látni, amikor az eredeti táncos értékek veszendőbe kezdtek menni, és kötelező lett a „mojszejevista szovjet balett” mintájának követése.²¹

Az mindenesetre tény, hogy ebben az időszakban a néptáncmozgalom megszűnt tömegmozgalom lenni: a néptánc a színpadi együttesek tagjainak kiváltsága lett, eredeti formájában, táncos mulatságokban, bálokban sokáig nemigen bukkant fel újra, városokban legalábbis nem. A színpadon pedig egyre kevésbé volt jellemző egy-egy vidék táncainak, viseleteinek bemutatása. Inkább a különböző vidékekről származó táncos egyéniségek kiragadott motívumait illesztették egymás mellé, és alkottak belőlük elvont, ámbár művészi, látványos koreográfiákat. A színpadi viseletek is egyre inkább stilizáltak, túldíszítettek lettek, nem követték az eredeti ruhadarabok formáit és motívumkészletét. Még ha talán túlzás is a kort teljes hanyatlásnak tartani, az megkockáztatható, hogy a színpadi „népi tánc” és az eredeti, autentikus néptánc egy időre csaknem teljesen szétvált. [...]

Barta L. Tamás

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Interview with Novák Ferenc Tata – born: 1931 in the Transylvanian town of Nagyenyed/Aiud (today in Romania) – upon celebrating his 85th birthday. Tata talks about his family, the significance of his childhood growing up in Transylvania speaking and learning multiple languages, the path of his life and career and what he's doing now. For 36 years Novák was artistic director of the Honvéd Ensemble (now called the *Magyar Nemzeti Táncgyűttes* – Hungarian National Dance Ensemble). He is also well-known for his work with the Bihar Ensemble and School for the Arts, as director and choreographer of large-scale theatrical and dance events – and as an active, outspoken, wide-thinking creative force. Just one of the thoughts expressed in this interview, in answer to whether or not those overseeing public funding today want a say in the creator's work: "...present Hungarian politics have set an ideology which is a bit too wound up with national identity..." By Grozdits Károly.

Page 6 New Publication: Novák Ferenc Tata – *Tánc, élet, varázslat – gondolatok, küzdelmek* [Dance, Life, Magic – thoughts and struggles]. "Novák is someone who seems to be living 100 lives at the same time, writing down his entire life's work is nearly impossible: dancer, choreographer, director, ethnographer, a key figure and initiator of the dance house movement and 'the Hungarian school' of folk dance." A collection of Novák's publications, essays, interviews, reviews. Includes biographical/autobiographical information. Published 2016, Hagymányok Háza, Budapest. Edited by: Hegedűs Sándor. In Hungarian. Announcement by Kultúrpart.

Page 8 Remembering the folk music research work of Járdányi Pál (1920-1966) on the 50th anniversary of his death. Born Paulovics Pál, he Hungarianized his name to Járdányi at the age of 18. Járdányi was an Erkel and Kossuth award winning composer, also a music teacher and folk music researcher. There is a music school in Budapest named after him. He is known for his folk music collection work in the Transylvanian village of Kide. His book from 1961, '*Magyar népdaltípusok*' (Hungarian Folk Song Types) is still in use. By Fehér Anikó.

Page 9 Folk singer Enyedi Ágnes with musician and dancer friends presented a program of **traditional songs, music and dance from Transylvania's Gyergyó Region**. The program was inspired by an ethnographical monograph on Ágnes' great grandmother. Kelemen László (himself from the region) was artistic director and advisor for the concert program. Also performed: musicians – Enyedi

Tamás, Salamon Soma, András Orsolya, Mihó Attila; dancers – Zsuráfszki Zoltán Jr, Szabó Judit. Report on the March 16th concert at the Bethlen Tér Theatre in Budapest's 7th district by Hont Angéla and Káplár Gréta.

Page 10 A brief description of Rajasthani dances and musician and dancers castes. After a short introduction to northwestern India's Rajasthani culture and music, eight kinds of dances are summarized. Information provided is based on numerous journeys to the region and personal experiences amongst musicians and dancers from Rajasthan. By Ábrahám Judit.

Page 12 "Writing about music is like dancing about architecture..." Review of Buda Folk Band's newest recording *Saját gyűjtés* (From Our Own Collection Work) a 2015 Fonó release. "...So completely natural...they're a new generation, full of energy and talent. They know exactly where their place is now, and where it will be in the future..." By Fehér Anikó.

Page 16 Listing of the 2016 summer camps and workshops for traditional music, dance and crafts.

Page 19 The American novelist, Thomas Clayton Wolfe (1900 –1938) visited Hungary for two days in 1928 during which he spent **half a day in the village of Mezőkövesd** and wrote down impressions of his visit which was translated into Hungarian and published first in the Hungarian publication *Irodalmi Újság*. London in the December 15, 1958 edition.

Page 26 The Bukovina Székely Hungarians were relocated from Bukovina (which then belonged to Romania) to the Bácska/Bačka region (today mostly in northern Serbia's Voivodina region) in 1941. Printed here are excerpts and data from a volume chronicling the reasons for, process of relocation and their arrival. Hungarians from four villages in Bukovina 'arrived home' to the Bácska region after living in Bukovina from the late 1700s. Edited by Kóka Rózália.

Page 30 The outlaws of Transcarpathia – excerpts from a book **written in 1934 by Czech writer, journalist Ivan Olbracht**. The book was translated by Zádor András and published in Hungarian in Bratislava in 1987. The author travelled regularly to Transcarpathia between 1931 and 1938; at the time the region belonged to Czechoslovakia. This selection gives historical information about outlaws in the region, their lore, legend, with facts and particulars on the story of an **outlaw**

named **Oleksza Dovbus** [here with Hungarian phonetics] who was active between 1738 and 1745.

Page 33 Szabadi Mihály (born 1937 Siógárd, Hungary) – dances and leads an ensemble, choreographs, is a local organizer and is dedicated to collection and preservation of local traditions – but he's also a **writer**. He has written **6 volumes** which include ethnographic material, stories about local personalities and chronicle and document local custom and life. His seventh volume, *Lakodalom* [Wedding], is forthcoming. Review by Antal László.

Page 36 Traditional foods of Yakutia – Part 2 – The Sakha (Yakutia) Republic is a federal subject of Russia. In 2010 it had a population of 958,528 consisting mainly of ethnic Yakuts and Russians. In this part of the world they like their meats: horse, beef, reindeer, squirrel and blood sausage. But they also have a traditional basic porridge dish called 'szalamat' which is said to have been a favorite of Genghis Khan. Today it is cooked from a grain similar to farina wheat with sour cream and three traditional recipes are provided. Juhász Katalin interviews ethnographer Mészáros Csaba on his research in Yakutia.

Sue Foy

folkMAGazin

2016/2, XXIII. évfolyam, 2. szám

Megjelenik évente 6+1 alkalommal

Kiadja a Táncház Alapítvány

Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felélős szerkesztő: Grozdits Károly

Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Gösi Anett,
Juhász Katalin, Kóka Rózália,
Juhos Kiss Sándor, Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.

Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153

Tel./fax: (36.1) 214-3521

folkmagazin@mail.datanet.hu

www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda

Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Országos terjesztés: Lapker Zrt.

Bankszámla-szám: 11701004-20171625

Külföldről: OTP I. ker. fiók,

1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary

Táncház Alapítvány (B.I.C.) OTPVHUHB

HU55 11701004 20171625 00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Kollégiuma

Hátsó borító: Novák Ferenc új kötetének címlapja (fotó: Korniss Péter, terv: Braun László)

Ladikos 2016 fesztivál

JÚNIUS 11. SZOMBAT

Mecsér

BABRA · BUDA FOLK BAND

DOBRODA · FOKOS · GÓBÉ

HARMADIK ZENEKAR

HERCZKU ÁGI – NIKOLA PAROV ÉS A BANDA

HOT TIN ROOF · KODOBA FLORIN

MONTANARO SYMFONIC · PARASZTÜNNEP

SEBŐ EGYÜTTES · SÖNDÖRGŐ

SZKOJANI CHARLATANS · TERRA PROFONDA

TÜKRÖS · VARGA ISTVÁN „KISCSIPÁS”

CSERÓK, DÉLIBÁB, KALOTASZEG TÁNCEGYÜTTESEK

MOSONMAGYARÓVÁRI PIARISTÁK TÁNCEGYÜTTESE

MECSÉRI GYERMEKTÁNCCSOPORT · LADIKOS LAKOMA – FŐZŐVERSENY

PERGŐ – GYEREKSZÍNHÁZ ÉS KIRAKODÓUDVAR · KÁDÁR FERKÓ FOTÓSZÍNHÁZA

LEMEZEI FONÓ STAND · FOLKKOCSMA

Támogatók:

VARGA ABC - MECSÉR

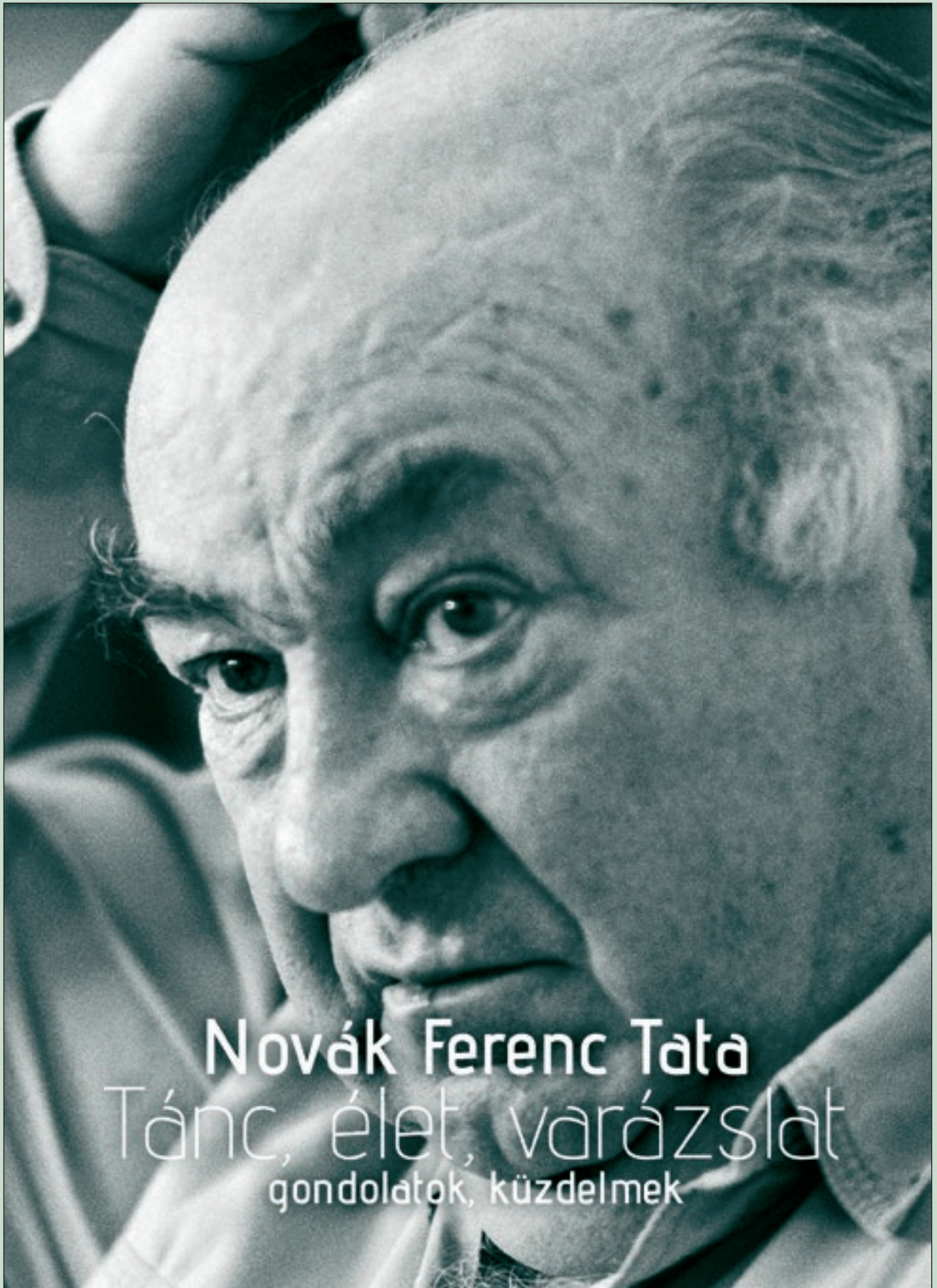

KÖK GRAFIKAI STÚDIÓ
VARÁZSCSERUZA BT
LADIKOS KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNY

Ladikos fesztivál

www.ladikosfesztival.hu

Novák Ferenc Tata
Tánc, élet, varázslat
gondolatok, küzdelmek

FOLKMAĞAZIN

nka
Nemzeti Kulturális Alap